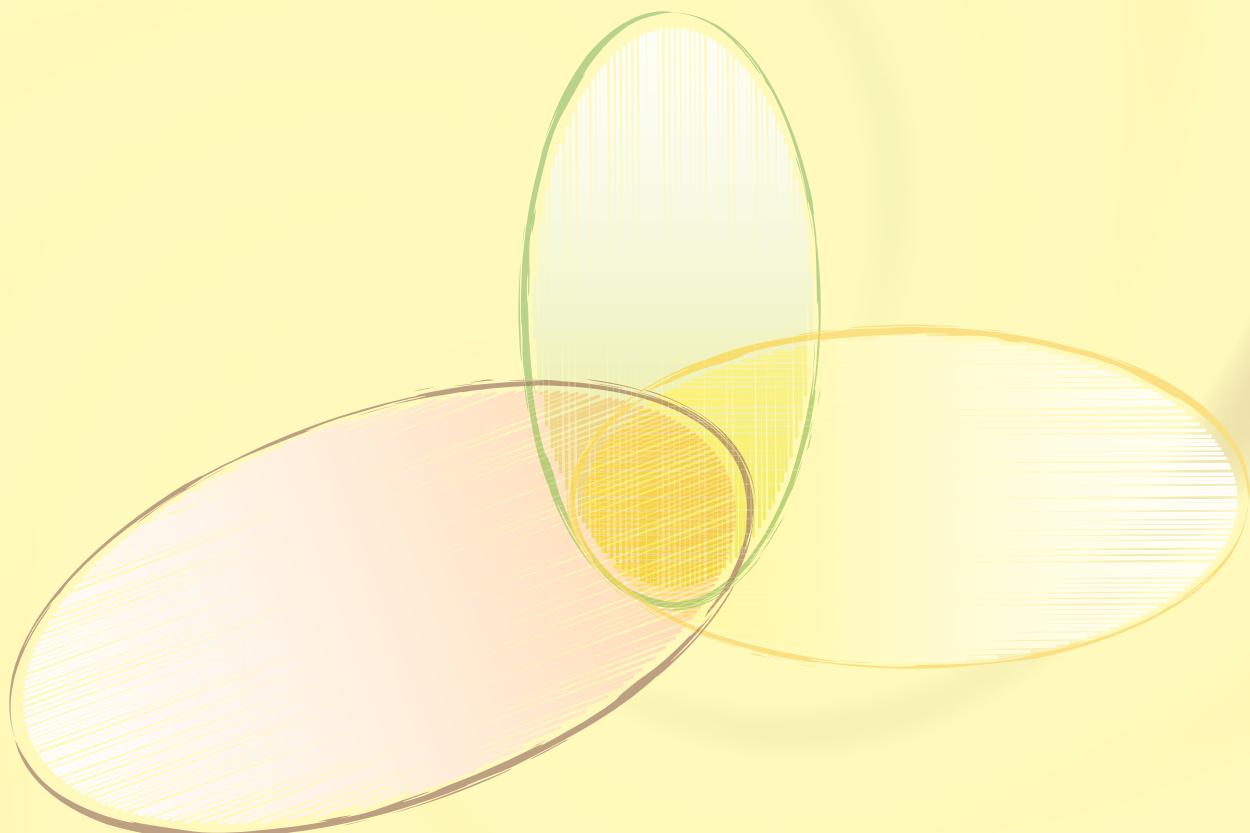

Mednarodna konferenca

MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST IN STARANJE

International conference

INTERGENERATIONAL SOLIDARITY AND AGEING

Brdo pri Kranju, 5. 11. 2012

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO
IN SOCIALNE ZADEVE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

Evropsko leto **aktivnega staranja**
in solidarnosti med generacijami 2012

Mednarodna konferenca

MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST IN STARANJE

Bredo pri Kranju, 5. november 2012

Zaključna nacionalna konferenca

EVROPSKEGA LETA

AKTIVNEGA STARANJA IN SOLIDARNOSTI MED GENERACIJAMI 2012

Posvečena

20-LETNICI INŠTITUTA ANTONA TRSTENJAKA

in

spominu MARIJE GREGORČIČ KRŽIČ

A IN Š T I T U T A
ANTONA TRSTENJAKA
ZA GERONTOLOGIJO IN MEDGENERACIJSKO SOŽITJE
ANTON TRSTENJAK INSTITUTE
FOR GERONTOLOGY AND INTERGENERATIONAL RELATIONS

Ljubljana 2012

MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST IN STARANJE

Mednarodna konferenca, Brdo pri Kranju, 5. november 2012

Urednik: Jože Ramovš

Oprema: Inštitut Antona Trstenjaka

Priprava za tisk: Salve

© Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje
(www.inst-antonatrstenjaka.si)

Izdal in založil: Inštitut Antona Trstenjaka

Ljubljana 2012

Strokovni odbor konference:

Davor Dominkuš

dr. Jože Ramovš

Marjan Sedmak

dr. Tomaš Valena

dr. Božidar Voljč

Organizacijski odbor konference:

mag. Ksenija Ramovš

Aleš Kenda

Tina Lipar

dr. Ksenija Saražin Klemenčič

Mateja Zabukovec

Kazalo

PROGRAM KONFERENCE.....5

POZDRAVNI NAGOVORI7

Mag. Andrej Vizjak, minister za delo, družino in socialne zadeve 7

Dr. Tomaž Gantar, minister za zdravje..... 9

Marjan Sedmak, predsednik AGE Platform Europe 10

Nataša Goršek Mencin, vodja predstavnštva Evropske komisije v Sloveniji 11

PLENARNA PREDAVANJA13

Medgeneracijska solidarnost in staranje – *dr. Vladimir Špidla* 13

Medgeneracijski projekti in programi – soočanje z novimi izzivi – *dr. Teresa Almeida Pinto..* 17

Indeksi aktivnega staranja – *dr. Zaidi Asghar.....* 19

OKROGLA MIZA Z RAZPRAVO: Potrebe, zmožnosti in stališča starejših prebivalcev Slovenije – raziskava slovenskega prebivalstva starega 50 let in več21

Predstavitev raziskave – *dr. Jože Ramovš.....* 21

Zdravstveni del raziskave – *dr. Božidar Voljč.....* 24

Samostojnost in oskrba – *Maja Rant, Tina Lipar, Marta Ramovš* 25

Medgeneracijska solidarnost in nasilje – *mag. Ksenija Ramovš.....* 27

Premožensko stanje, revščina in predčasna upokojitev – *dr. Ksenija Saražin Klemenčič.....* 31

Srečnost – *Martina Starc* 33

Navdušenje – *Mojca Slana, Blaž Švab* 34

Religioznost – *dr. Vinko Potočnik* 36

PREGLED DEJAVNOSTI SLOVENIJE V EVROPSKEM LETU AKTIVNEGA STARANJA IN SOLIDARNOSTI MED GENERACIJAMI 2012 – Aleš Kenda, Magda Zupančič39

PROJEKT NAČRTOVANJE STRATEGIJE STARANJA V OSREDNJI EVROPI – CENTRAL EUROPEAN AGEING PLATFORM43

Srednjeevropska strategija staranja – celostni pristop za prihajajoče demografske spremembe –

Anette Scopetta 43

Moč generacij – *Mateja Karničnik.....* 44

Medgeneracijsko upravljanje kompetenc – *Melitta Scherounigg* 45

SPOMINJAMO SE46

20 let Inštituta Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje

46
Marija Gregorčič Kržič – inž. arh. dr. Tomáš Valena 56

ZAPISI – NOTES117

Index

CONFERENCE PROGRAMME	61
OPENING SPEECHES	63
Andrej Vizjak, MA, Minister of Labour, Family and Social Affairs.....	63
Tomaž Gantar, PhD, Minister of Health	65
Marjan Sedmak, President of AGE Platform Europe.....	66
Nataša Goršek Mencin, Head of the European Commission Representation in Slovenia	67
PLENARY LECTURES	69
Intergenerational Solidarity and Ageing –Vladimir Špidla, PhD.....	69
Intergenerational Projects and Programmes: waking up to new challenges – Teresa Almeida Pinto, PhD.....	76
Towards an Active Ageing Index – Zaidi Asghar, PhD	78
ROUNDTABLE DISCUSSION: The Survey on The needs, potentials and standpoints of people, aged 50 years and more in Slovenia	80
Presentations of the survey – Jože Ramovš, PhD.....	80
Health care part of the survey – Božidar Voljč, PhD.....	83
Independence and elderly care – Maja Rant, Tina Lipar, Marta Ramovš	84
Intergenerational solidarity and violence in nasilje –Ksenija Ramovš, MA.....	86
Socioeconomic status, poverty and early retirement – Ksenija Saražin Klemenčič, PhD	90
Happyness – Martina Starc	92
Enthusiasm – Mojca Slana, Blaž Švab	93
Religiousness– Vinko Potočnik, PhD	95
OVERVIEW OF THE ACTIVITIES OF THE EUROPEAN YEAR FOR ACTIVE AGEING AND SOLIDARITY BETWEEN GENERATIONS 2012 IN SLOVENIA – Aleš Kenda, Magda Zupančič.	98
PROJECT CENTRAL EUROPEAN AGEING PLATFORM – Planning of ageing strategies in Central Europe	102
»Central European Ageing Strategy« – A holistic approach for upcoming demographic challenges – Anette Scopetta.....	102
Power of generations – Mateja Karničnik	103
Crossgenerational competence management as longterm HRD strategy in Styrian companies – Melitta Scherounigg.....	
	104
WE REMEMBER.....	106
20th anniversary of Anton Trstenjak Institute of gerontology and intergenerational relations ..	
	106
Marija Gregorčič Kržič – Tomáš Valena, PhD	115
ZAPISI – NOTES	117

A
INSTITUT
ANTONA TRSTENJAKA
ZA GERONTOLOGIJO IN MEDGENERACIJSKO SOŽITJE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO
IN SOCIALNE ZADEVE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

Mednarodna konferenca MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST IN STARANJE

Kongresni center Brdo, 5. november 2012

Program konference

Predprogram

- 8:00 – 8:45 Registracija udeležencev
8:45 – 9:00 Video projekcija dobrih medgeneracijskih praks

Otvoritev konference

- 9:00 – 9:20 Pozdravni predgovori:
Ksenija Ramovš
Tomáš Valena

Kulturni program:
Družina Breznik
Neža Maurer, Mateja Zabukovec, Blaž Švab

9:20 – 9:50 Pozdravni govor:
Danilo Türk, predsednik RS
Andrej Vizjak, minister za delo, družino in socialne zadeve
Tomaž Gantar, minister za zdravje
Mojca Škrinjar, državna sekretarka Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport
Marjan Sedmak, predsednik AGE Platform Europe
Nataša Goršek Mencin, vodja predstavnosti Evropske komisije v Sloveniji

Plenarna predavanja

- 9:50 – 10:20 **Vladimir Špidla:** Medgeneracijska solidarnost in staranje
10:20 – 10:40 **Teresa Almeida Pinto:** Medgeneracijski projekti in programi: soočanje z novimi izzivi
10:40 – 11:00 **Asghar Zaidi:** Indeksi aktivnega staranja

Odmor:

11.00 - 11.30

Okrogla miza z razpravo: Staranje in medgeneracijsko sožitje v Sloveniji

- 11:30 – 12:30 Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje:
Predstavitev rezultatov raziskave: Potreba, zmožnosti in stališča prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 let in več.
12:30 – 13:30 Razprava udeležencev

Odmor za kosilo: 13:30 – 14:30

Predstavitev dejavnosti v Sloveniji ob Evropskem letu aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami

- 14:30 – 15:00 Poročilo o dejavnostih Slovenije ob Evropskem letu aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami
15:00 – 15:30 Poročilo predstavnikov generacij

Projekt Central European Ageing Platform

- 15:30 – 16:10 Načrtovanje strategije staranja v osrednji Evropi
Anette Scopetta: Srednjeevropska strategija staranja – celostni vidik prihajajočih demografskih sprememb
Mateja Karničnik: Moč generacij
Melitta Scherounigg: Medgeneracijsko upravljanje kompetenc

Zaključki konference: 16:10 – 17:00

POZDRAVNI NAGOVORI

Evropsko leto aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012

Podaljševanje življenske dobe v 20. in začetku 21. stoletja predstavlja enega od največjih civilizacijskih dosežkov, ki smo mu priča. Naj to ponazorimo s podatkom, da je bilo v Sloveniji sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja 33 oseb, ki so bile starejše od 100 let, danes, slabih 20 let za tem, pa je v Sloveniji že okoli 250 stoltnikov.

Priložnosti in izzivi, ki jih ponuja dolgoživost, so izjemni in si jih težko predstavljamo v vseh razsežnostih. Daljše življenje nedvomno omogoča velik prispevek družbeno in ekonomsko aktivne, socialno vključene in vse bolj zdrave starejše generacije. Doprinos je lahko v obliki materialnih in nematerialnih transferov, posebej še v obliki prenosa znanja, izkušenj in vrednot. Koristi so večplastne, tokovi večsmerni ter nikakor niso omejeni zgolj na najstarejšo in najmlajšo generacijo. Posebej je treba biti pozoren tudi na srednjo generacijo, ki v današnjih časih nosi težko breme zaradi usklajevanja poklicnega in družinskega življenja. Menim, da je prišlo do poimenovanja Evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012 v pravem trenutku, da strnemo moči za gradnjo vsem starostim prijazne Evropske unije in s tem tudi Slovenije.

Kot minister za delo, družino in socialne zadeve sem se v letu 2012 zavedal časti in tudi odgovornosti, ki jo je Vlada RS namenila našemu ministrству pri obeleževanju Evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012. Ta odločitev je bila med drugim tudi rezultat dejstva, da je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve že leta 1997 pripravilo enega prvih dokumentov, s pomočjo katerega se je država organizirano soočila z izzivi staranja prebivalstva oziroma z demografskimi spremembami (Strategija varstva starejših 1997-2005). Pa tudi kasneje je ministrstvo večkrat dokazalo, da želi in se je sposobno odzivati na izzive demografskih sprememb.

Letošnje Evropsko leto 2012 je leto, v katerem smo želeli dodatno ozvestiti ključne deležnike v družbi, tako predstavnike politike, vlade, stroke, socialnih partnerjev, lokalnega okolja, nevladnih organizacij ter civilne družbe o nujnosti odzivov na spremenjena prebivalstvena razmerja. Prav tako želimo s širjenjem primerov dobrih praks spodbuditi tudi bolj pasivna okolja. Posebno zadovoljstvo bi želel izraziti tudi ob dejstvu, da je ta konferenca istočasno namenjena tudi partnerjem projekta Central European Ageing Platform. Vidimo, da se tudi druge države in regije osrednje Evrope zavedajo demografskih izzivov in da smo pri iskanju odgovorov pripravljeni združiti moči tudi preko meja.

Menim, da smo v letu 2012 storili pomemben korak pri doseganju teh dveh ciljev, saj smo ideje aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti predstavili na mnogih dogodkih po Sloveniji in v tujini. Posebej smo opozarjali na potrebo po sožitju in solidarnosti med generacijami kot veznemu elementu odzivov na demografske spremembe. Pri tem so bili dejavnici tako predstavniki našega ministrstva, kot tudi drugi člani Nacionalnega odbora Evropskega leta 2012. Ob tem ne seme mimo številnih odzivov iz lokalnega okolja, od nevladnih organizacij ter socialnih partnerjev.

Ob tej priložnosti se posebej zahvaljujem tudi sedmim slovenskim ambasadorjem aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti za njihovo požrtvovalno delo pri popularizaciji idej aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti.

Ob zaključku Evropskega leta 2012 želim izpostaviti, da z odzivanjem na demografske spremembe na osnovi idej aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti ne bomo prenehali ob koledarskemu zaključku leta 2012, temveč bomo te ideje širili tudi v prihodnjih letih. Prepričan sem, da se bodo tej ideji pridružili tudi člani Nacionalnega odbora, njihove organizacije in mnogi drugi deležniki v družbi. Glede aktivnosti Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve bi želel omeniti naš letošnji doprinos k odzivanju na demografske spremembe s predlogom spremembe pokojninskega sistema in delovno pravne zakonodaje. Ob tem vas lahko tudi informiram, da se pripravlja eden ključnih dokumentov na tem področju, in sicer Strategija za kakovostno staranje prebivalstva v Sloveniji.

Vsem se najlepše zahvaljujem za vaš dosedanji trud v okviru aktivnosti Evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012, prav tako pa vam želim tudi nadaljnje uspešno soočanje z izzivi starajoče se družbe na temeljih aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti!

Mag. Andrej Vizjak
Minister za delo, družino in socialne zadeve RS

Spoštovani!

Živimo v času velikih družbenih sprememb, ki so odvisne od političnih, gospodarskih in demografskih dejavnikov. Med slednje spada podaljševanje življenja zaradi uspešnega razvoja in blaginje sodobne družbe. To je lahko priložnost za krepitev solidarnosti med generacijami, te temeljne vrednote in načela vseh demokratičnih in razvitih družbenih ureditev – na solidarnosti temeljijo sistemi socialne varnosti, pokojninskega in invalidskega ter zdravstvenega zavarovanja. Hkrati je podaljševanje življenja velik izziv za zdravstvo in socialno varstvo, saj se povečuje število obolelih s kroničnimi nenalezljivimi boleznimi, kakršne so bolezni srca in ožilja, sladkorna bolezen, nekatere vrste raka, debelost in osteoporozra ter pogostnost poškodb in duševnih bolezni.

Večino bolezni in stanj, povezanih s staranjem, lahko preprečimo ali obvladujemo z zdravim in dejavnim življenjem. Za zdravo starost si moramo prizadevati vse življenje, cilj teh prizadevanj pa mora biti izpolnjevanje pogojev za čim boljše telesno in duševno zdravje, ki starejšim ljudem omogoča, da dejavno in brez zapostavljanja sodelujejo v družbi. Zdravo staranje gre z roko v roki z aktivnim staranjem, ki vsebuje vseživljenjsko učenje, poznejše in postopnejše upokojevanje, tvorno vključevanje v različne dejavnosti tudi po upokojitvi ter sodelovanje pri aktivnostih za krepitev sposobnosti in ohranjanja zdravja. K temu prispevamo v zdravstvu v Sloveniji s preventivnimi programi v vseh starostnih obdobjih, ki jih izvajajo javnozdravstveni zavodi in so tudi del dejavnosti primarnega zdravstvenega varstva.

V slovenskem zdravstvu poleg vlaganja v preventivo ter uveljavljanja zdravega in aktivnega staranja potrebujemo nove pristope, ki bodo temeljili na celovitejši obravnavi starejšega bolnika in bodo usmerjeni v zagotavljanje čim boljše kakovosti njegovega življenja. Bolj se bo treba posvetiti polipragmaziji, ki je pogostejša pri starejših bolnikih, in preprečevanju padcev, značilnih za to starostno obdobje. V zdravstvu se bomo moralni tudi bolje in bolj sistematično povezati s socialnim skrbstvom, saj je pri starejšem bolniku še toliko bolj pomembno, da se po zdravljenju vrne v okolje, ki mu daje ustrezno podporo in varnost.

Današnja mednarodna konferenca na temo medgeneracijske solidarnosti in staranja je zato odlična priložnost, da spregovorimo o izzivih in priložnostih, ki jih predstavlja staranje prebivalstva za zdravstveni sistem, ter da hkrati zdravje starejših prepoznamo kot skupno vrednoto vseh generacij in vseh družbenih struktur.

Dr. Tomaž Gantar
Minister za zdravje RS

Spoštovani gospe in gospodje,

tokratna konferenca je pomembna sama po sebi, ker pomeni zaključek projekta, ki se je začel – to povem z zadovoljstvom – leta 2008, ko sta slovensko predsedovanje in komisar Špidla podprla poziv AGE Platform Europe in predlagala, naj bi leto 2012 oklicali za Evropsko leto aktivnega staranja in medgeneracijskega sožitja. Takšno zasnovno so potem podprle še naslednje predseduječe države.

Demografski izliv ima dva obraza: ne samo, da živimo dlje, marveč po vsej Evropi upada tudi število rojstev, posledica tega pa je, da se evropsko prebivalstvo hitro stara. To nas sili, da se ne soočimo z izzivom samo kot da bi šlo za zadevo dobrega upravljanja – to je zgolj z regulacijo trga dela, finančno vzdržnostjo, pokojninskim sistemom in podobno, – marveč gre v resnici za spremembe kulturnega vzorca, spremembe načina organizacije naših druž v pogojih zapletenega in slojevitega družbenega stanja.

V teh zadnjih letih so se naši pristopi k demografskemu staranju razvijali in se še naglo razvijajo v sedanjem kontekstu globalne krize.

Kljud temu smo, prvič, odkrili obstoj močne medsebojne odvisnosti in sožitja med generacijami. V resničnem življenju generacije svojega vsakdanjega življenja ne živijo v ločenih predalih. Nasprotno, napotene so druga na drugo. Zato morajo biti rešitve, ki jih iščemo, zasnovane tako, da bodo v korist vsem generacijam in ne bodo dajale prednosti eni na škodo drugih.

Drugič: starejših ne bi smeli obravnavati, kot da so breme družbe. Tu so kot dragocen človeški vir, ki mu je treba omogočiti, da bo še naprej sodeloval tako na trgu dela kot tudi v svoji skupnosti. Prispevek starejših presega meje trga dela in četudi trg njihovega dela ne izmeri s tržno vrednostjo, ima njihovo delo brez dvoma izjemno socialno vrednost.

V tem letu se je več kot 50 evropskih, nacionalnih in regionalnih deležnikov pridružilo AGE Platform Europe, da bi se zavzemali za skupno vizijo družbe vseh starosti. Naš cilj je ustvariti starosti prijazno Evropo do leta 2020 prek zavzemanja za aktivno staranje in več solidarnosti in sodelovanja med generacijami. Skupaj smo pripravili manifest z zgovornim naslovom: »Evropsko leto 2012: vsakdo lahko odigra svojo vlogo.«

Eden od najhujših grehov industrijske družbe je bila reduktionistična segmentacija družbe, segmentacija, ki še vedno nagiba k temu, da bi odrinila »starčke« iz aktivnega dela življenja. Posledice so dvakratne: prvič radi spregledamo, kakšen je prispevek starejše generacije k vsakodnevnemu preživetju družbe, in drugič, družba, država in skupnost ne podpirajo v zadostni meri sposobnosti te generacije, da ponudi svoj prispevek družbi. Za to bo treba še nekaj, ali bolje: veliko postoriti.

Bistvo aktivnega staranja je zatorej vključevanje, aktivno vključevanje vseh generacij in vseh starosti v družbeno tkivo v prid celotne skupnosti. To je tudi pot v starosti prijazno Evropo. Ustvarjanje starosti prijazne Evropske unije pomeni krepitev solidarnosti med generacijami ter omogočanje aktivne udeležbe in vključevanja vseh starostnih skupin v družbo tako, da jim zagotovimo ustrezno podporo in varnost. Tega pa ne moremo dosegati z osamljenimi pobudami. To zahteva široko zavzetost in skupno vizijo.

Naj končam z vzklikom, ki sem ga slišal pred štirimi leti prav tu na Brdu: Sprostimo svojo domisljijo. Hvala.

Marjan Sedmak
Predsednik AGE Platform Europe

Spoštovani,

vesela sem, da vas lahko v imenu Evropske komisije nagovorim na zaključnem dogodku evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti ter izpostavim nekaj dosežkov, ki jih je to leto prineslo.

V okviru evropskega leta smo se še posebej posvetili trem področjem:

- zaposlovanju starejših,
- vključenosti starejših v družbo in
- samostojnemu življenju starejših.

V praksi to pomeni, da smo s pomočjo številnih pobud, dogodkov in ukrepov krepili razumevanje aktivnega staranja, ki prinaša vključevanje starejših na vseh področjih ter omejuje izključevanje, ki je žal prepogosta praksa.

Preko različnih dejavnosti smo tako žeeli preseči ustaljene vrednostne sodbe in predsodke o starejših, da bi spremenili razumevanje, kaj sploh pomeni »biti star« ali »starati se«.

Naj ob zaključku leta izpostavim nekaj dejavnosti, ki so bile izvedene v okviru evropskega leta 2012. Med mnogimi tako izstopajo projekti Generacije v šoli (generations@schools), evropske nagrade aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami ter evropski dan starostnikov, saj ti projekti ponazarjajo vse tri prej omenjene cilje.

Projekt generations@schools je bil organiziran v okviru evropskega dneva solidarnosti med generacijami, ki ga praznujemo 29. aprila. Evropska komisija je vse šole v Evropi povabila, da aprila odprejo vrata svojih učilnic starejšim generacijam in tako učencem in starejšim dajo priložnost za izmenjavo izkušenj za boljše sodelovanje, razumevanje med generacijami in boljše življenje. Rezultati so bili odlični.

S pomočjo evropske nagrade aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami smo iskali dejavnosti in dobre prakse, ki starejšim omogočajo aktivno udeležbo in hkrati podpirajo medgeneracijsko sodelovanje. Razpisi za nagrade so bili namenjeni različnim ciljnim skupinam, na primer delodajalcem, ki ustvarjajo starostnikom prijazna delovna mesta, socialnim podjetnikom, regionalnim ali lokalnim skupnostim za urejanje vključujočega in dostopnega okolja, novinarjem, ki poročajo o izzivih staranja ter odnosih med mlajšo in starejšo generacijo itd. Eden od natečajev pa je bil posvečen zbiranju življenjskih zgodb o aktivnih starostnikih.

V okviru evropskega leta so bili državni organi in prostovoljske organizacije po vsej Evropi vabljeni, da v oktobru en dan namenijo iskanju novih možnosti za vključevanje starejših prostovoljev. Evropski dan starostnikov je tako postal dan za iskanje in ustvarjanje priložnosti za kar najboljšo vključenost starejših ter njihov doprinos k boljšemu življenju za vse generacije.

Veseli me, da smo tudi v Sloveniji izpeljali veliko dobrih projektov, ki opozarjajo na pomembnost aktivnega staranja in medgeneracijskega sodelovanja. Eden izmed njih je tudi projekt Povežimo znanje, ki je nastal v partnerstvu med Evropsko komisijo, Vlado Republike Slovenije in Evropskim parlamentom. Namen projekta Povežimo znanje je bil predstavitev novejših in že uveljavljenih konceptov in modelov medgeneracijske solidarnosti in upravljanja v delovnem okolju. O obstoječih rešitvah smo osveščali delodajalce, zaposlitvene svetovalce in širšo javnost. S projektom smo tako spodbudili prenos znanja in izkušenj, ki tako podjetjem kot različnim generacijam prinašajo koristi.

Na tem mestu bi morda izpostavila še slovenski prostovoljski projekt digitalnega opismenjevanja starejših (Simbioz@), kjer je mlajša generacija starejši predajala digitalno znanje. Digitalna pismenost je namreč ključna za vključenost starejših. Govorim o t. i. e-vključenosti, brez katere v današnjem svetu pravzaprav ne moreš polnopravno nastopati. Letos je vzporedno s tem projektom potekala tudi mednarodna konferenca »Nova evropska perspektiva: pomen e-znanj za vključenost

in zaposlovanje« pod častnim pokroviteljstvom podpredsednice Evropske komisije Neelie Kroes, pristojne za digitalno agendo.

Z vsemi omenjenimi in tudi drugimi aktivnostmi evropskega leta smo zagotovo ustvarili osnovo za nadaljnje sodelovanje na področju aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti. Evropska komisija si prizadela, da bi sodelovanje nadaljevali tudi v prihodnje. V ta namen z državami članicami trenutno zaključujemo pripravo skupnih načel za aktivno staranje, ki bodo pokazala, kako izboljšati pogoje in priložnosti za bolj kakovostno in vključujočo starost. Prav tako Evropska komisija v sodelovanju z Združenimi narodi razvija indeks aktivnega staranja, ki bo jasno pokazal neizkoriščen potencial aktivno starajoče se ženske in moške populacije. V Evropski komisiji bomo v letu 2013 pripravili tudi javni razpis za podporo državam članicam EU pri pripravi celovitih strategij za aktivno staranje.

Dovolite mi, da se ob tej priložnosti zahvalim vsem, ki ste na kakršen koli način aktivno prispevali k uresničevanju ciljev evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti. Naj bodo vse izvedene pobude motivacija za nadaljnje delo in poglobljeno sodelovanje med generacijami tudi v prihodnjem letu – letu evropskih državljanov – ter v vseh nadalnjih letih.

Hvala za pozornost.

Nataša Goršek Mencin
Vodja Predstavnštva Evropske komisije v Sloveniji

PLENARNA PREDAVANJA

Vladimir Špidla

Medgeneracijska solidarnost in staranje

Staranje je izjemno kompleksen pojav. Značilnost današnje dobe v primerjavi s predhodnimi je v tem, da si sedaj prizadevamo najti celovite odgovore na vprašanja staranja, ki združujejo zapletene kombinacije družbenih organizacij in kompleksnih tehničnih sredstev. V nasprotju z našimi predniki, ki so se starali in umirali znotraj manjših skupin, se človek v današnjem času stara in umira v veliko širših družbenih okoljih, znotraj katerih so si ljudje bolj odtujeni kot kadar koli prej. V preteklosti je staranje potekalo znotraj specifično individualizirane družine v okviru relativno majhne skupnosti. Spremljala ga je medgeneracijska solidarnost med sorodniki, ki pa je bila daleč od idealne. Da se o tem prepričamo, zadostuje že branje nekaterih dokumentov, kot so pogodbe otrok z upokojenimi starši in nekatera zgodovinska besedila.

Nekateri starejši ljudje so imeli srečo, saj so jim družinski člani omogočili dostenjno staranje, spet drugi te sreče niso imeli. Za ljudi v revnejših družinah, v katerih se je starala velika večina, je bilo staranje kruta realnost. V primerjavi z našimi predniki je izobilje današnjega časa naslednja izstopajoča značilnost. Produktivnost dela se je v zadnjem času zelo povečala, v razvithih državah celo za trideset- do štirideset kart. Število starejših ljudi pa se ni povečevalo s takšno naglico. Ta dejstva nakazujejo, da darvinistična teza, da bo zmanjkalo sredstev za varnost starejših ljudi, ne drži. Živimo namreč v družbi, katera se manj sooča s tehničnimi omejitvami, je pa po drugi strani bolj prezeta s tesnobnostjo.

Naslednja stvar, na katero moramo pomisliti, se nanaša na staranje populacij, ki je povezano s splošno transformacijo globalne družbe. Prebivalstvo se stara v vseh regijah sveta, izjema je le nekaj manjših območij. Procesi demografske tranzicije se še posebno hitro odvijajo v deželah v razvoju, kjer pa je po drugi strani institucionalen odziv na spremembe najbolj zahteven.

Družbena okolja lahko tako razdelimo v dve skupini. V eni izmed njiju je sistem nenehne institucionalne solidarnosti vzpostavljen, v drugi je sistem vzpostavljen le v posameznih delih ali pa sploh ne.

Osredotočimo se na pojem koncepta socialne države. Kateri so nujno potrebni temelji, na katerih bomo znotraj koncepta gradili strategije in politike? Dejstvo, da se populacije starajo in da se bo to staranje nadaljevalo še skozi naslednji dve generaciji, je nedvoumno. Menim, da načrtovanje analiz za obdobje, ki presega naslednji dve generaciji, ni smiselno, pa še tu presegamo svoje zmožnosti. Obdobja prihodnjih generacij z današnjim časom niso primerljiva, tako kot sedanji čas ni primerljiv z obdobjem naših prednikov. Poglejmo si na primeru.

Stopnja umrljivosti otrok in dojenčkov je v Češki republiki v različnih upravnih okrožjih nihala med 250 in 750 smrti na 1000 rojenih otrok. Danes je manjša od 4 %. Kaj je torej značilnost sedanje situacije? Staranje se nadaljuje in je z vidika posameznika zelo individualiziran proces. Ljudje se socialno in biološko ne staramo enako hitro. Razlogi za te neenakosti so kompleksni in obsegajo

raven zdravja posameznika, način življenja, ki naj bo zavestno izbran ali pa je zaradi različnih okoliščin vsiljen (npr. vojna). V odgovoru na demografske spremembe bi torej morali individualizacijo jemati s posebno pozornostjo.

To pomeni, da ljudi, starejših od 65 let, ne smemo obravnavati kot enotno množico ali v socialnem smislu kot bolj ali manj pasivno skupino. Zavedati se moramo, da je med njimi veliko število takšnih, ki so v družbenem življenju zelo aktivni, pa naj si bo na formalen ali neformalen način.

Glavni razlog za to fragmentacijo ni samo v individualnem zdravstvenem stanju, temveč v veliki meri tudi v tem, da kultivacija ljudi najbolj intenzivno poteka v mlajših letih.

Vse to se lahko na določeni točki ustavi. Posameznik nato izgubi stik z družbo, ne napreduje v delovnem okolju in izgublja sposobnost razumevanja mlajše generacije.

Individualizacija staranja je tudi individualizacija dela, karier in prihodkov. Znatno vpliva na zmožnost starejšega človeka glede vzdrževanja stabilnega življenjskega standarda. Posameznik stabilen življenjski standard brez institucionalizirane solidarnosti zelo težko doseže. Večini ljudem samo služba in z njo povezani prihodki takšnega standarda ne zagotavljajo. Na nas pa sloni odločitev, ali bomo takšne ljudi prepustili njihovi usodi ali pa bomo na družbenem nivoju odgovorili na njihove potrebe.

Naslednji večji problem, ki se pri medgeneracijski solidarnosti pojavi, je vprašanje solidarnosti v družbi nasploh. Če je naša družba kulturno in socialno razdeljena, je skoraj nemogoče predpostavljati, da bodo ljudje v njej težili k medgeneracijski solidarnosti. Naslednja značilnost današnje družbe je, da se le-ta nenehno spreminja. Človek, ki je v 13. stoletju osvojil določeno veščino, je lahko upravičeno pričakoval, da bo le-to s pridom uporabljalo še nekaj naslednjih generacij. Kultivacija in izobraževanje v industrijski dobi sta zadostovala za eno generacijo. Kultivacija v današnjem obdobju pa poteka nepreklenjeno. To pomeni, da moramo vseskozi spremenjati tudi svojo osebnost. Težko bi namreč rekli, da zahteve po večkratnem menjavanju delovnih mest ne vplivajo tudi na našo individualno osebnost. Osebni pomočnik, ki je bil pred tem tesar, zagotovo ni več ista osebnost. Odziv na spremembe, ki so globoke in trajne, določa, ali bo integracija solidarnosti ohranjena.

Medgeneracijska solidarnost je tudi vprašanje trga dela. V družbi je prisotno močno prepričanje, da so bila delovna mesta, ki smo jih ustvarili za mlade, odvzeta starejšim. Ta koncept je napačen, saj temelji na ideji, da je delo nekaj, kar je določeno vnaprej, posamezni ljudje pa se obravnavajo kot ljudje, ki so deležni določenega kosa torte, in ne kot kuharji, ki torto pečejo skupaj.

Zavedati se moramo tudi, da se trg dela drastično spreminja, ker proizvodnja ni več izključno vezana na neposredno delo ljudi. Kot je dejal Karl Marx, je "živ" trg dela nadomestil t. i. "mrtvi" trg, ki opozarja na to, da sedanja družba zelo hitro drsi v družbo, v kateri ljudje za proizvodnjo blaga in storitev ne bodo več potrebni. Rutinskemu intelektualnemu delu, ki ga še posebej z veseljem opravljam starejši ljudje bo sčasoma grozilo izginotje. Da se človek prepriča o tem, da je človeška delovna sila vse manj potrebna, mora iti samo na mednarodno letališče, kjer kupi letalsko vozovnico kar na avtomatu. Podobnih primerov je na milijone. Milijoni delovnih ur se tako opravljam v neosebnem "mrtvem" okolju, kar posledično vodi do izgube številnih delovnih mest. Pa še bi lahko nadaljeval.

Premik od "žive" delovne sile k strojem odpira temeljno vprašanje financiranja socialnih storitev. Zdi se, da je dosedanji način obdavčenja dela, predvsem z odbitki od plač, že dosegel svoje meje.

Načeloma v socialnih državah ni najbolj pereč problem to, kako zagotoviti dovolj sredstev za dostojno staranje. Najbolj pereče vprašanje ni niti vprašanje pokojninskega sistema. Osnovni sistemi so že bili razviti, potrebne so le nekatere spremembe, ki pa so pogosto zelo težavne. Posamezne sestavine, ki bi doprinesle k rešitvi, so sicer splošno znane, kombinacije le-teh pa bi nam omogočile nadzor nad situacijo.

Največji problem je v tem, kako zagotoviti socialne storitve za naraščajoče število delno odvisnih oseb. V večini tudi sicer socialno dobro razvitih držav, se kaže pomanjkanje socialnih dejavnosti, kar bo imelo v prihodnosti za posledico večje zaposlovanje na tem področju. Ocenujemo, da bo oseba, starejša od 80 let, v povprečju potrebovala dva delavca za zagotovitev zadostne podpore. Leta 2050 bo v Evropi živilo približno 20 milijonov ljudi, starejših od 80 let, ki bodo potrebovali pomoč 40 milijonov ljudi s polnim delovnim časom, kar sovpada s številom delovne sile v Nemčiji.

Glavni problem pri medgeneracijski solidarnosti tako ni pokojninski sistem, temveč organizacija socialnih storitev za podporo življenju v starosti. Naslednje kompleksno vprašanje zadeva transformacijo medicine. Geriatrijo bomo morali v vsej njeni kompleksnosti razvijati z veliko več občutka, da bomo dosegli ravnotežje med osebno svobodo in izkušnjo ter medicinsko tehničnimi intervencijami.

V tem kratkem pregledu sem poskušal prikazati, da medgeneracijska solidarnost ni osamljen problem. Gre namreč za vprašanje kulturne skladnosti v družbi, povezana je s solidarnostjo družbe kot take in bo zahtevala odzive v praktično vseh podistemih.

Dame in gospodje,

predstavil sem nekaj vprašanj, za katera menim, da so v zvezi z našo temo pomembna. Poskušal sem zajeti njihovo kompleksnost in neskladnost, toda neglede na analitičen in tehničen opis sem prepričan, da ta pristop ne zadostuje. Kadar razmišljamo o staranju in se lotevamo vprašanj, povezanih z njim, se moramo vedno znova vračati k etiki in njenim načelom, kar je v bistvu iskanje ravnotežja med kompleksnostjo in protislovji posameznikovega življenja in kulture, v kateri živimo. Vse od prazgodovine se človek srečuje z nerazumljivostjo narave, v kateri se zrcalijo njegova tesnoba in ideje. Na le-te je prazgodovinski človek odgovarjal na način, ki se sodobnemu človeku ne zdi racionalen. Današnji človek živi v zapleteni in nepojmljivi kulturi, v kateri vedno znova radikalno spreminja navade in se odziva na način, ki se iz oddaljene perspektive zdi nerazumen. Boj z nerazumljivim je dosegel vrhunec v dobi razsvetljenstva, ko je človek v središče svojega delovanja začel umeščati smisel, stvari in pojave je skušal analizirati, v okolju pa ni več samo živel, ampak se ga je trudil tudi razumeti.

Racionalno razumevanje je začelo pridobivati večjo težo kot izkušnje. Iskanje tega, kdo in kaj v resnici smo, je postalo etična paradigma nove sodobnosti, paradigma sveta, ki je spet postal nerazumljiv, in družbe, ki je postala ekstremistična. Ekstremizma pa vsekakor ni mogoče razumeti kot koncepta ali politike z etično konotacijo. To dejstvo je enostavno in očitno.

Človeška življenja in njihove usode se razhajajo. Ker živimo dlje kot naši predniki, se individualne izkušnje posameznika v komunikaciji čedalje bolj izgubljajo. Vse več ljudi se sooča s situacijami, ki niso primerljive s situacijami drugih ljudi. Racionalna etika, klasična moderna doba, pragmatična etika govorijo o tem, da je smotorno tudi dobro. Vse prej našteto se sooča z globljo etiko, ki leži nekje znotraj človeka in neposredno ne izhaja iz racionalnega pristopa. Gre za etiko, ki odklanja dojemanje človeka kot ene izmed vrst koristnih živali, katero na human način ubijemo, kadar iztroši svoje moči. Prisotnost te etike je predpogoj za skupno življenje ljudi v družbi. V družbi, ki jo ljudje raje živijo drug ob drugem kot drug z drugim, je prej omenjena etika predpogoj za premagovanje eksistencialnega paradoksa, ki pravi, da smo ljudje individualizirana bitja, ki kot posamezniki niso sposobna preživeti.

Ljudje smo bitja z vso svojo izvirnostjo, katere obstoj se ne konča na meji med kožo in zunanjim svetom, ampak vstopi in prodre v zapleteno mrežo zunanjih odnosov, tako originalnih kot je naš genetski zapis.

Problem pristopa k vprašanjem staranja je v bistvu problem višjih čustev. Ne gre za problem proizvodnje in zagotavljanja zadostnih sredstev v tehničnem smislu. Gre za vprašanje solidarnosti, zavedanja tega, da ima vsak človek svojo vrednost, v najčistejši obliki pa gre za vprašanje ljubezni

same. Preprost in nedolžen pragmatizem ni dovolj, da bi lahko ljudje v neki družbi živeli in preživeli skupaj. Reševanje vprašanj starosti in staranja je verjetno del igre, borbe za preživetje človeštva v neskončnem svetu, s tem da v odzivih na spremembe presežemo raven paleolitskih možganov, ki so sposobni 'voditi' 150-članska plemena. Je boj proti težnji po širitevi sveta in oblasti nad njim. Ta težnja leži verjetno nekje znotraj nas, pa tudi znotraj drugih živalskih vrst, kot so npr. lemingi, ki z uničevanjem okolja zmanjšajo prebivalstvo in s tem začno nov cikel, ki pa se vedno znova konča v katastrofi.

Kar še moramo storiti, in tisto, kar moramo vključiti v reševanje vprašanj, povezanih s staranjem prebivalstva, je premagovanje težnje naše kulture po destruktivnem vedenju (R-strategija) in preseganje lastne človeške narave s prehodom na obvladovanje sveta s pomočjo K-strategije.

Naš pristop ne sme biti omejen z medicinskim, tehničnim in gospodarskim napredkom. Če bi delali v tej smeri, bi dosegli le hladno aseptično preživetje. Z istimi sredstvi lahko izgradimo pekel ali skupnost ljudi. Vse je odvisno od naših stališč. Nič ni določeno vnaprej, še najmanj naša prihodnost. Kot je nekoč dejal Erich Fromm: »Prihodnost človeštva je odvisna od njegovega srca.«

Avtor:

Bogata poklicna pot dr. Vladimira Špidle obsega različna področja, tj. od fizičnega do visoko kvalificiranega dela. Imel je pomembne politične funkcije: bil je prvi češki podpredsednik vlade, minister za delo in socialne zadeve, predsednik češke vlade in za kratek čas tudi predsednik države. Z njegovim odmevnim delom v Evropski komisiji smo se v Sloveniji seznanili predvsem ob nastajanju Zelene knjige o odzivu na demografske spremembe z naslovom Nova solidarnost med generacijami. Nanjo se še vedno sklicujemo in v času slovenskega predsedovanja EU smo jo skupaj z njim promovirali na Konferenci EU o medgeneracijski solidarnosti in dolgorajni oskrbi na Brdu pri Kranju, konec aprila 2008.

Teresa Almeida Pinto¹

Medgeneracijski projekti in programi – soočanje z novimi izzivi

Namen prispevka in predavanja na konferenci je predstaviti nekaj misli in praktičnih primerov o tem, zakaj bi bilo potrebno medgeneracijske projekte razširiti na vsa področja življenja ter kako bi vključili več predstavnikov mlajše in starejše generacije. Želim izpostaviti idejo, izziv, da bi vsebine medgeneracijskega učenja postati akademska disciplina.

Spošno gledano poznamo tri skupine generacij. Prva izhaja iz biologije človeka (posamezniki se v določeno skupino uvrstijo na podlagi starosti in dejstva, da so bili rojeni v določenem obdobju – mladi, odrasli, stari). Naslednja temelji na razvrščanju posameznikov v skupine na podlagi sorodstvenih odnosov v družini (otroci, starši, stari starši itd.), ki vključuje tudi starost. V tretjo skupino se uvrščajo ljudje na podlagi prelomnic ali specifičnih socialno-kulturnih dogodkov, ki so vplivali na njihove vrednote in so tako pri ljudeh, ki so bili prisotni pri istem dogodku, ustvarili kulturo ljudi s podobnim zavedanjem.

Številne vede se ukvarjajo s tem, kaj generacije sploh so. Demografi štejejo generacije matematično, na podlagi let, rodoslovci se osredotočajo na zgodovino in razvoj družine, sociologi se usmerjajo v razumevanje podobnosti in povezav med skupinami, na katere so vplivali dogodki, ki so se zgodili na istem geografskem območju.

Trenutno sta opredelitev in praksa medgeneracijskih projektov, ki se osredotočajo na povezavo mlajše in starejše generacije, zanemarili različne generacije v okviru družine (izjema so projekti stari starši/vnuki), najbolj pa so spregledali posebnosti različnih zgodovinskih/kulturnih generacij (ki se prekrivajo z medkulturnim dialogom). Menim, da je to posledica dejstva, da je medgeneracijska praksa spodbudila odziv na stalno geografsko izolacijo in ločevanje družbe na staro in mlado. Kljub temu, da dolgoživost omogoča hipotetično stik med tremi, štirimi ali celo petimi generacijami, dejansko generacijski stik med sorodniki izginja. Poleg tega k takim razmeram prispeva tudi staranje prebivalstva in dolgoživost ter socialni problemi. Pojavljajo se migracije (znotraj države ali med državami in celinami), nove oblike družine (več ločitev, samohranilcev in redefinirane družine, manj otrok itd), vedno več žensk je med plačano delovno silo, upokojitvena starost se podaljšuje in preurejajo se prostori, namenjeni druženju.

To so globalni problemi, ki jih obravnava vedno več medgeneracijskih projektov in programov. Vendar strokovnjaki, ki sodelujejo v posameznih medgeneracijskih praksah nimajo skupnih standardov glede medgeneracijskega učenja, saj imajo različno izobrazbo ter uporabljajo različne metode, strategije in orodja pri pripravi učnih načrtov.

Običajno imajo strokovnjaki, ki sodelujejo v medgeneracijski praksi akademsko izobrazbo, to so učitelji v vrtcu ali šoli, učitelji pri izobraževanju odraslih, zaposleni v socialnih službah itd. Večinoma so se izšolali za delo z določeno starostno skupino in ne za medgeneracijsko delo. Če hočemo krepiti medgeneracijsko povezanost in solidarnost, moramo izobraževati vse in vključiti vse strokovnjake, ki sodelujejo v izobraževalnih sistemih, ki so še vedno zelo razdrobljeni po starostih in ustanovah. Sedaj je treba polno izkoristiti sedanje paradigmе, ki vključujejo vseživljenjsko učenje. Zato moramo izboljšati medgeneracijske učne metode in učne načrte ter spodbujati medgeneracijsko učenje kot akademsko disciplino. Tukaj je nekaj korakov v tej smeri:

¹ VIDA, Zveza za medgeneracijsko valorizacijo in aktivni razvoj, e-pošta: teresa@viver.org

- Opredelitev posebnega profila kompetenc za medgeneracijskega strokovnjaka / moderatorja / animatorja. To lahko prispeva k družbenemu priznanju in ovrednotenju spremnosti tistih, ki že delajo na tem področju.
- Priprava učnega načrta za »usposabljanje tistih, ki usposabljajo«.
- Vključitev modulov usposabljanja v univerzitetne študijske programe, študentje naj bi izbrali študijske smeri: socialno varstvo, psihologija, medicina, arhitektura, poučevanje, načrtovanje, pravo itd.
- Zagotovili naj bi dodatne možnosti usposabljanja strokovnjakov, ki so že na trgu delovne sile, ki delajo z mladimi ali starejšimi ljudmi in ki čutijo potrebo po pridobivanju dodatnih znanj in sposobnosti, da bi začeli z medgeneracijskimi projektmi.
- Zagotoviti neformalno in formalno učenje, možnosti za posebne družbene skupine, kot so medijski strokovnjaki, politiki na lokalni in nacionalni ravni, ki so odgovorni za načrtovanje in gradnjo mest ter drugih odprtih prostorov; strokovnjaki za trženje in oglaševanje itd.

Obstaja kolektivna zavest, da v življenju potrebujemo stalno učenje, prav tako tudi kolektivna zavest, da potrebujemo smiselno razumevanje in solidarnost med generacijami. Torej, to je odvisno od vsakega izmed nas in vsi kot skupnost lahko prispevamo k iskanju rešitev, kjer bodo vse generacije živele, se učile in skupaj razvijale.

Dodatni viri:

- Pinto, T.A. et al (2010) Guide of Ideas for Planning and Implementing Intergenerational Projects. (available in Slovenian) www.matesproject.eu
- Pinto, T.A. (2010). Why we need to foster Intergenerational learning?. Communication presented at the Public Conference "New Trends on Adult Education", 16 November, European Parliament: Brussels, organized by Association VIDA.
- Pinto, T.A.(2011) Why Intergenerational Learning is not an Academic Discipline yet? Journal of Intergenerational Relationships, 9:1–3, 2011. ISSN: 1535-0770.
- Pinto, T.A. (2011). Generationology: A New Interdiscipline to Accurate Intergenerational Learning. Intergenerational learning European Magazine. Issue 1, September, 2011. P. 5-13
- Pinto, T.A. (2011) Intergenerational Learning. Communication presented at the Final conference on implementing the Action Plan on Adult Learning »It is always a good time to learn«, under the Hungarian Presidency of the EU (Budapest, Hungary) – 7-9 March 2011 Budapest. organized by European Commission - Education and Culture DG
- Pinto, T.A.(2012) No entrepreneurial skills for old men: a call for Intergenerational Learning. (Communication presented at the Conference "Learning later in life - uncovering the potential of investing in an ageing workforce". Jointly organised by Cedefop and the European Commission in March 2012.

Avtor:

Dr. Maria Teresa Almeida Pinto je predsednica združenja za medgeneracijsko valorizacijo in aktivni razvoj (VIDA), katerega glavni cilj je spodbujanje kulturnih in izobraževalnih dejavnosti na področju inovacij, kot so informacijsko komunikacijska tehnologija in staranje (od leta 1999 edini portugalski portal, namenjen starejšim), medgeneracijske aktivnosti in podjetništvo starejših. VIDA predstavlja Portugalsko v Upravnem svetu AGE. Dr Pinto je tudi koordinatorica evropskega projekta MATES - Vključevanje medgeneracijske solidarnosti in soavtorica Vodiča po idejah za načrtovanje in izvajanje medgeneracijskih projektov, kot glavnega izdelka tega projekta. Vodič predstavlja 37 primerov projektov, kratek načrt izvajanja medgeneracijske prakse ter obsežen seznam priporočil in idej o tem, kako spodbujati in vnesti koncept medgeneracijske solidarnosti na vsa področja življenja.

Asghar Zaidi

Indeks aktivnega staranja

Koncept, metodologija in prvi rezultati

V sodelovanju z Ekonomsko komisijo Združenih narodov za Evropo in Evropsko komisijo pripravila raziskovalna skupina Evropskega centra na Dunaju

V okviru 10. obletnice 2. svetovne skupščine o staranju, 2. kroga revizije in ocene izvajanja MIPAA/RIS² ter Evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti je Evropska komisija (Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje) skupaj z Ekonomsko komisijo Združenih narodov za Evropo (UNECE)³ in Evropskim centrom na Dunaju začela izvajati skupni raziskovalni projekt **Indeks aktivnega staranja**. Namen tega projekta je oblikovalcem politik dati orodje (indeks aktivnega staranja AAI⁴), ki bo poudarilo posamezna področja za politične intervencije v posameznih državah v povezavi s spodbujanjem aktivnega in zdravega staranja v vsej njegovi večplastnosti.

Indeks aktivnega staranja naj bi bil orodje za merjenje aktivnega in zdravega staranja v evropskih in drugih državah članicah UNECE. Poleg številčnih rezultatov bo prikazoval neizkoriščen potencial pri zagotavljanju kakovosti življenja starejših ljudi po državah in po spolu. Kot prikazuje slika v nadaljevanju, ima indeks aktivnega staranja nadzorno ploščo s kazalniki štirih področij ter kaže obseg zmožnosti, ki jih imajo starejši ljudje in ki jih lahko razvijejo glede na zaposlitve, zdravje, neodvisno in samostojno življenje ter drug neplačan prispevek v družini in družbi na socialnem in kulturnem področju.

Skupni indeks		Indeks aktivnega staranja		
Področje	Prispevek v obliki plačanih aktivnosti/zaposlitve	Prispevek v obliki neplačanih/netržnih proizvodnih aktivnosti	Neodvisno in samostojno življenje	Sposobnost aktivnega staranja in spodbudnost okolja
Kazalnik	Stopnja zaposlenosti 55-59 Stopnja zaposlenosti 60-64 Stopnja zaposlenosti 65-69 Stopnja zaposlenosti 70-74 Zadovoljstvo pri delu	Prostovoljno delo Skrb za vnuke Oskrba starejših ljudi Sodelovanje v politiki	Telesne vaje Dostop do storitev Dolgotrajna oskrba in življenje v ustanovi Finančna varnost Fizična varnost Izobraževanje odraslih	Pričakovano trajanje življenja v starosti 55 let Pričakovano zdravo trajanje življenja v starosti Psihično blagostanje Uporaba IKT Socialna povezanost Pridobljena izobrazba

Da bi se kar najbolj dosledno lotili tega projekta, sta UNECE in Evropska komisija oblikovala ekipo svetovalcev, ki jo sestavljajo priznani mednarodni strokovnjaki s področja aktivnega staranja in medgeneracijskih odnosov iz UNECE, Evropske komisije, OECD ter akademskih krogov, kot tudi z Eurostata in nacionalnih statističnih uradov ter predstavnikov organov oblikovalcev politike

² MIPAA – Madrid International Plan of Action on Ageing, RIS – Regional Implementing Strategy

³ UNECE - United Nations Economic Commission for Europe

⁴ Active Ageing Index, AAI

nacionalnih vlad in civilne družbe. Strokovna skupina in trije projektni partnerji skušajo do konca leta 2012 priti do preglednih številčnih rezultatov za 27 držav članic EU ter druge države članice UNECE. Tudi v prihodnosti bo z večjo dostopnostjo podatkov ter z nadaljnimi izboljšavami koncepta in metodologije namen indeksa aktivnega staranja povečati obseg in pokritost držav.

O opravljenem delu se je poročalo na stranskem dogodku ministrske konference držav UNECE in vključuje prvi niz rezultatov za 27 držav članic EU o posameznih kazalcih aktivnega staranja, ki so bili zbrani v indeksu po spolu ... V predstavitvi bo tudi opisana uporabljena metodologija raziskovanja ter glavna spoznanja na podlagi razprav o konceptualnih vidikih.

Predvsem pa v tej fazi še vedno poročamo o rezultatih dela, ki še poteka, zato za nadaljnje izboljšave zbiramo pripombe strokovnjakov in zainteresiranih strani, kot so člani nacionalnih organov pri oblikovalcih politike, akademskih kolegov in predstavnikov civilne družbe, prisotnih na ministrski konferenci. Tako se bo to začetno delo v letu 2012 še naprej revidiralo in širilo v luči pripomb UNECE, Evropske komisije in strokovne skupine, kot tudi razprav o predhodnih rezultatih indeksa aktivnega staranja ob posameznih dogodkih, kot sta Forum WDA⁵ in ministrska konferenca o staranju UNECE 2012 na Dunaju.

Več informacij:

Towards an Active Ageing Index

Concept, Methodology and First Results

Asghar Zaidi, Katrin Gasior, Maria M. Hofmarcher, Orsolya Lelkes, Bernd Marin, Ricardo

Rodrigues, Andrea Schmidt, Pieter Vanhuyse and Eszter Zolyomi

(Draft version, results subject to change)

European Centre Vienna

July 2012

Avtor:

Dr. Asghar Zaidi je direktor raziskav pri Evropskem centru za socialno politiko blaginje in raziskave na Dunaju ter višji znanstveni sodelavec v Centru za analize socialne izključenosti na London School of Economics v Veliki Britaniji. S svojim znanjem in izkušnjami sodeluje po vsej Evropi kot raziskovalec, svetovalec, predavatelj, vodja projektov in v drugih funkcijah v številnih institucijah, ki se ukvarja s staranjem prebivalstva in gospodarskimi posledicami, ki vključujejo pokojninsko politiko, revščino in socialno izključenost med starejšimi, dinamično modeliranje za mikrosimulacijo itd. Kot strokovnjak je vključen tudi v projekt Indeks aktivnega staranja, ki ga financira Evropska komisija v okviru aktivnosti ob Evropskem letu aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012.

OKROGLA MIZA Z RAZPRAVO

Potrebe, zmožnosti in stališča starejših prebivalcev

Slovenije – raziskava slovenskega prebivalstva starega

50 let in več

Potrebe, zmožnosti in stališča prebivalcev Slovenije 50+

Reprezentativna terenska raziskava

N = 1047

Nosilca: Jože Ramovš in Božidar Voljč

Mednarodna konferenca, Brdo pri Kranju, 5. november 2012
MEDGENERACIJSKA SOLIDARNOST IN STARANJE

⁵ World Ageing and Demographic Forum 2012, St. Gallen

Znanstveno in politično zanimanje za starost in medgeneracijsko solidarnost

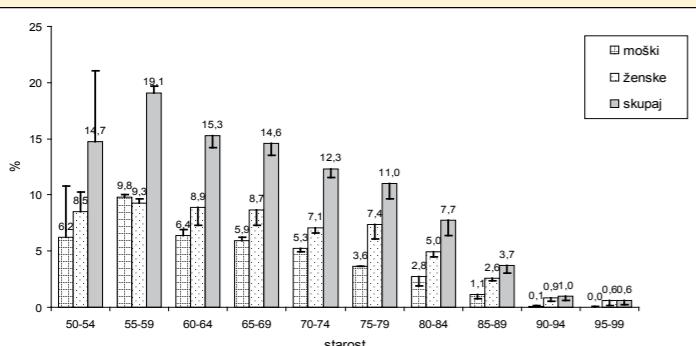
- Demografska kriza v luči drugih današnjih kriz
- Politični odziv po letu 1999
- Raziskave staranja in solidarnosti (GO, SHARE, EUROFAMCARE ...)

Izhodišča, pojmi, cilji, metoda raziskave

- Stvarno stanje za politično ukrepanje ter strokovno in civilno delovanje
- Potrebe, zmožnosti, stališča; 50+
- obdelava, objavljanje

Vzorec po spolu

Vzorec SURS: N = 1.800, raziskani vzorec N = 1047 (58,2 %)

Vzorec po pokrajinah

Vprašalnik in anketiranje

- Obsežen vprašalnik – 183 kompleksnih zaprtih in odprtih vprašanj; usposobljen anketar, pismo in obisk, 2 uri osebno, knjiga v zahvalo ...)
- Področja: zdravje, zdravstvo, vsakdanja opravila, gibaljivost, prilagojenost stanovanja za starost, sožitje z bližnjimi, oskrba, duševno, duhovno in bivanjsko stanje, medgeneracijsko sožitje-solidarnost, zakoreninjenost v kraju in selitve, kultura, IKT pismenost, poklic-zaposlitev-premoženje-upokojitev, otroci in vnuki, demografska vprašanja

Obdelava in objavljanje

- Kvantitativna in kvalitativna; 90,3 % odg. na celoten vprašalnik
- 73,2 % upok., 58,7 % žensk, 66,4 % poročeni in živijo z zakoncem
- 20 znanstvenih objav (medn. kongresi, revije ...) ... celovita - delne monografije

Zdravstveni del raziskave (Božidar Voljč)

- 55 vprašanj
- Kako državljeni Slovenije 50+ ocenjujejo:
 - Svoje zdravje
 - Delo zdravnikov in osebja
 - Dostopnost do zdravstvenih storitev
 - Zadovoljstvo z zdravstvom

V50: Kaj predlagate za izboljšanje zdravstvenega sistema?

- 1047 anketirancev
- 451 ali 43%: ne vem, nič
- 596 ali 57%: 669 predlogov

Struktura najpogostejših predlogov

- **Čakanje 34%**: čakalne dobe↓, čakalnice↓, naročanje↑↓, posebej zdravila, napotnice
- **Zdravstvo 26%**: plačevanje↓, pravice ↑, denar za zdravstvo↑, ločiti zasebno↓ in javno↑, eno zavarovanje + 14 drugih področij
- **Odnos 19%**: prijaznost↑, enakopravnost↑, etika↑, pozornost k rukim↑
- **Osebje 11%**: zdravniki↑, zaslužkarstvo zdravnikov↓, izobraževanje zdravnikov↑, plačevanje po uspešnosti↑, preprič↓, prijazne sestre↑ + 4 druga področja
- **Organizacija dela 10%**: red disciplina↑, nadzor↑, strokovna in organizacijska odgovornost↑, internet↑ + 4 druga področja

Samostojnost in oskrba

(Maja Rant, dr. Jože Ramovš, Tina Lipar, Marta Ramovš)

- zaostanek Slovenije za drugimi evropskimi državami
 - ↓
 - sodoben in celovit sistem za dolgotrajno oskrbo
- oskrba in nega onemoglih in bolnih ljudi kot "šola" za krepitev osebne in skupnostne solidarnosti.

Vsakodnevna opravila

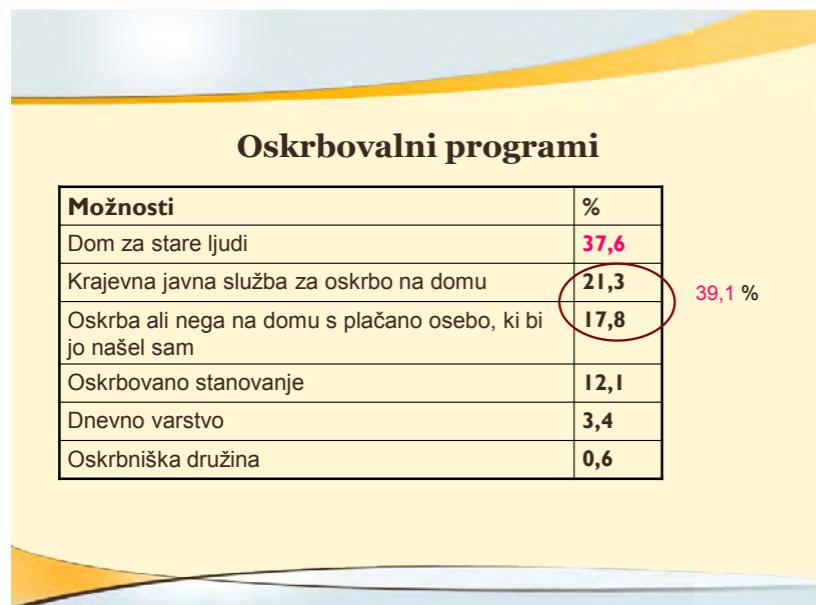
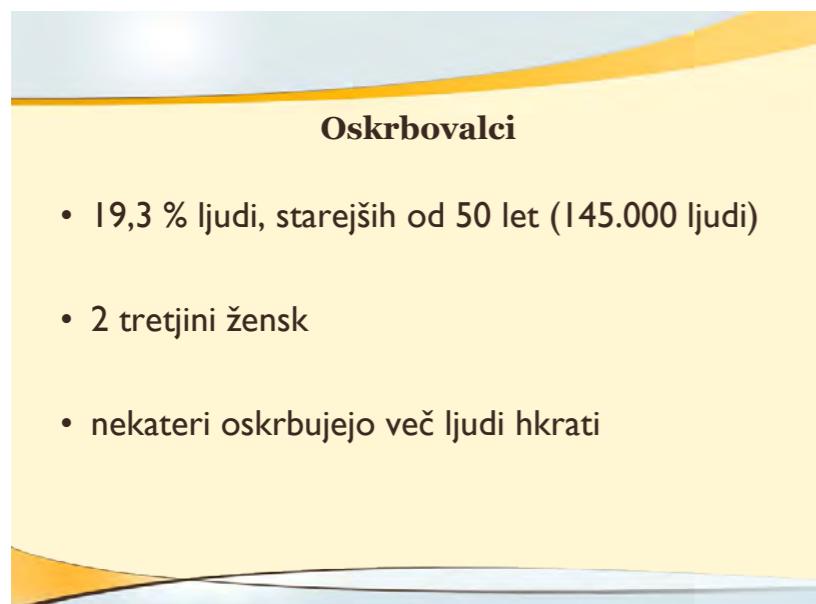
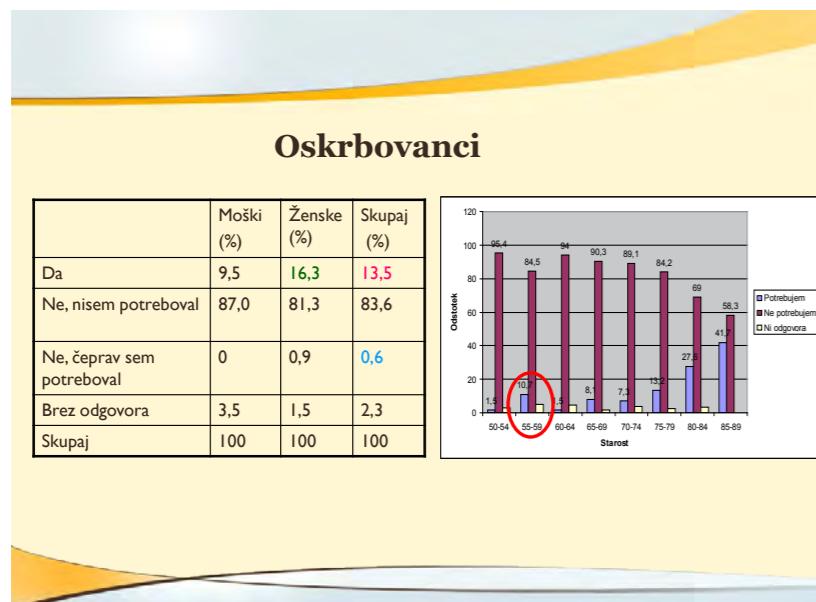
Nezmožnost za opravljanje vsakodnevnih opravil

↓
pomoč – osnova za načrtovanje storitev dolgotrajne oskrbe

- Osnovna vsakodnevna opravila
- Instrumentalna vsakodnevna opravila

Samostojnost in pomoč pri vsakodnevnih opravilih

- Pri opravljanju osnovnih vsakodnevnih opravil so starejši ljudje v večini samostojni do 79. leta, nato vse pogosteje rabijo pomoč.
- Pri instrumentalnih vsakodnevnih opravilih potrebujejo pomoč še prej in pogosteje, pri nekaterih opravilih že po 75. letu.

Doživljjanje oskrbovancev in oskrbovalcev

- **lepi spomini oskrbovancev na oskrbovanje:** dobra oskrba, pomoč domačih, prijaznost in potrežljivost
- **težave oskrbovancev pri sprejemanju pomoči:** da nisem samostojen, breme drugim, težko sprejemanje pomoči od drugih
- **lepi spomini oskrbovalcev na oskrbovanje:** hvaležnost, da sem pomagal, naredil nekaj dobrega
- **težave oskrbovalcev pri oskrbovanju:** dvigovanje, negibnost, osebna higiena, težavnost oskrbovancev

Medgeneracijsko sožitje in solidarnost

Nasilje nad starejšimi

(Ksenija Ramovš)

Beseda **solidarnost** je tujka (lat. solidus – trden), ki je široko uveljavljena v svetu, pomeni pa vzajemnost, vzajemna pomoč, soglasnost, družbenost, čut za skupno odgovornost in korist (Verbinc, 1997).

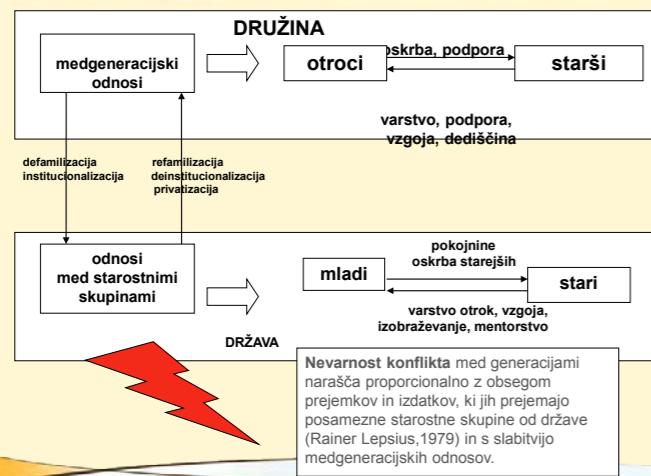
Solidarnost je temeljni naravni socialni imunski vzgib in bistvena zmožnost človeka. Konkretno se kaže pri vsakem človeku in v vsaki situaciji v drugačni obliki, še bolj pa se med seboj po videzu različne organizacijske oblike solidarnosti v različnih kulturah in družbah (Ramovš J, 2003:385).

Medgeneracijska solidarnost po M. Szydliku (2000, 38):
 1. Funkcionalna solidarnost (materialna in instrumentalna podpora).
 2. Afektivna solidarnost (medsebojna naklonjenost in občutek povezanosti).
 3. Povezovalna solidarnost (stopnja kontaktov in skupnih aktivnosti).

Pojem solidarnost se danes uporablja za opisovanje odnosov med starostnimi skupinami in za medgeneracijske odnose znotraj družin. Merimo jo lahko s količino in vrsto izmenjav v družini, starostnih skupinah in državi. Kohli (1985) navaja tri vrste najpomembnejših izmenjav:

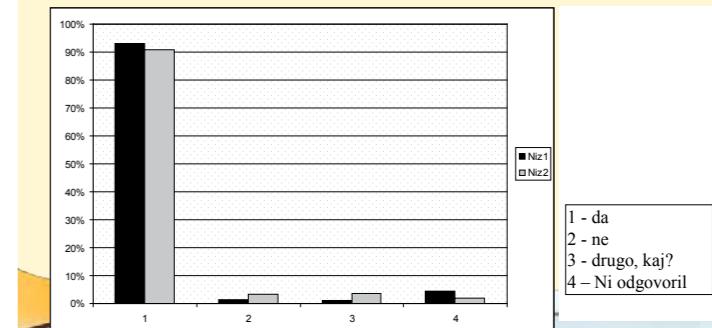
- 1.) prejemki in ugodnosti, ki jih država namenja mlajši ter starejši generaciji.
- 2.) neposredna podpora med starši in otroki.
- 3.) Razmerje med podporo znotraj družin in državnimi spodbudami družinam (finančnimi, zakonskimi ipd.).

Spodnja shema prikazuje razmerje med generacijami in starostnimi skupinami ter solidarnostne izmenjave med njimi.

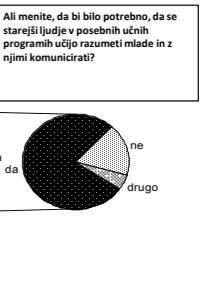
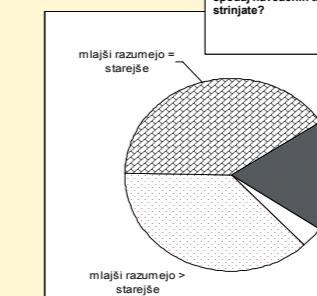

Vzajemno pomoč smo raziskovali na ravni družine in soseske. Osredotočili smo se na stališča do sprejemanja in dajanja sosedskih pomoči.

Slika 1. Struktura raziskanega vzorca odgovorov na vprašanji: Niz 1 - Če bi kateri od vaših sosedov potreboval pomoč, ali bi mu jo takoj nudil? Niz 2 - Če bi vi potrebovali pomoč, ali menite, da bi vam jo kateri od sosedov takoj nudil?

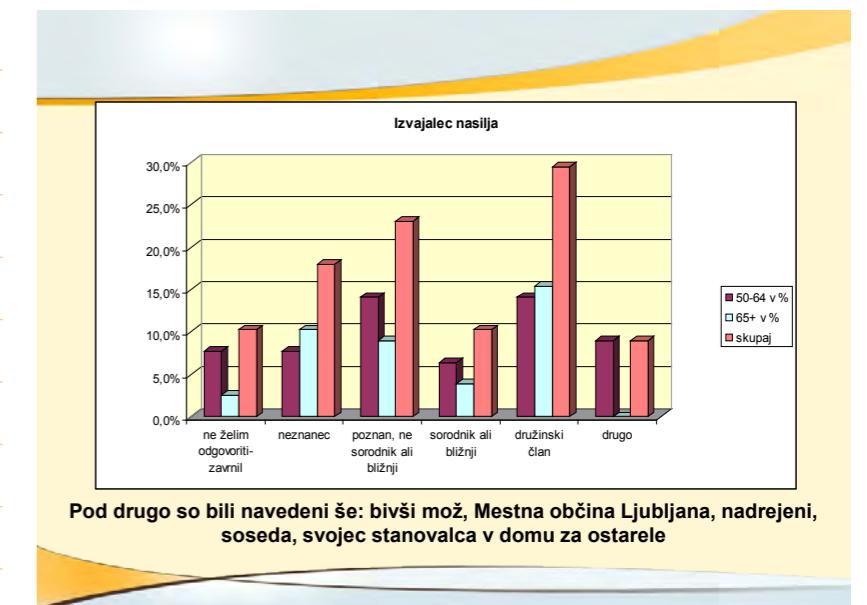
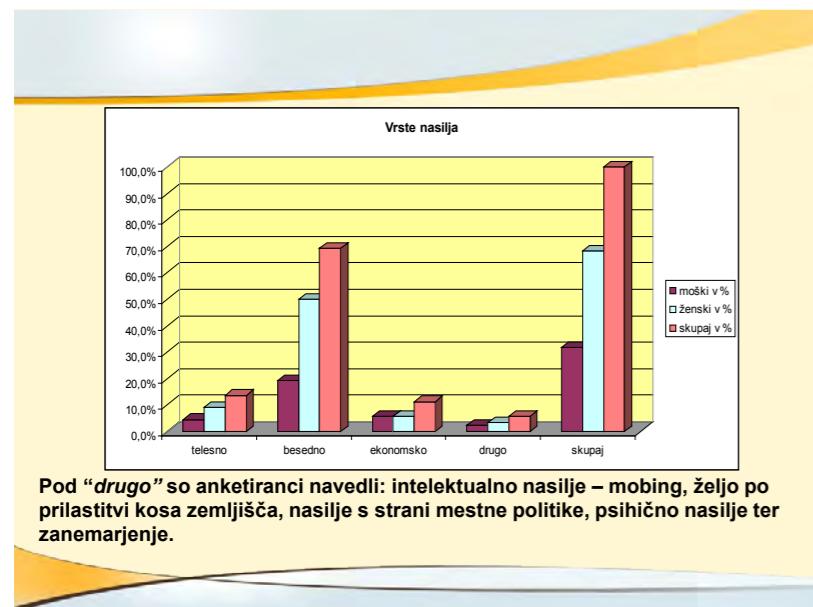
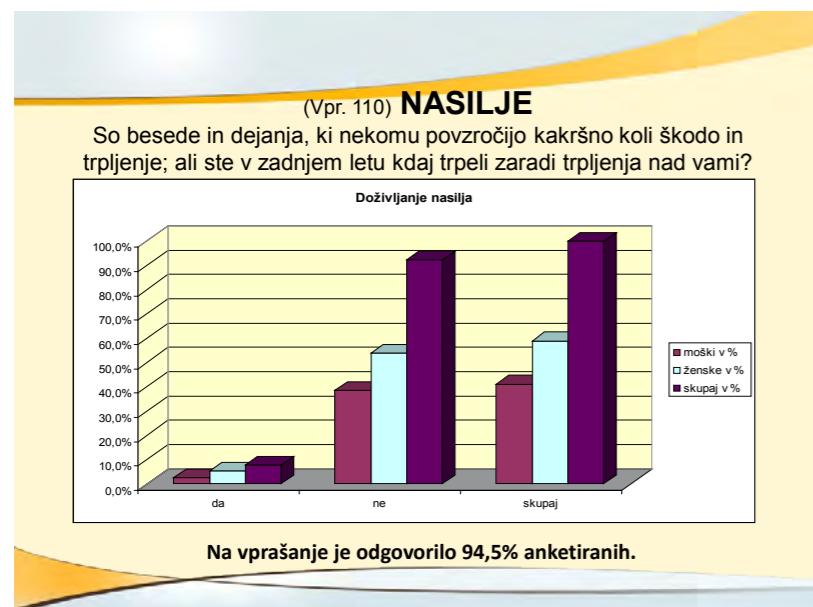
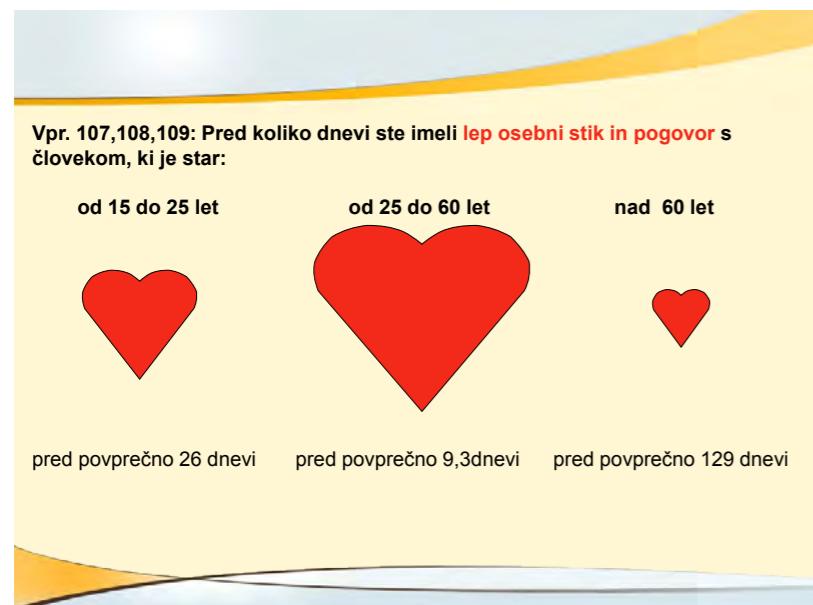
Kakšne so vaše izkušnje o tem, kako se razumejo mlajši in starejši – s katero od spodaj navedenih trditve se najbolj strinjate?

Vpr. 104: Po čem vi ugotovite, da se mladi in starejši razumejo?

Vprašanje je bilo odprto, nanj je odgovorilo 89,6 % anketirancev. V zgornjem okvirčku so shematično prikazani pojmi, ki najbolj povezujejo generacije.

- Izpostavljenost revščini med starejšimi ženskami v Sloveniji**
 - Socialno ekonomski položaj starejših ljudi v Sloveniji**
 - Zgodnje upokojevanje**
- (Ksenija Saražin Klemenčič, Jože Ramovš)

Odstotek starejšega in celotnega prebivalstva, izpostavljenega revščini v Sloveniji in EU-27, 2008

	Prebivalstvo 65 +		Celotno prebivalstvo
	Ženske	Moški	
Slovenija	28	21	12
EU-27	22	16	17

SORS: online code:novica_prikazi.aspx?id=3356
EIGE: online data code: EIGE-100-inequalities-Factsheet.pdf

Ženske imajo nižji dohodek kot moški

Delež upokojencev s pokojnino, nižjo od povprečne neto plače v Sloveniji v letu 2010 - po spolu

Odstotek	Moški	Ženske
≤ 40	5.8	9.5
≤ 50	16.2	36.6
≤ 60	30.9	56.5
≤ 70	49.2	71.3
≤ 100	81.8	92.7

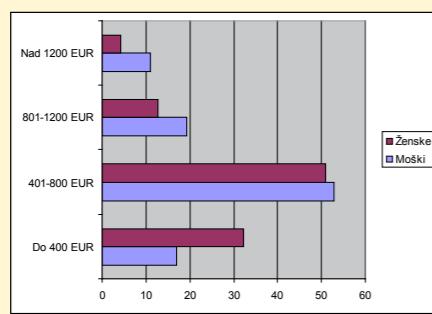
Vir: Inštitut za ekonomska raziskovanja, Ljubljana, november 2011

Zakaj revščina med starejšimi ženskami

V primerjavi z moškimi

- ženske živijo dlje
- ženske imajo nižji dohodek
- ženske imajo nižjo izobrazbo
- ženske prej zapustijo trg dela

Dohodkovna skupina anketiranih, starih 50 let in več- po spolu, v odstotku

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka, 2010, N= 1047

Zgodnje upokojevanje

Na splošno zadovoljni z upokojitvijo, vendar za kar

- 34 % zgodaj in
- 33 % vseh upokojenih pomeni upokojitev

rešitev iz neznosne situacije v službi

kar kaže na neprijazno delovno okolje, ki ljudi sili, da zgodaj zapustijo trg dela

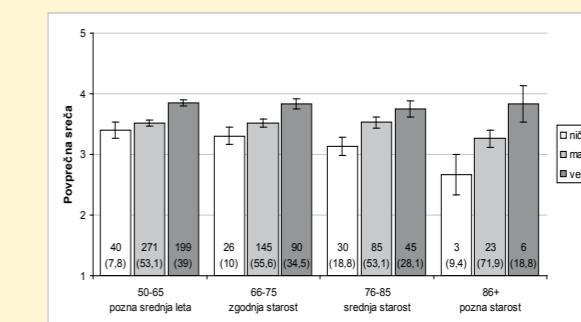
N= 675 (119)

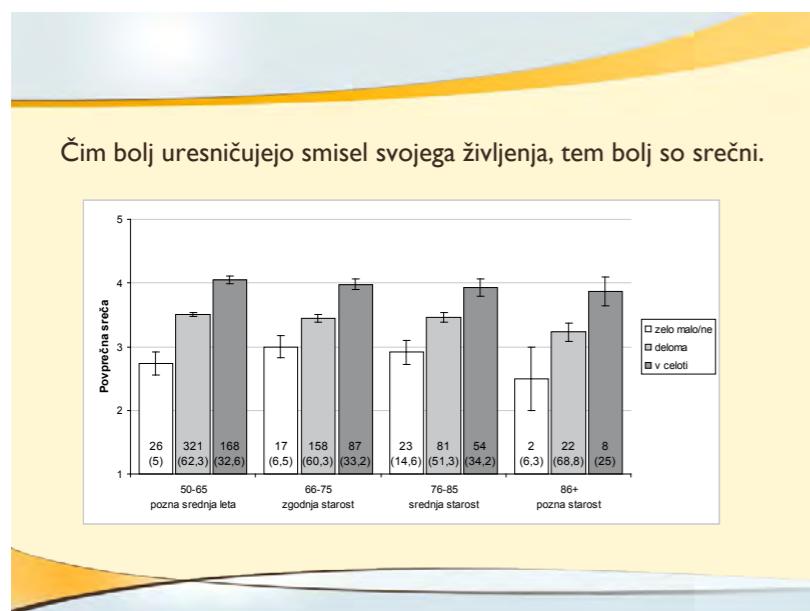
Srečnost (Martina Starc)

Na splošno so:

- 44,5 % niti srečni, niti nesrečni
- 37,7 % precej srečni
- 13,8 % zelo srečni
- 4 % zelo nesrečni

Čim starejši je človek tem bolj ga osrečuje izkušnja, da svoje življenjske izkušnje prenaša na druge.

Osrečuje jih:

DRUŽINA

ZDRAVJE

OTROCI IN VNUKI

RAZUMEVANJE

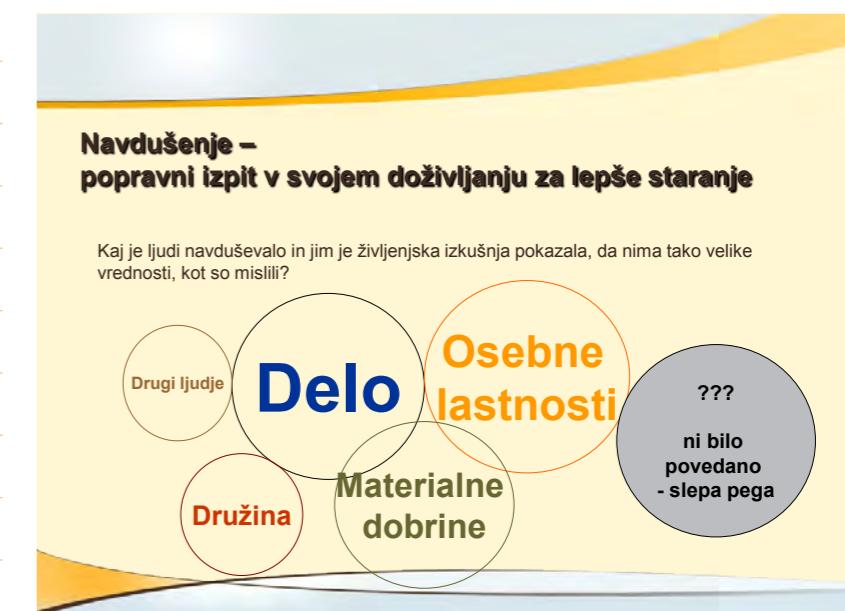
DELO
PRIJATELJI
žIVLJENJE, ZMOŽNOSTI, MOŽ

Navdušenje – duša kakovostnega staranja

Navdušenje je duševno oz. celostno doživljajsko dogajanje v človekovi zavesti.

(-pojem **duša** označuje človekovo osebno jedro, podobno kot beseda srce, vmesni v izraža usmeritev v dušo, predlog na kaže na celovito dejavnost;
-pomen navdušenja pri mislecih in pedagogih v zgodovini;
-mesto navdušenja v sodobni nevroznanosti)

(Mojca Slana, Blaž Švab, Jože Ramovš)

Navdušenje

- Zmožnosti za navdušenje so pri človeku pomembne za njegov celosten razvoj in medčloveško sožitje tudi v tretjem življenjskem obdobju.
 - Navdušenje je v starosti pomemben varovalni dejavnik pred doživljajsko patologijo, starostnim malodušjem in zagrenjenostjo ter pred brezdušnim aktivizmom navidezno vitalnih starih ljudi.
 - Navdušen človek ostaja radoveden in mladosten, zdravo aktiven do konca življenja ter prijeten sebi in drugim.

Religioznost

(Vinko Potočnik)

Religiozna pripadnost:

- rimokatoliška 75,8 %
 - protestantska 0,2 %
 - pravoslavna 1,4 %
 - druge religije 2,2 %
 - nisem veren 18,8 %

Z izobrazbo upada redna udeležba pri verskih obredih,
občasna pa narašča.

Podobno velja glede velikosti kraja, kjer živijo.

Slovenija je v Evropi na zadnjem mestu glede vrednotenja duhovnosti; tako časa ljudje porabijo za molitev izven liturgije. Izstopa meditacija pri najvišje izobraženih.

Po Franklu duhovne zmožnosti s starostjo ne upadajo, zato so razvojni potencial v starosti.

Koliko ljudem vernost ali ateizem – za kar se pač kdo opredeljuje – pomaga h kakovosti življenja, sožitja z drugimi in k bolj kakovostnemu staranju?

Vprašanje za pogovor skupin:

Katera značilnost današnjega slovenskega prebivalstva se vam zdi zelo pomembna za krepitev medgeneracijske solidarnosti?

Pred očmi imejte krepitev vsakdanje medgeneracijske solidarnosti med ljudmi, razvoj strokovnega znanja in politično načrtovanje za to krepitev.

PREGLED DEJAVNOSTI SLOVENIJE V EVROPSKEM LETU AKTIVNEGA STARANJA IN SOLIDARNOSTI MED GENERACIJAM 2012

Osnovne informacije o Evropskem letu 2012

Evropski Parlament in Svet sta s sklepom št. 940/2011/EU z dne 14. septembra 2011 sprejela odločitev o Evropskem letu aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami (2012). V Sloveniji čutimo posebno zavezanost do aktivnosti v okviru tega leta. Del zaslug za takšen naziv evropskega leta ima tudi Slovenija, saj prav z mednarodne Konferenco o medgeneracijski solidarnosti za družbe sožitja in socialne povezanosti, ki je bila leta 2008 v Sloveniji, izvira predlog, da bi bilo treba v okviru tedaj predvidenega naslova evropskega leta aktivnega staranja, izpostaviti tudi medgeneracijski vidik.

Vlada Republike Slovenije je 3. 11. 2011 sprejela sklep, da soglaša, da Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve prevzame ključno vlogo pri obeleževanju Evropskega leta aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012 (v nadalnjem besedilu: Evropsko leto 2012). Vlada RS je v istem sklepu pooblastila ministra za delo, družino in socialne zadeve, da v zvezi z obeleževanjem Evropskega leta 2012 ustanovi nacionalni odbor, operativni odbor, da imenuje ambasadorje Evropskega leta 2012 ter nacionalnega koordinatorja.

Tako je bil ustanovljen Nacionalni odbor, sestavljen iz najširšega kroga deležnikov, ki jih zadevajo demografske spremembe. V Nacionalnem odboru so predstavniki vseh generacij, predstavniki vladnih resorjev, nevladnih organizacij, socialnih partnerjev, stroke in nevladnih organizacij. Minister je imenoval tudi 7 ambasadorjev Evropskega leta 2012, in sicer Iva Daneva, Petra Florjančiča, Matejo Kožuh Novak, Vlasto Nussdorfer, Roka Terkaja, Mita Trefalta in Nežo Maurer. Ambasadorke in ambasadorji so predstavniki različnih generacij, so dejavni na različnih področjih, s svojim življenjskim slogom in pozitivnim odnosom do drugih generacij predstavljajo zgled aktivnega stvaranja za celotno družbo.

Aktivno staranje je vseživljenjski proces, ki stremi k izboljševanju zdravja, aktivni udeležbi v družbi in k večji socialni varnosti vseh ljudi. Cilj obeležitve Evropskega leta 2012 v okviru EU je ustvarjanje starosti prijazne Evropske unije do leta 2020, pri čemer so posebej izpostavljena naslednjna področja:

- spodbujanje aktivnega staranja in zaposlovanja tako za tiste, ki še niso dopolnili upokojitvene starosti, kot za tiste, ki so že v pokoju;

- spodbujanje aktivnega staranja na lokalnem nivoju s pomočjo večje socialne vključenosti, prostovoljstva, ustrezne oskrbe;
- promocija zdravega staranja in neodvisnega življenja;
- spodbujanje družbe vseh starosti z večanjem solidarnosti med generacijami, pa tudi priznavanje vrednot in identitete starejših ter priznanje njihovega prispevka v družbi.

Aktivnosti v letu 2012

Nacionalni odbor je na svojem prvem sestanku januarja 2012 potrdil osnutek Programa Evropskega leta 2012, ki je bil nato v končni obliki sprejet na Otvoritvenem dogodku 16. 2. 2012 v Državnem svetu.

Pri obeleževanju Evropskega leta predstavljajo pomemben okvir tri usmeritve Evropske komisije, ki izhajajo iz stališča, da Evropskega leta 2012 ne smemo pojmovati kot aktivnost, ki se začne in konča v letu 2012, temveč naj to leto predstavlja:

- obdobje, v katerem se najširši krog zainteresirane javnosti ter drugega prebivalstva seznavi z nujnostjo odzivov na demografske spremembe, z idejami aktivnega staranja ter medgeneracijske solidarnosti;
- leto, ki je namenjeno razširjanju primerov dobrih praks iz Slovenije in tujine;
- obdobje, v katerem je treba storiti kar največ, da bi aktivnosti in ideje tega leta ostale žive tudi v prihodnje.

V mesecu februarju 2012 je bila odprta tudi posebna spletna stran Evropskega leta 2012, kot podstran spletnih strani MDDSZ. Namenjena je predstavitvi namena Evropskega leta 2012 ter programu aktivnosti in pobud Evropskega leta 2012. Na tej strani se sproti obnavljajo informacije o aktivnostih, povezanih z Evropskim letom 2012 na nivoju države in lokalnega okolja, objavljamo pa tudi primere dobrih praks.

Program Evropskega leta 2012 v Sloveniji je sestavljen iz dogodkov, ki so skupni vsem državam Evropske unije. Tako so skupni vsem državam otvoritveni dogodek, osrednji dogodek ter zaključni dogodek, pa tudi obeleževanje Evropskega dneva medgeneracijske solidarnosti ter medgeneracijski dogodki v slovenskih šolah.

V Sloveniji smo tako 16. 2. 2012 v prostorih Državnega sveta organizirali dobro obiskan **Otvoritveni dogodek**, ki so ga udeležili predsednik Državnega sveta, mag. Blaž Kavčič, minister za delo, družino in socialne zadeve, mag. Andrej Vizjak, ambasadorji Evropskega leta 2012 ter mnogi drugi. V mesecu maju sta bila izpostavljena dva **dogodka v šolah**, namenjena posvetitvi Evropskega dneva medgeneracijske solidarnosti, na katerih so sodelovali tudi minister za delo, družino in socialne zadeve, mag. Andrej Vizjak, ter nacionalna ambasadorja Evropskega leta, 2012 Rok Terkaj in Ivo Daneu.

V prvih dneh meseca oktobra pa se je v Ljubljani odvijal že tradicionalni Festival za tretje življenjsko obdobje, ki je v letošnjem letu predstavljal tudi **osrednji dogodek** Evropskega leta 2012. Festival je bil v celoti posvečen prav Evropskemu letu 2012. Na Festivalu se je na različnih dogodkih, okroglih mizah, konferencah izpostavljalo mnoge teme, povezane z aktivnim staranjem in medgeneracijsko solidarnostjo. Ob zaključku Festivala je bila okrogl miza, na kateri so sodelovali ambasadorji Evropskega leta 2012.

Druge aktivnosti, ki so vsebinsko v domeni posameznih držav članic EU, pa smo v Sloveniji razdelili na dva sklopa, in sicer na:

- dogodke in pobude na nivoju države ter
- dogodke in pobude, ki izvirajo iz lokalnega okolja.

Na tem področju bi lahko izpostavili dogodka v marcu in aprilu 2012, ki ju je organiziralo MDDSZ in sta bila posvečena medgeneracijskim vidikom zaposlovanja in medgeneracijski solidarnosti. Ministrstvo je bilo v okviru odzivov na demografske spremembe ter na krizo posebej aktivno pri pripravi nove pokojninske reforme ter prilagajanju delovno pravne zakonodaje. Poleg tega je bilo na nacionalnem nivoju mnogo drugih dogodkov, posvečenih aktivnemu in zdravemu staranju ter sodelovanju med generacijami. Naj omenimo le nekatere organizatorje: Kolaborativni center Svetovne zdravstvene organizacije v Sloveniji, Ministrstvo za zdravje, Zveza potrošnikov Slovenije, Zveza društev upokojencev Slovenije, Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, Inštitut Antona Trstenjaka, Andragoški center, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Zlata leta, Univerza za tretje življenjsko obdobje, Javni sklad kulturnih dejavnosti, Slovenska filantropija, socialni partnerji, Karitas, Rdeči križ ter mnogi drugi. V lokalnem okolju so bili najpogostejsi organizatorji vrtci, šole, domovi za starejše in mnoge nevladne organizacije.

Nacionalni koordinator in namestnica sta do začetka oktobra 2012 obiskala oz. bila udeležena na skoraj 40 dogodkih po vsej Sloveniji, na katerih sta predstavila poslanstvo Evropskega leta 2012. V svojih aktivnostih sta posebej poudarjala pomen vseživljenjskega pristopa k aktivnemu staranju, opozarjala sta na širino tega področja (zdravje, zaposlovanje, socialno vključevanje, prostovoljstvo ...) ter poudarjala pomen medgeneracijske povezanosti. Opozarjala sta na pomen enakopravnega obravnavanja vseh generacij, tudi srednje, delovno aktivne generacije.

Pred nami ostaja **zaključni dogodek Evropskega leta 2012**. Zaradi zelo skromnih sredstev v okviru letošnjega proračuna smo se pri organizaciji odločili za nekoliko inovativni pristop in združili konferenco ob 20-letnici Inštituta Antona Trstenjaka, konferenco v okviru projekta CE Ageing Platform (projekt osrednjih evropskih držav oz. regij za skupno strategijo staranja) ter zaključno konferenco Evropskega leta 2012.

Kljud temu, da iz vsebine dogodka izhaja, da naj bi bil to tudi zaključni dogodek Evropskega leta 2012, bi želeli poudariti, da konferenca vsebinsko nikakor ne bo pomenila tudi zaključka aktivnosti v okviru Evropskega leta 2012. Nasprotno, na konferenci bo sicer podan pregled dosedanjih aktivnosti v okviru Evropskega leta, predvsem pa mora pomeniti spodbudo za prihodnje aktivnosti v Sloveniji na področju aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti. Posebej področja in teme, ki do sedaj niso bile dovolj izpostavljene, oz. bi zaslužile več pozornosti glede na specifičnosti naše države z vidika aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti, morajo dobiti svojo vlogo do konca letošnjega leta ali v prihodnjem letu.

Na konferenci bi želeli sprejeti načelno zavezo, da bodo vsi deležniki v Sloveniji, ki jih zadevajo demografske spremembe, tudi v prihodnjih letih zavezani načelom aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti.

Evropsko leto aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti 2012 se torej formalno zaključuje. V tem letu smo poskušali približati pomen aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti čim večjemu krogu deležnikov. Pomembno vlogo so pri temu imeli tudi člani Nacionalnega odbora Evropskega leta 2012.

Kaj smo se v tem letu naučili?

- Izziv prihodnosti predstavlja prepletanje potencialov vseh generacij, tudi v obliku socialnih inovacij in kreativnih idej.
- Aktivno staranje in solidarnost med generacijami predstavlja dodano vrednost družbe, še posebej v današnjih, kriznih časih.

- Solidarnost, sožitje in sodelovanje med generacijami so pogosto skrita vez med generacijami, zato se je treba izobraževati in spoštovati raznolikosti med generacijami. Prestopiti je potrebno nevidno mejo, ki generacije ločuje.
- Država mora prepoznati in spodbujati pomen iniciativ in aktivnosti, ki slonijo na elementih aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami. Ustrezne rezultate je možno dosegči ob sodelovanju države, nevladnih organizacij, socialnih partnerjev, stroke, znanosti in drugih deležnikov.
- Truditi se je treba za promocijo aktivnega staranja in medgeneracijskega sodelovanja ter solidarnosti med generacijami v širši javnosti.

Aleš Kenda
Nacionalni koordinator (MDDSZ)

Magda Zupančič
namestnica Nacionalnega koordinatorja (MDDSZ)

PROJEKT NAČRTOVANJE STRATEGIJE STARANJA V OSREDNJI EVROPI – CENTRAL EUROPEAN AGEING PLATFORM

Srednjeevropska strategija staranja – celostni pristop za prihajajoče demografske sprememb

Cilji Srednjeevropske platforme znanja za starajočo se družbo

V naslednjih 20 letih se bo srednja Evropa soočala z različnimi demografskimi izzivi, kot so večje pričakovano trajanje življenja, starajoče se regije, manjša rodnost in povečano preseljevanje. To bo vodilo do sprememb in vplivalo na družbeno življenje. Zaradi tega demografskega izziva si je EU za cilj zastavila povečati stopnjo zaposlenosti starejših ljudi za bolj trajnosten gospodarski in družbeni razvoj. Ta dva cilja zahtevata uspešno in učinkovito sodelovanje vlade, socialnih partnerjev in organizacij na nacionalni in mednarodni ravni. Po eni strani je ob upoštevanju motivacije in sposobnosti za delo treba ohranjati zaposljivost starejših ljudi, po drugi strani pa morajo biti delovni pogoji prilagojeni za starostno raznoliko delovno silo.

Projekt Srednjeevropska platforma znanja za starajočo se družbo prispeva k pripravi in iskanju rešitev za izzive starajoče se družbe: povečanje vključenosti starejših ljudi v družbo in ustvarjanje regionalne strategije za starajoče se prebivalstvo.

Srednjeevropska strategija staranja

Srednjeevropska strategija staranja (CE-Ageing Platform⁶) je glavni proizvod Srednjeevropske platforme znanja za starajočo se družbo, projekta, ki ga sofinancira program Srednja Evropa. Strategija je pripravljena skupaj s srednjeevropskimi državami in regijami v participativnem postopku, v katerem so poleg strokovnjakov s področij, kot so nevladne organizacije (NVO) ter mala in srednje velika podjetja (MSP), sodelovala tudi posredniška telesa zasebnega in javnega sektorja (na primer

⁶ Glej <http://www.ce-ageing.eu>

regionalne razvojne organizacije), raziskovalci in javni organi (na primer ministrstva). Seveda člani projektnega konzorcija tesno sodelujejo pri pripravi skupne nadnacionalne Srednjeevropske strategije staranja. Ta edinstvena sestava javnih in zasebnih partnerjev ter povezava izbranih območij s posameznimi družbenimi okolji, ravnimi in drugimi dobrimi oz. slabšimi praksami zagotavljajo trdno podlago za prepoznavanje nadaljnjih inovativnih pristopov za druge države oz. regije. Inovativni ukrepi na regionalni oz. lokalni ravni vključujejo pripravo štirih regionalnih platform za vprašanja staranja, s katerimi se izpolnjujeta dve regionalni strategiji staranja prebivalstva, dva regionalna izobraževalna koncepta (Akcije partnerstva AGE) ter v sodelovanju z MSP (Intervencije Age-MSP) pet regionalnih pilotnih projektov.

Anette Scopetta
Center za socialne inovacije (ZSI)⁷

Moč generacij

Starostna raznolikost in medgeneracijsko sodelovanje na delovnem mestu

Večina podjetij ima dandanes med svojimi zaposlenimi bogato mešanico generacij. Z vsako generacijo, ki vstopa na trg dela, prihajajo drugačni odnosi, delovna etika, življenske izkušnje in cilji. Upravljanje delovnega okolja z generacijsko raznolikostjo, kot smo ji priča danes, predstavlja tako priložnost kot izliv: priložnost vključiti skupino ljudi, ki s seboj v podjetje prinašajo edinstvene izkušnje in znanja, ter izliv usklajevanja generacijskih razlik, ki jih opredeljujejo. Prav tako je prisoten riziko, da bodo z zgodnjim upokojevanjem izgubljene spremnosti in znanja, kar bo imelo negativen vpliv na gospodarstvo, podjetja in mlajše generacije. Številne strategije razvoja zaposlenih in upokojevanja v podjetjih nezadostno prepoznavajo, vrednotijo in izkoriščajo človeški kapital. Posledica tega je, da so starejši zaposleni velikokrat videni kot zreli za upokojitev in ne kot bogat vir znotraj podjetja. Hkrati podjetje z upokojevanjem izgublja tacitno znanje, mlajše generacije niso deležne koristi takšnih znanj za svoj karierni razvoj, prav tako pa niso izkoriščene motivacijske in produktivne koristi medgeneracijskega učenja, kar škodi razvoju posameznikov, podjetij in gospodarstva.

Na potrebo po učinkovitem upravljanju medgeneracijskega delovnega okolja pa ni potrebno gledati z negativnega vidika. Zaposlovanje starostno raznolike delovne sile, ki s seboj prinaša različne perspektive in znanja, podjetju omogoča rast in raznolikost. Če pa želijo delodajalci to kar najbolje izkoristiti, morajo razumeti značilnosti generacij, poznati njihova pričakovanja na delovnem mestu, znati iz njih potegniti najboljše, kar premorejo, in vzpostaviti vzajemno sodelovanje.

Generacije, ki se danes pojavljajo na trgu dela, so znane kot veterani, otroci blaginje ter generaciji x in y. Skupaj predstavljajo velik bazen talentov in znanj, ki so najpomembnejši vir podjetja. Razumevanje in cenjenje faktorjev, ki označujejo posamezno generacijo oz. vse generacije, nam lahko pomaga v vseh procesih zaposlovanja in razvoja zaposlenih. Prav tako nam pomaga pri prepoznavanju njihovih prednosti ter vključevanju v aktivnosti, kjer bodo lahko uporabili vse svoje potenciale. In ker je finančno poslovanje vsake organizacije močno povezano s stopnjo vključenosti zaposlenih, je na kocki veliko, nagrade pa precejšnje.

Upravljanje s starostno raznolikostjo v delovnem okolju namesto krepitve starostne segregacije s pomočjo ciljno usmerjenih politik in ukrepov, ki krepijo stereotipe, lahko podpre prenos znanja v obe smeri, vzajemno priznavanje in zaupanje ter nenazadnje socialno kohezijo.

Delodajalci se morajo zavedati sprememb, povezanih s starostno raznoliko delovno silo, in oblikovati delovno okolje, v katerem znajo prepozнатi in zadovoljiti edinstvene potrebe in zmožnosti vseh zaposlenih tako, da bodo le-ti ostali aktivni in motivirani. Pomembno je, da znajo delodajalci ustvariti prostor, čas, priložnost in motivacijo za učenje drug od drugega ali za skupno učenje.

Mateja Karničnik, univ. dipl. ekon.
Ekonomski institut Maribor, Center razvoja človeških virov

Medgeneracijsko upravljanje kompetenc (dolgoročna HRD strategija v podjetjih na avstrijskem Štajerskem)

Opis projekta

Na kakšen način lahko podjetja uspešno izmenjujejo in ohranajo znanja v svojem podjetju? Medgeneracijsko upravljanje kompetenc omogoča podjetjem na avstrijskem Štajerskem, ki imajo zaposlenih do 250 ljudi, da izkoristijo brezplačno svetovanje, ki se prilagodi specifičnemu podjetju. Podjetja lahko potrebi po kvalificiranih delavcih zadostijo z uporabo ciljnega in dolgoročnega razvoja človeških virov in to jim tudi omogoča, da ostanejo konkurenčna. Naši strokovnjaki svetujejo od 15 do 20 majhnim in srednje velikim podjetjem v treh štajerskih regijah (Vzhodna Zgornja, Jugovzhodna Štajerska ter Voitsberg) o tem, kako obvladovati izzive demografskih sprememb. Štajerski zaposlitveni pakt (STEBEP) nastopa kot strateški partner.

Trajanje

- Svetovanje na avstrijskem Štajerskem: avgust 2011 – december 2012
- Celotno trajanje projekta: januar 2011- december 2013

Naša ponudba - koraki

Poleg individualno prilagojenih svetovanj BAB Management Consulting d.o.o., daje podjetjem možnost sodelovanja v platformi, ki se ukvarja z mednarodnimi informacijami na temo 'medgeneracijskega upravljanja kompetenc'. Podjetje ima priložnost koristiti prilagojen svetovalni postopek.

Poleg ključnih oseb so v postopek vključeni tudi mlajši in starejši zaposleni. Na podlagi informativnega razgovora in analize potreb, skušamo ugotoviti najpomembnejše teme in izzive ter

⁷ Zentrum für Soziale Innovation "www.zsi.at"

pripraviti možne rešitve v skladu z zahtevami podjetja. V tem postopku pri vsakem podjetju uporabimo drugačne instrumente. Z izdelavo dolgoročnih strategij pripravimo podjetja na prihodnost.

Koristi za podjetje

- Analiza starostne strukture podjetja in prognoza.
- Prenos znanja in upravljanje z znanjem – na kakšen način lahko podjetja uspešno izmenjujo in ohranjajo znanje v svojem podjetju?
- Opolnomočenje medgeneracijskega timskega dela.
- Razvoj prilagojenih ukrepov in trajnostnih podlag.
- Sodelovanje v regijskih mrežah, ki omogočajo izmenjavo med podjetniki v določeni regiji in dostop do znanja in izkušenj na mednarodni ravni.

Melitta Scherounigg

SPOMINJAMO SE

20 LET INŠITUTA ANTONA TRSTENJAKA ZA GERONTOLOGIJO IN MEDGENERACIJSKO SOŽITJE

Ustanovitev in poslanstvo

Inštitut Antona Trstenjaka je bil ustanovljen leta 1992 kot prvi zasebni znanstveno-raziskovalni, razvojni in izobraževalni zavod v samostojni Sloveniji. Ustanovitelji – somišljeniki Antona Trstenjaka, Viktorja Frankla in drugih slovenskih in tujih mislecev te usmeritve, so želeli gojiti humanistično antropološko misel ter razvijati programe za krepitev socialnega, duševnega, duhovnega in telesnega zdravja posameznika, skupin in skupnosti. Ob ustanovitvi se je imenoval *Inštitut za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno*. Glavna področja njegovega delovanja so bila staranje (gerontologija) in medgeneracijsko sožitje, družina, smisel, preventivna metodika, omame in zasvojenosti ter celostna antropologija kot osnova in povezovalna rdeča nit vsega znanstvenega, razvojnega in pedagoškega dela Inštituta.

Kot soustanoviteljica je poslanstvo Inštituta takoj po ustanovitvi podprla Slovenska akademija znanosti in umetnosti. V letu 2004 je postala njegova nematerialna soustanoviteljica tudi Vlada Republike Slovenije v svoji potrebi po znanstveni in razvojni ustanovi za področje staranja in sožitja. Tedaj je Inštitut spremenil ime v današnjega. V dveh desetletjih svojega delovanja se je Inštitut Antona Trstenjaka tudi pod vplivom geriatrične in gerontološke tradicije dr. Bojana Accetta razvil v edino slovensko raziskovalno in razvojno gerontološko in medgeneracijsko ustanovo.

Inštitut deluje na vseh področjih, za katere je bil ustanovljen: psihologija, logoterapija in antropohigiena, zasvojenosti in omame ter gerontologija in medgeneracijsko sožitje, ki je po obsegu dela največje. Na sedanje delovanje Inštituta v veliki meri vplivajo naloge, za katere ga je na področju gerontologije in medgeneracijskega sožitja zadolžila Vlada Republike Slovenije s soustanovitvenim aktom. Te naloge se nanašajo na zbiranje in posredovanje sodobnega znanja o staranju in medgeneracijski solidarnosti ter raziskovanje na teh področjih, ki sta čedalje bolj aktualni. Vzponredno s tem Inštitut razvija in uvaja izvirne domače in našim razmeram prilagojene tuje programe, ki odgovarjajo na pereče potrebe staranja in sožitja med generacijami.

Inštitut je od začetka usmerjen interdisciplinarno. V njegove temelje je vgrajena neločljiva povezanost med praktičnim delom z ljudmi na terenu, raziskovanjem in poučevanjem po načelu, da teorija izhaja iz prakse in da so njena spoznanja usmerjena v zboljšanje prakse. To povezanost odražajo programi, ki jih razvija in uvaja, ter publikacije, ki jih izdaja. V skladu s strateškimi evropskimi usmeritvami interdisciplinarno povezuje zdravstvena, socialna, prostorsko-infrastruktturna in vzgojno-izobraževalna področja z vidika staranja in odnosov med generacijami.

Ker zahtevajo demografska, gerontološka in medgeneracijska vprašanja tudi intersektorsko sodelovanje vladnih resorjev, sodeluje Inštitut z vladnimi in občinskim službami vseh zgoraj našte-

This project is implemented through the CENTRAL EUROPE Programme co-financed by ERDF

www.central2013.eu

tih področij pri racionalnem reševanju nalog. Ves čas intenzivno sodeluje tudi s civilnim sektorjem nevladnih organizacij – predvsem pri razvijanju, usposabljanju in organiziranju prostovoljstva.

Kadri in delovne razmere

Na Inštitutu je redno zaposlenih do 10 strokovnjakov s področja sociale, zdravstva in ekonomije ob sodelovanju več deset domačih in tujih zunanjih sodelavcev. Do svoje smrti l. 1996 je bil njegov predstojnik akademik, prof. dr. Anton Trstenjak, od tedaj je prof. dr. Jože Ramovš. Direktorka Inštituta je mag. Ksenija Ramovš, vodja zdravstvene gerontologije je dr. Božidar Voljč.

Pri izpolnjevanju nalog za Vlado Republike Slovenije sodeluje z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvom za zdravje. Aktivno sodeluje še z več fakultetami ljubljanske in mariborske univerze in nekaterimi novimi fakultetami, inštituti, upokojenskimi organizacijami, medgeneracijskimi društvami, s Karitas in Rdečim križem ter z več deset slovenskimi občinami in domovi za stare ljudi. Od mednarodnih organizacij so njegovi partnerji AGE-Platform Europe, Svetovna zdravstvena organizacija in Evropska komisija. Inštitut je na vseh področjih svojega dela odprt za sodelovanja v domačem in mednarodnem okolju.

V svetu Inštituta je od ustanovitve kot predstavnik SAZU akademik prof. dr. France Bernik. V strokovnem svetu sta bila vse do smrti tudi pedagog dr. Franc Pediček in psiholog dr. Maks Tušak. Pomemben širši posvetovalni organ Inštituta je Svet za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, katerega predsednik je vsakokratni predsednik SAZU, njegovi člani pa vidni strokovnjaki s tega področja.

Sedež Inštituta je na Resljevi 7 v Ljubljani, kjer je Trstenjak 50 let stanoval kot najemnik. Delovne prostore je imel v začetku najete od MOL na Resljevi 14, od leta 1996 pa je v prostorih na Resljevi 11.

Dejavnosti in dosežki

V nadaljevanju bomo našteli nekatere dejavnosti in dosežke Inštituta iz njegovega 20-letnega delovanja.

1. Gerontologija in medgeneracijsko sožitje

Nekateri programi, projekti in dogodki

1992 do 1999	Skupine starih za samopomoč. Razvili in širili smo program za večjo vključenost osamljenih starih ljudi. Z usposabljanjem prostovoljskih voditeljev skupin, smo do leta 1999 usposobili okrog 500 voditeljev, ki so se povezovali v Združenju za socialno gerontologijo in gerontagogiko.
Od 2000 do zdaj	Mreža medgeneracijskih programov za kakovostno staranje. Razvili in širili smo 25 programov za kakovostno staranje in sožitje generacij v slovenski prostor. Razdeljeni so v štiri sklope: 1. ozaveščanje prebivalstva, svetovanje vodstvom in projektno načrtovanje za skupnosti in ustanove. <i>Namen:</i> pomoč lokalnim okoljem in ustanovam pri načrtovanju akcij in izvajanju nalog na področju staranja in sožitja generacij. 2. Usposabljanje posameznikov in širiteljev. <i>Namen:</i> z metodo socialnega učenja in med-

generacijskega povezovanja pridobivanje znanja za vsakdanje ravnjanje. **3. Medgeneracijsko prostovoljstvo za trajnejši osebni odnos.** *Namen:* biti redno medgeneracijsko povezan na osebni cloveški ravni. **4. Menedžment za trajnost delovanja posameznih programov in njihove mreže.** *Namen:* zagotavljanje trajnosti programov in vzdrževanje prostovoljske kondicije. **Zadnja tri leta so najbolj aktualni naslednji programi:** Medgeneracijskega družabništa ob računalniku, Širiteljske skupine za kakovostno staranje, Tečaji za družinske člane, ki oskrbujejo onemogle svojce, Osvežitveni tečaji za večletne prostovoljce, Program za preventivo padcev in drugi širiteljski programi. Padci v starosti so eden največjih stroškov javnega zdravstva in ena večjih socialnih stisk po poškodbah starih ljudi. Zato smo razvili program za preprečevanje padcev, ki ga izvajajo prostovoljski širitelji. Preteklo šolsko leto smo jih usposobili 125, izvedli so 83 tečajev za preprečevanje padcev v 43 krajih po Sloveniji s skupno 750 udeležencem. V zadnjih desetih letih smo v vse programe aktivno vključili skupno več tisoč prostovoljcev. Vsi programi te inovativne socialne mreže so oblikovani tako, da mobilizirajo zmožnosti starejših ljudi za družbeno koristno delo na področju aktivnega in zdravega staranja ter krepitve medgeneracijske solidarnosti v svojem krajevnem okolju.

Koncept in model Medgeneracijskih središč in njihov razvoj v praksi. Namen programa je zagotavljanje celotne javne skrbi za kakovostno staranje in solidarno sožitje med generacijami s sinergično povezavo javnih, civilnih in zasebnih virov v skupnosti.

»**Sem varna, sem močna.**« Mednarodni EU projekt Daphne za preprečevanja nasilja nad starejšimi ženskami se je začel s pilotno študijo in nadaljeval s praktičnim tečajem za samoobrambo starejših žensk. Modificirane tečaje redno izvajamo.

Starosti prijazna mesta in občine. Program Svetovne zdravstvene organizacije, ki je eden od najbolj perspektivnih za obvladovanje demografskih problemov staranja prebivalstva. Koordiniramo slovensko mrežo starosti prijaznih mest in občin ter njeno povezavo s svetovno mrežo. Leta 2009 obisk dr. Bearda, direktorja Oddelka za staranje in življenjski potek pri SZO.

Relais plus – partnerstvo pri mednarodnem program EU Leonardo da Vinci. Projekt je bil namenjen oblikovanju enotnega evropskega kurikuluma za izobraževanje in usposabljanje socialnih delavcev za učinkovito delo z zapuščenimi otroki, mladostniki in starimi ljudmi.

v času predsedovanja Slovenije EU smo pomagali Vladi RS pri pripravi in izvedbi odmevne EU konference o medgeneracijski solidarnosti in dolgorajni oskrbi.

Nacionalna konsenzus konferenca o uresničevanju Strategije varstva starejših do leta 2010.

Nekatere raziskave

2002	Vitalni in navidezno vitalni starostniki (vodja raziskave Ksenija Ramovš, znanstveni članek v Kakovostni starosti).
2006	Kakovostno staranje in sožitje generacij v Komendi (vodja raziskave Jože Ramovš, knjiga, znanstveni članki v Kakovostni starosti in poljudni v krajnjem časopisu).
Od 2006 do 2007	Družinski oskrbovalci (vodja raziskave Simona Hvalič Touzery, doktorska disertacija, znanstveni članki v Kakovostni starosti).
Od 2008 do 2010	Medgeneracijski dialog – CRP v sodelovanju s Teološko fakulteto iz Ljubljane (znanstveni članek objavljen v Kakovostni starosti).
2008	Starosti prijazna Ljubljana (vodja raziskave Božidar Voljč, znanstvena monografija).
Od 2010 do 2011	Potrebe, zmožnosti in stališča prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 in več let - velika nacionalna reprezentativna raziskava, podatki so primerljivi z evropskimi in svetovnimi raziskavami na tem področju (vodja raziskave Jože Ramovš in Božidar Voljč, znanstveni članki v Kakovostni starosti, referati na mednarodnih kongresih).
Od 2010 do 2012	SoGrap – EU pilotni mednarodni akcijsko raziskovalni projekt za oblikovanje modela za izkoristek potenciala socialnega gradiента pri obvladovanju kroničnega visokega tlaka v starosti (vodja raziskave Božidar Voljč, poročilo za EU komisijo, slovenska objava v pripravi).
2012	Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica (vodja Jože Ramovš, poročilo za Občino, znanstvene objave v pripravi).

Publikacije

Od 1998 dalje	KAKOVOSTNA STAROST. Revija za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Je edina slovenska znanstvena in strokovna revija s tega področja. Prvi dve leti je izhajanje omogočila donacija Sorosove fundacije. V 15 letih je izšlo 58 številk na skupno 3.700 straneh.
2001	Živeti s staranjem in smrtjo (Ingrid Russi Zagožen).
2003	Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika (Jože Ramovš) – soizdajatelj SAZU. 584 strani obsegajoča monografija, v kateri so sodobna gerontološka in medgeneracijska spoznanja utemeljena v celostni antropologiji.
2004	Družabniški dnevnik pri prostovoljskem povezovanju generacij za kakovostno staranje.
2006	Kakovostno staranje in sožitje generacij v Komendi (Jože Ramovš) – soizdajatelj Občina Komenda. Poljudnoznanstvena monografija z rezultati raziskave starejših občanov.
2006	Med bolniki in zdravniki. Zadnje delo začetnika slovenske gerontologije Bojana Accetta s kratko zgodovino gerontologije v Sloveniji.
2007	Prostovoljski dnevnik pri osebnem delu z ljudmi in učenje lepega medčloveškega sožitja (Jože Ramovš).

Družinski oskrbovalci starih ljudi – stanje in možnosti v Sloveniji (Simona Hvalič Touzery).

2009	Starosti prijazno mesto – vademecum. Priročnik za člane častnih senior-skih odgovor in druge sodelavce starosti prijaznih mest (Božidar Voljč, Jože Ramovš).
(2. in 3. dopolnjeni izdaji 2012).	Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami (Jože Ramovš).
2010	Starosti prijazna Ljubljana. Izsledki raziskave 2008-2010 (Božidar Voljč). (več izdaj v naslednjih letih) Tečaj za družinske oskrbovalce, ki oskrbujejo starega človeka. Priročnik za udeležence tečajev.
2010	Zmanjšajmo padce v starosti. Priročnik za širitelje (Božidar Voljč). (tudi 2. razširjena izdaja) Preprečevanje padcev v starosti. Priročnik za člane skupin (Božidar Voljč, Ksenija Ramovš, Jože Ramovš, Klemen Jerinc, Maja Rant, Martina Starc, Mojca Slana, Blaž Švab, Slavica Valenčak).
2011	Geratrija in zdravstvena gerontologija v slovenskem prostoru. Zbornik problemske konference (skupaj z Ministrstvom za zdravje).
2011	Medgeneracijsko središče Zgornja Šiška v Ljubljani. Urbanistična zasnova in idejni načrt – soizdajatelj Fakulteta za arhitekturo (Gašper Kociper).
2011	Dnevnik za zdravo in aktivno življenje z zvišanim krvnim tlakom. Priročnik za udeležence učnih skupin.
2012	Družinska oskrba starejšega človeka. Priročnik na tečaju za družinske oskrbovalce (Jože Ramovš, Ksenija Ramovš).

2. Psihologija, logoterapija in antropohigiena

To področje dejavnosti je namenjeno predvsem negovanju duhovne dediščine Antona Trstenjaka in razvijanju celostnega antropološkega gledanja na človeka na temelju spoznanj Viktorja E. Frankla in sorodnih mislecev. To je tudi področje, na katerem razvijamo izvirno preventivno antropohigieno, ker so enako pomembne človeške potrebe, zmožnosti in obrambni mehanizmi v telesni, duševni, duhovni, sožitni, razvojni in bivanjski razsežnosti.

Nekateri programi, projekti in dogodki

Od 1992 dalje	smo pripravljali skupaj z akademikom prof. dr. Antonom Trstenjakom njegova izbrana dela, predvsem tista, ki še niso izšla. Inštitut neguje in razvija njegovo duhovno dediščino.
Od 1992 dalje	smo razvijali antropohigieno kot našo izvirno teorijo in metodiko celostne preventive ter na njej temelječe preventivne programe socialnega učenja za kakovostno življenje in sožitje v zakonu in družini, med generacijami in v skupnosti ter za sodelovanje pri delu. O rezultatih smo poročali v tujih in domačih revijah in knjigah in na kongresih.
Od 1992 dalje	smo prenašali v Slovenijo, gojili in razvijali Franklovo humanistično psihologijo in logoterapijo. Skupaj z Mohorjevo družbo in drugimi založbami smo pripravljali prevode logoteraapevskih knjig v slovenščino. Doslej je izšlo 7 knjig in 1 videokaseta Viktorja E. Frankla ter 5 knjig Elisabeth Lukas.

Od 1992 dalje

Inštitut je naredil slovar slovenskega logoterapevtskega izrazja, ki je dodan nekaterim Franklovim knjigam. Sodelovali smo pri usposabljanje slovenskih logoterapevtov.

1992

Odkrivanje in raziskovanje **socialnega imunskega sistema samopomoči in solidarnosti** (Jože Ramovš). Spoznanja smo objavljali v članih in knjigah, vtkana so v preventivne programe, ki jih je razvil Inštitut, na Visoki šoli smo oblikovali in izvajali nekaj let predmet *Dobrodelenost in samopomoč*, o tej tematiki smo predavali na več drugih fakultetah ljubljanske in mariborske univerze ter Univerze Sigmuda Freuda iz Dunaja.

Od 1992 dalje

Inštitut je organiziral **prvi Franklov obisk v Sloveniji s seminarjem o logoterapiji in smislu**. V Unionski dvorani v Ljubljani se je dogodka udeležilo nad 1000 udeležencev, Frankla sta sprejela in pozdravila dva ministra prve slovenske Vlade (minister za znanost), poleg Frankla sta predavala Anton Trstenjak in Jože Ramovš. Nato je Inštitut sodeloval z Univerzo v Sloveniji pri podelitvi častnega doktorata Viktorju E. Franklu.

1994

tečaji logoterapije (enoletni, nato krajsi za učitelje, socialne delavce in druge strokovnjake; skupaj se jih je udeležilo okrog 500 ljudi). Predavatelji so bili poleg domačih (Jože Ramovš) najvidnejši logoterapevti iz evropskih držav (Elisabeth Lukas, Eugenio Fizzotti).

Od 1997 do 2004

Osrednja nacionalna prireditve ob Mednarodnem letu družine, 25. do 26. oktobra v Cankarjevem domu v Ljubljani. Na osrednji prireditvi in strokovnem simpoziju je predaval 22 domačih in tujih strokovnjakov, v kulturnem programu je Boris Kralj povedal Cankarjevo Skodelico kave tako, da je zastajal dih dva tisoč glavi množici poslušalcev, pel je Slovenski oktet. Ob tej priložnosti je izšla 1. knjiga Trstenjakovih izbranih del *O družini*, pozneje pa zbornik prireditve.

Od 1995 do 1999

Tečaji za sproščanje in umirjanje otrok v vrtcu in OŠ. Vodila jih je odlična ekipa pedagogov pod vodstvom Anice Uranjek, udeležba vzgojiteljev in učiteljev je bila izredno velika.

1996

Inštitut je v sodelovanju z dr. Angeliko Groterath uvajal v prakso **Morenovi klasično psihodramo**, zlasti za področje zdravljenja zasvojencev.

Od 1998 dalje,

Mednarodni seminar Smisel trpljenja in stiske v sodelovanju s slovenskim društvom Hospic in Mohorjevo družbo. Predaval je med drugimi eden največjih strokovnih strokovnjakov za etiko Bernhard Häring.

ko sta Jože Ramovš in Anica Uranjek začela 3 letno specializacijo na Inštitutu za **družinsko komunikacijo v Münchnu**, razvijamo programe za učenje lepšega komuniciranje med zakonci in v družini. V Sloveniji smo prenesli tečaje UPS in sorodne za učenje partnerskega komuniciranja ter prevedli vse potrebno učno gradivo. Za Osnovno zdravstvo Gorenjske smo razvili in uvedli **učno enoto o komunikaciji med staršema kot odločilnem dejavniku za zdrav razvoj otroka**; to enoto so uvedli v svoj program tudi nekateri tečaji priprave na zakon in družino.

Raziskovanje na področju psihologije, logoterapije in antropohigiene

Po ustanovitvi Inštituta smo kandidali pri Ministrstvu za znanost RS za projekt **Prenos Franckove humanistične psihologije in logoterapije v slovenski strokovni prostor**; vodja Antona Trstenjak, ki je pred tem nad pol stoletja raziskoval na številnih psiholoških, antropoloških, kulturno-loskih, narodnostnih in drugih področjih ter prejel najvišje nacionalno raziskovalno odlikovanje (ambasador znanosti Republike Slovenije), je s tem projektom prvič v življenju prejel kak javni denar za raziskovanje – vse svoje življenjsko delo in raziskovanje si je finančiral sam.

Opravili smo reprezentativno **raziskavo o vrednotah** v okviru nacionalne javnomnenjske raziskave. Ves čas raziskujemo socialna imunska vzgiba samopomoč in solidarnosti; v tem okviru smo opravili več raziskav o skupinah za samopomoč.

Publikacije

Od 1994 dalje	sodelovanje pri izdajanju logoterapevtskih knjig v slovenščini.
1994	Ljubezen in spolnost. Videokaseta s predavanjem Viktorja Frankla.
Od 1994 do 1999	Izbrana dela Antona Trstenjaka: O družini, Zgodovina filozofije, Filozofski spisi I in II, Psihologija barv. Izdaja dvojne audio kasete pogovorov Ando Skalerasa s Trstenjakom Dvajseto stoletje in pogled čez .
1995	Slovenska poštenost. Zadnja raziskovalna monografija Antona Trstenjaka (2 izdaji).
1995	Družina. Zbornik predavanj na osrednjih strokovnih prireditvah v Sloveniji v letu družine.
1995	Izvor človeka. Znanstvena monografija Jožeta Hlebša o izvoru in razvoju človeka.
1995	Slovenska sociala med včeraj in jutri. 2. razširjena izdaja monografije Jožeta Ramovša o slovenski sociali v tranzicijskem času, ki je bila veliko let osnovni učbenik za socialne delavce.
1996	Profesionalna etika pri delu z ljudmi. Zbornik iz simpozija o poklicni etiki pri delu z ljudmi (soizdajatelj Univerza v Mariboru).
1997	Od skupine k skupnosti. Monografija Jožeta Bajzeka, v tujini uveljavljenega slovenskega sociologa.
1998	Praznovanje. Antropohigienska knjižica Ksenije in Jožeta Ramovš.
2000	Skupine, njihova dinamika in psihodrama. Izbor iz del Jakoba Levy Morena in Zerke Toeman Moreno; izbor je pripravila svetovno uveljavljena klasična psihodramatičarka Angelika Groterath. Ta knjiga je prvi prevod v slovenščino znanega začetnika psihodrame, sociometrije in skupinske dinamike.
2005	Kako govorиш z menoj? Dobra in slaba partnerska komunikacija. Prevod iz nemščine. Avtorja Joachim Engl in Franz Thurmaier vodita Inštitut za partnersko komunikacijo v Münchnu.

3. Omame in zasvojenosti

Značilnost Inštituta na specifičnem področju omam in zasvojenosti je, da je njegovo raziskovalno, pedagoško, preventivno in terapevtsko delo celostno in interdisciplinarno ter izhaja iz celotnega 6-razsežnognega pojmovanja človeka.

Nekateri programi, projekti in dogodki

- Od 1992 do 1995 Prenos Projekta Človek iz evropskega prostora (organizacija Ce.I.S. iz Rima) in njegovo uvajanje v Sloveniji (sodelovanje s Socialnim forumom za zasvojenosti in omame).
- Od 1992 dalje Inštitut je sodeloval pri ustanovitvi **Socialnega foruma za zasvojenosti in omame**, nato pa ves čas sodeloval pri rednem svetovalnem delu za alkoholike in svojce, vodenju terapevtskih skupin družin zdravljenih alkoholikov in prirejanjem strokovnih dogodkov.
- Od 1992 dalje Razvijanje in vodenje izvirnega modela **prijateljskih skupin zdravljenih alkoholikov in njihovih svojcev**.
- V 90-ih letih Sodelovanje z izvajalci svetovanja na področju **motenj hranjenja**.
- Od 1992 dalje Sodelovanje s Fakulteto za socialno delo (prej Visoka šola) pri oblikovanju študijskega programa in učbenikov za **učni predmet Zasvojenosti**; redno izvajanje predavanj, seminarjev, vaj in izpitov ter mentorstva pri diplomah in podiplomskem študiju za redne in izredne študente po različnih fakultetah.
- Od 1992 dalje Uvajanje in vodenje modela **Skupine mladih za zdravo življenje**: usposabljanje mladih v skupinah ter prostovoljcev (študentov) za delo na tem področju.
- V 90-letih Izdelali in s prostovoljci izvajali enodnevno delavnico »*Lepo je živet*« po OŠ za 8. (zadnji) razred OŠ za preprečevanje omamljanja in zasvojenosti.
- Od 2007 dalje Izvajanje **preventivnega programa za preprečevanje omamljanja med mladimi** na nekaterih ljubljanskih OŠ.
- Od 2008 do 2010 Izdelava modela **Lepo je živet – 5 nivojski model preprečevanja zasvojenosti in omamnih motenj naravnih potreb v osnovni šoli**; sofinancer ESS.
- Od 2011 dalje Razvoj in izvajanje preventivnega širiteljskega programa **Starajmo se trezno** za skupine starejših ljudi.
- Od 1992 dalje Aktivno sodelovanje z referati na domačih in mednarodnih alkoholoških in drugih konferencah s področja omamljanja in zasvojenosti.

Nekatere raziskave

- Od 2003 do 2005 **Škodljiva raba alkohola med mladimi** (vodja raziskave Jože Ramovš, CRP za Ministrstvo za zdravje RS, objavljeno v znanstveni monografiji).
- Od 2008 do 2010 **Varovalni dejavniki pitja mladih** (vodja Jože Ramovš, CRP za Ministrstvo za zdravje RS, rezultati predstavljeni v poročilu, na domačem in mednarodnem kongresu).

2009

Vpliv alkoholizma na kakovost življenja starejših ljudi (vodja mag. Ksenija Ramovš, rezultati predstavljeni na svetovnem gerontološkem kongresu IAGG v Pariz l. 2009).

Publikacije

- 1997 2. in 3. razširjeni izdaji 1999 in 2001 **Slovar socialno alkohološkega izrazja** (Jože Ramovš).
- 2007 **Pitje mladih** (Jože Ramovš in Ksenija Ramovš). Znanstvena monografija z rezultati obsežne kvalitativne raziskave.
- 2011 **Vademekum za zdravljene alkoholike in njihove svojce** (Ksenija Ramovš). Priročnik za zdravljene alkoholike in njihove svojce.
- 2012 **Starajmo se trezno**. Priročnik za člane širiteljskih skupin za kakovostno staranje (Ksenija Ramovš, Jože Ramovš).

V spomin Marije Gregorčič Kržič

29. januarja 2011 so se v visoki starosti 92 let dopolnili dnevi Marije Gregorčič Kržič. S konferenco o medgeneracijski solidarnosti in staranju se spominjamo tudi njenega plodnega življenja in njenih prizadevanj za primerno družbeno ovrednotenje vseh življenjskih obdobij, otroka, družine in starih.

Marija se je rodila 26. 1. 1919 v Ljubljani. Oče France Kržič z Rakitne je bil trgovec z lesom. Mama Jožefa Gregorčič je bila rojena v Lokvi na Krasu. Marija se je kasneje rada navezovala na te svoje kraške korenine in je po mami tudi uporabljala priimek Gregorčič. Otroška leta je preživelu v Velikih Laščah, od leta 1930 pa je odrščala v Ljubljani. Tam je obiskovala tudi gimnazijo in matuirala leta 1937. Že v dijaških letih je bila aktivna v raznih mladinskih združenjih. Prvi dve študijski leti je preživelu na Dunaju, kjer je obiskovala hotelsko šolo. Tam je tudi doživelu navdušen sprejem Hitlerja po priključitvi Avstrije k rajhu. V Ljubljani se je nato vpisala na študij prava. Burna vojna leta, bratomorno vojno, revolucijo in komunistični prevzem oblasti je doživelu v Ljubljani, kjer je tudi diplomirala. Tako po vojni se je umaknila v Trst. Tam se je dejavno vključila v prizadevanja slovenske narodne skupnosti v coni A. V začetku se je preživila s poučevanjem jezikov, saj je aktivno obvladala angleščino, francoščino, nemščino in italijanščino. Kmalu je začela sodelovati s slovenskim radiom v Trstu in objavljal prispevke v slovenskem zamejskem tisku. Kasneje pa si je ustvarila ekonomsko bazo za idejno neodvisnost z upravljanjem kampa v Sesljanu.

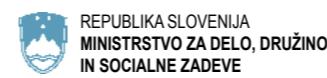
Iz tega konteksta so se počasi razvili interesi in teme, ki se jih je lotevala bodisi publicistično v revijah ali v oddajah na radiu. Razpon tem je širok, saj je pisala o socialni in ekonomski situaciji v coni A, o turizmu in razvoju malega podjetništva, urejala je Ženski kotiček v *Mladiki*, razmišljala o vzgoji odrščajoče mladine, o odnosih med fanti in dekleti ter objavila tudi utrinke s križarjenja po vzhodnem Sredozemlju. Toda sčasoma so se izkristalizirale njene vodilne teme: žensko vprašanje, starševstvo (in tukaj posebej vloga očeta), otrok, družba in družina, s posebnim poudarkom na združevanju družinskega in poklicnega življenja obej staršev. Okrog teh tem je razvijala stike s krščanskimi ženskimi organizacijami v Italiji, Avstriji in Nemčiji. Od tod so se teme samodejno širile na splošna demografska vprašanja ter vprašanje slovenske biti. V zrelih letih se je srečala z vprašanjem starosti, staranja družbe in večgeneracijskega sožitja. Ti, vzporedno z njenimi življenjskimi obdobji razvijajoči se interesi so se nekako logično zaključili z razmišljjanji o ustanovitvi medgeneracijskega središča s poudarkom na ostarelih.

S političnimi spremembami leta 1989 so se ji odprle nove možnosti delovanja. Pri svojih sedemdesetih letih se je aktivno vključila v politično dogajanje nove države in iniciativno nastopala v civilni družbi s pobudami in ustanavljanjem združenj. Bila je soustanoviteljica stranke Slovenskih krščanskih demokratov in na začetku članica strankinega sveta. 1990 je dala pobudo za ustanovitev Slovenske ženske zveze. Angažirala se je pri Nacionalnem komiteju za Unicef in pri Nacionalnem Svetu za družino pri Vladi RS. Od vsega začetka je sodelovala pri Svetovnem slovenskem kongresu, kjer je dolga leta predsedovala Sekciji za demografska vprašanja, za družino, za ženske in starejše. Bila je soustanoviteljica Združenja univerzitetnih izobraženik Slovenije in njegova prva, dolgoletna predsednica.

Z delovanjem v političnih in civilnodružbenih institucijah si je ustvarila tudi primerno bazo za raznovrstne pobude. Najbolj viden in uspešen je bil amandma k Resoluciji o temeljih oblikovanja družinske politike, ki je urejal vprašanje bolniškega dopusta, nego starih staršev in domače varstvo otroka do tretjega leta starosti izmenično med očetom in materjo. Amandma je bil sprejet v Resolucijo 5. julija 1993. Na tem področju je ostala aktivna vse do visoke starosti. Zadnji znani dokumenti njenega lobiranja za primerno ureditev zakonodaje o družini segajo v leto 2007.

Marija Gregorčič Kržič se nam v tem kratkem ogledalu njene dolge življenjske poti kaže kot aktivistka, ki si je odločno in dejavno prizadevala za družbeno uveljavitev svojih pogledov in prepričanj. Pri tem je izhajala iz tradicionalnih vrednot družine in medgeneracijske vzajemnosti, ki jih je prilagaja novim izzivom sedanosti. Ob priložnosti konference o medgeneracijski solidarnosti in staranju se spominjamo tudi njenih prispevkov k tej tematiki.

Ing. arh. dr. Tomáš Valena

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO
IN SOCIALNE ZADEVE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

Evropsko leto aktivnega staranja
in solidarnosti med generacijami 2012

International conference

INTERGENERATIONAL SOLIDARITY AND AGEING

Brdo pri Kranju, 5th November 2012

The final event
**OF THE EUROPEAN YEAR
FOR ACTIVE AGEING AND SOLIDARITY BETWEEN GENERATIONS 2012 IN
SLOVENIA**

Dedicated to
20th ANIVERSARY of ANTON TRSTENJAK INSTITUTE
and
MARIJA GREGORČIČ KRŽIČ

A IN ŠTITUT
ANTONA TRSTENJAKA
ZA GERONTOLOGIJO IN MEDGENERACIJSKO SOZITE
ANTON TRSTENJAK INSTITUTE
FOR GERONTOLOGY AND INTERGENERATIONAL RELATIONS

Ljubljana 2012

INTERGENERATIONAL SOLIDARITY AND AGEING

International conference, Congress Center Brdo, 5th November 2012

Editor: Jože Ramovš

Print preparation: Salve

© Anton Trstenjak Institute for gerontology and intergenerational relations

(www.inst-antonatrstenjaka.si)

Publisher: Inštitut Antona Trstenjaka

Ljubljana 2012

Scientific board of the conference:

Davor Dominkuš

Dr. Jože Ramovš

Marjan Sedmak

Dr. Tomáš Valena

Dr. Božidar Voljč

Organisational board of the conference:

Mag. Ksenija Ramovš

Aleš Kenda

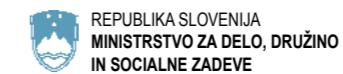
Tina Lipar

Dr. Ksenija Saražin Klemenčič

Mateja Zabukovec

ANTON TRSTENJAK INSTITUTE
FOR GERONTOLOGY AND INTERGENERATIONAL RELATIONS

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO
IN SOCIALNE ZADEVE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

International conference on INTERGENERATIONAL SOLIDARITY AND AGEING

Congress Center Brdo, 5th November 2012

Conference programme

8:00 – 8:45 Registration of participants

8:45 – 9:00 Video projection of good intergenerational practices

Opening of the conference

9:00 – 9:20 Welcome address:

Ksenija Ramovš
Tomáš Valena

Cultural program:

Family Breznik
Neža Maurer, Mateja Zabukovec, Blaž Švab

9:20 – 9:50 Opening speeches

Danilo Türk, PhD, President of RS
Vizjak Andrej, MA, Minister of Labour, Family and Social Affairs RS
Tomaž Gantar, PhD, Minister of Health RS
Mojca Škrinjar, State secretary on Ministry of Education, Science, Culture and Sport RS
Marjan Sedmak, President of AGE Platform Europe
Nataša Goršek Mencin, Head of the European Commission Representation in Slovenia

Plenary Lectures

9:50 – 10:20 **Vladimir Špidla:** Intergenerational Solidarity and Ageing

10:20 – 10:40 **Teresa Almeida Pinto:** Intergenerational Projects and Programmes: waking up to new challenges

10:40 – 11:00 **Asghar Zaidi:** Towards an Active Ageing Index

11.00 - 11.30 Coffee break

Roundtable discussion: Ageing and intergenerational relations in Slovenia

11:30 – 12:30 Anton Trstenjak Institute of gerontology and intergenerational relations:
Presentation of research results on The needs, potentials and standpoints of people, aged 50 and more in Slovenia

- 12:30 – 13:30 Discussion
 13:30 – 14:30 Lunch break

Presentation of activities in Slovenia in the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations 2012

- 14:30 – 15:00 Report on Slovene activities in the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations
 15:00 – 15:30 Report of generations' representatives

Project Central European Ageing Platform

- 15:30 – 16:10 Planning of ageing strategies in Central Europe
Anette Scopetta: Central European Ageing Strategy' – A holistic approach for upcoming demographic challenges
Mateja Karnačnik: Power of generations
Melitta Scherounigg: Cross-generational competence management
 16:10 – 17:00 Conclusions of the conference

OPENING SPEECHES

European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations 2012

Prolonging life in the 20th and at the beginning of the 21st century is one of the greatest achievements of civilization, that we bear witness. Let me illustrate with the data that in Slovenia was in the middle of the nineties 33 people older than 100 years, and today, almost 20 years later, is in Slovenia already about 250 centenarians.

Opportunities and challenges offered by longevity are exceptional and it is hard to imagine them in all their aspects. Longer life certainly gives an opportunity to socially and economically active, socially inclusive and increasingly healthier older generation for their significant contribution. Their contribution could be in the form of material and immaterial transfers, especially in the form of transfer of knowledge, experiences and values. The benefits are multifaceted, flows multi-way and by no means limited only to the oldest and the youngest generation. Particular attention should be paid also to the middle generation, which nowadays carries a heavy burden of reconciling work and family life. I believe that the nomination of the European Year for Active Ageing and Intergenerational Solidarity in 2012 came at the right time to join our efforts in building to all age-friendly European Union and thus also to Slovenia.

As Minister of Labour, Family and Social Affairs, I was in 2012 aware of honour and responsibility that the government gave to our Ministry in celebration of the European Year for Active Ageing and Intergenerational Solidarity 2012. This decision was also the result of the fact that in 1997 the Ministry of Labour, Family and Social Affairs has prepared one of the first documents, through which the country in an organized way faced the challenges of population ageing and demographic changes (Strategy of care for the elderly 1997 to 2005). And even then, the Ministry has repeatedly demonstrated that it wishes and is capable of responding to the challenges of demographic changes.

This year's European Year 2012 is the year in which we wished to further raise awareness among key stakeholders in the society, representatives of policy, government, profession, social partners, local community, non-governmental organizations and civil society on the necessity to respond to the changed demographic ratio. We also wish to disseminate examples of good practice to encourage more passive environments. I would like to express my special pleasure due to the fact that this conference is in the same time also devoted to project partners of Central European Platform for an Ageing Society. We can see that also other Central European countries and regions are aware of demographic challenges and that we are, in seeking the responses, willing to join our efforts, even across the borders.

I believe that in 2012 we have done an important step towards achieving these two goals, as we have presented the ideas of active ageing and intergenerational solidarity at many events in Slovenia and abroad. In particular, we pointed out the need for harmony and solidarity between generations as connective element of responses to demographic changes. In doing so, there were actively

involved as representatives of the Ministry, as well as other members of the National Committee of the European Year 2012. At the same time we cannot ignore many reactions from local area, from non-governmental organizations and social partners. On this occasion I would like to thank particularly to seven Slovenian Ambassadors for Active Ageing and Intergenerational Solidarity for their self-sacrificing work in popularizing the ideas of active ageing and intergenerational solidarity.

At the closure of the European Year 2012, I wish to point out that with responding to demographic changes based on the ideas of active ageing and intergenerational solidarity, we will not stop at the end of calendar year 2012, but these ideas will be spreading also in the coming years. I am sure that members of the National Board, their organizations and many other stakeholders in society will follow these ideas. Given the activities of the Ministry of Labour, Family and Social Affairs, I would like to mention our year's contribution to respond to demographic changes with the proposal for changing the pension system and labour legislation. At the same time I can also inform you that the preparation of one of the key documents in this field, namely strategy for quality ageing of the population in Slovenia, is in progress now.

My best thanks go to all of you for your efforts so far in the framework of the activities of the European Year for Active Ageing and Intergenerational Solidarity 2012, and also wish you to further successfully face challenges of an ageing society on the basis of active ageing and intergenerational solidarity.

Andrej Vizjak
Minister of Labour, Family and Social Affairs

Dear readers,

We live in a time of profound social changes, greatly affected by political, economic and demographic factors. Among the latter, particularly worth mentioning is our longevity, which is largely the result of the successful development and prosperity of modern society. Longevity can be viewed as an opportunity to strengthen solidarity between the generations and it presents core values and principles of democratic and developed societies, which are based on social security, pensions, disability insurance and health insurance. But longevity also represents a major challenge for healthcare and social security. Along with our rising life expectancy, the number of cases of chronic non-communicable diseases, such as cardiovascular disease, diabetes, some forms of cancer, obesity and osteoporosis, along with the frequency of injuries and mental disease, are increasing dramatically.

Most diseases and conditions associated with ageing can be prevented or managed with a healthy and active lifestyle. For healthy ageing we must strive throughout the entire life-cycle, where our efforts should aim at providing the conditions for the best possible physical, social and mental health to give older people the opportunity to actively participate in society without discrimination. Healthy ageing goes hand in hand with active ageing, including lifelong learning, later and more gradual retirement, active participation in various activities after retirement, and participation in activities which enhance the capacity and maintenance of health. In Slovenia we contribute to our healthcare system with multiple prevention programmes that are devoted to all age groups. Prevention programmes are implemented by public health institutions and also represent an aspect of primary healthcare.

Beside the investment into prevention and promotion of healthy and active ageing, we have to strengthen the Slovenian healthcare system in general. The system needs new approaches based on a more comprehensive treatment of older patients and directed towards providing optimal quality of life for them. Additional efforts will be given to polypharmacy, which is more common among older patients, and to prevention of falls, which are also a specific problem for this age group. We will also require better and more systematically integration with social welfare, because it is of great importance for older patients to return to a supportive and secure environment after receiving medical treatment.

Today's international conference on intergenerational solidarity and ageing is therefore a great opportunity to discuss the challenges and opportunities being presented by an ageing population for the health system and also represents a chance for recognition of older peoples' health as a common value of all generations and all social structures.

Tomaž Gantar
Minister of Health

Ladies and gentlemen,

This conference is important in itself but also because it represents the completion of a dream that started – I am proud to say – in 2008 when the Slovenian Presidency and Commissioner Špidla supported the call of AGE Platform Europe and proposed to have 2012 declared the European Year of Active Ageing and Solidarity between generations. The concept was then supported by following presidencies.

The demographic challenge has two faces: Not only are we living longer but the birth rates across the EU are also falling with the consequence that the European society is ageing rapidly. This urges us to face the challenge not only as a matter of good governance – with the regulation of the labour market, financial sustainability, pension systems and so on – but as a matter of changing cultural patterns – changing the way our society is organized and accepting the fact that we face a new, very complex and multilayered social situation.

In these recent years our approach to demographic ageing has evolved and continues to evolve rapidly in the current context of global crisis.

Nevertheless, or maybe because of this, we re-discovered the existence of a strong interdependence and coexistence amongst the generations. In real life, generations do not live their everyday lives in separated boxes. On the contrary, they need each other. Therefore the solutions of the problems we are facing should be conceived to benefit all generations and not favour one to the detriment of others.

Secondly: older people should not be treated as the burden to the society. They constitute a valuable human resource that needs to be empowered to continue to contribute fully in the labour market and in their community. Their contributions to society go beyond the labour market and even if their contributions are not given any market value, they bring a definite social added value.

This year, more than fifty European and national/regional stakeholders have joined forces with AGE Platform Europe in the EY2012 coalition to promote a common vision of a society for all ages. Our objective is to achieve an age-friendly EU by 2020 through the promotion of active ageing and greater solidarity and cooperation between the generations. Together we have produced a Manifesto which is included in the updated joint brochure entitled: "EY2012: Everyone has a role to play".

One of the greatest sins of the industrial society is the reductionist segmentation of the society that tends to push »old agers« out of the active part of the life. The consequences are twofold: first, we do not see what the older generation's contribution to everyday survival of the society is, and second, the society/state/local community does not enhance enough capabilities of this generation to contribute to the society. Therefore something – or better, a lot – must be done.

The quintessence of active ageing is therefore the inclusion, the active inclusion of all generations and all ages in the social fabric to the benefit of the whole community. This should become the way to an age friendly Europe. Creating an Age-Friendly European Union means fostering solidarity between generations and enabling the active participation and involvement of all age groups in society while providing them with adequate support and protection. This cannot be achieved through isolated initiatives. It requires a wide commitment and common vision.

Let's free our imagination and let's make this Year a lasting success. Thank you.

Marjan Sedmak
President of AGE Platform Europe

Ladies and gentlemen,

it gives me great pleasure to address you on behalf of the European Commission today at the closing event of the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations. My speech will look at some highlights of this European year.

The European year promoted active ageing in three areas:

- employment,
- participation in society, and
- living independently.

In practice it means a series of initiatives, events and measures aimed at understanding and fostering an active-ageing culture that includes older people in all areas, rather than excluding them, which is unfortunately still often the case.

We have launched many activities seeking to challenge negative stereotypes and prejudice about older people and to change the understanding of what it means "to be old" and "to grow old".

With the European Year 2012 coming to an end, I would like to focus on some of its most prominent activities: the generations@schools initiative, the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations Awards and the European Seniorforce Day, since these projects clearly illustrate all three above-mentioned targeted areas.

The generations@schools project was organised as part of the European Day of Solidarity between Generations, which is celebrated on 29 April. The European Commission invited all schools in Europe to open their classrooms to older generations in April, giving their pupils and older people an opportunity to share their personal experience and thus improving cooperation, mutual understanding and quality of life. The results were excellent.

Through the European Awards Scheme we were looking for activities and good practice examples that facilitate the participation of older people and support intergenerational solidarity. The submission of initiatives for the awards was open to different target groups: employers who create age friendly work places, social entrepreneurs, regional and local communities that provide an inclusive environment with facilities for people of all ages, journalists who tackle the challenges of ageing and the relations between old and young etc. One of the initiatives, the Life Story Challenge, was dedicated to the most impressive stories of "active agers".

As part of the European Year activities, public authorities and volunteer organisations across Europe were invited to devote one day in October to find new ways of engaging senior volunteers. The European Seniorforce Day thus became a day to discover and develop the potential of inclusion of senior citizens for the benefit of all generations.

I am glad that many good projects highlighting the importance of active ageing and solidarity between generations were carried out in Slovenia as well. The Connecting Knowledge project, developed in partnership between the European Commission, the Government of the Republic of Slovenia and the European Parliament, is a good example. The aim of the project was to present new and already established concepts and models of intergenerational solidarity and management in the workplace. The results were communicated to employers, employment counsellors and the general public. The project thus encouraged an exchange of knowledge and experience beneficial to companies and people of all generations.

I would also like to point out the Slovene voluntary project to encourage senior digital literacy (Simbioz@), in which the younger generation transmitted digital knowledge to the older one. Digital literacy is crucial for the inclusion of older people. Without the so-called "e-Inclusion", it is virtually impossible to participate fully in the world of today. Parallel to this project, the international

conference "A new European perspective: The importance of e-skills for inclusion and employment" took place in Slovenia this year, hosted by Neelie Kroes, Vice-President of the European Commission responsible for the Digital Agenda.

With the above-mentioned and other activities of the European Year, we have built the foundations for future cooperation in the field of active ageing and solidarity between generations. The European Commission encourages future cooperation in this area. Together with the Member States, we are finalising a set of guiding principles for active ageing. They will offer a general framework for improving the conditions and opportunities for high-quality and inclusive ageing. The Commission is also working with the United Nations on developing an active ageing index, which should give us an indication of the untapped active-ageing potential of both women and men. In 2013, the European Commission plans to issue an open call for proposals to support the EU Member States in developing comprehensive active-ageing strategies.

In conclusion, I would like to thank everybody who has in any way actively contributed to the realisation of goals of the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations. May the success of these initiatives be a motivation for future work and deeper cooperation between generations also in the coming year – the European Year of Citizens – and in all future years.

Thank you.

Nataša Goršek Mencin
Head of the European Commission Representation in Slovenia

PLENARY LECTURES

Vladimir Špidla

Intergenerational solidarity and ageing

Ageing is an extraordinarily complex phenomenon. It is characteristic of our epoch that unlike the previous epochs it endeavours to find an answer with a complex combination of social organisation and complex technical means. Unlike our ancestors who aged and died in small groups, our ageing takes place in a far more interconnected and alienated society than ever before. Historical ageing occurred within a specific individualised family in a relatively small community. It encompassed intergeneration solidarity between relatives, which was however far from ideal. It suffices to read some documents, such as contracts with retired parents, and read historical texts. Some were lucky and family relations assured them a dignified old age, while others did not have such luck. In poor families, which were in the vast majority, old age was cruel. Another salient feature of our epoch is that compared to our ancestors, we live in abundance. Labour productivity has increased manifold over the last century, in modern countries, about 30 x 40 times. The number of old people has not grown at such a pace. These numbers show us that the Darwinist claim that there will not be resources for security in old age is not true. We are a society which, in principle, has no technical limits in this sense. And despite that, we are full of anxiety.

Another element about which we must think is related to the ageing population connected with the overall transformation of global society. Population ageing takes place, with the exception of several small areas, in virtually all regions of the world. Our answer must be differentiated for this very reason. It is clear that demographic transition is particularly rapid in the developing countries, and the institutional response to this situation is most difficult. In this sense, we can divide society into a group of social states which have developed a consistent system of institutional solidarity, and societies where this concept is not developed at all or only in part. The position of ageing people is different in these two societies.

Let us focus now on the issue of the welfare state as a concept. What is the necessary basis for formulating policies within it? It is clear that demographic ageing is a fact and it will not stop during the next two generations. I think that in terms of our analytical abilities it does not make sense to attempt an analysis of a period longer than 2 generations, and even here we are in my opinion almost beyond our capacity. Time in the world of those subsequent generations will be incommensurable with ours, as our time is incommensurable with the time of our ancestors. One figure for illustration. Child and infant mortality rate fluctuated in the Czech Lands by administrative district between 250 and 750 per thousand. Now it is less than 4%. What is then characteristic of our situation? Ageing continues and it is from the individual viewpoint a highly individualised process. Not everyone ages as quickly in the biological and social sense. The reasons for these differences are complex, ranging from individual health, way of life, whether elected or imposed by some wider event, such as war. This means that in our response we must individualise very carefully. This fact means that

people older than 65 years cannot be considered as a unified and in the social sense more or less passive group. It should be noted that a considerable number of them is able to participate very actively in the life of society, both in formal and informal manner. For intergeneration solidarity it is necessary to support and maintain the ability of older people in society even in old age. This means limiting as much as possible fragmentation of society on grounds of age. The main reason for this fragmentation the individual state of health but also to a large extent, that the main phase of human cultivation takes place at a younger age. And at some point it can stop. One then loses contact with society in a broad sense, in one's working career, in one's understanding of the younger generation.

Individualisation of ageing is also individualisation of working careers and income. It significantly affects the extent to which an individual is able to maintain a solid living standard even in old age. In principle, we can say that without institutionalised solidarity this is not possible for the individual person. There are far too many individuals whose career does not allow this, and it is up to us to decide whether we leave them to their fate or whether we respond at the community level and what form will our intervention will have. Another major problem for intergeneration solidarity is the question of solidarity in society. If our society is culturally and socially fragmented, it is difficult to assume that in such a society there will be a strong tendency for intergeneration solidarity. Another characteristic feature of our society is that it is one of permanent change. Qualifications acquired in the 13th century were in principle sufficient for several generations. Cultivation and education in the industrial age was enough for one generation, although it was slightly shorter than our generation. Currently, we are in a situation of continuous cultivation. This means we get into a situation where our personalities do not accompany us any longer like a sea cliff in the waves of life. We can hardly assume that the demand for job changes does not affect our individual personality. A personal assistant who was formerly a carpenter certainly is not the same person. Response to a change that is permanent and profound determines whether intergeneration solidarity is maintained.

Intergeneration solidarity of our problem, however, is the question of the labour market. A powerful idea persists, that the work we have created for young people was taken away from older people. It is a flawed concept because it is based on the idea that work is something that is predetermined and individual people are treated as cake eaters not and as cooks who baked the cake together. We also need to think more about the fact that the labour market will change dramatically because production is no longer bound to direct work of people. As Karl Marx once said, living labour is replaced by dead labour and we are moving very quickly towards a society where people will not be needed to produce goods and services. One of the important characteristics will be the disappearance of routine intellectual work which we love so much and which is done with pleasure by older people who have found their feet in a difficult field. One only has to go to an international airport to get a boarding pass from an electronic machine. This takes place in a million cases. Millions of working hours have been moved into an impersonal dead space. It means a loss of hundreds and thousands of jobs. And I could continue. This shift away from live work opens up the fundamental question of financing social services. It seems that the current way of taxation of labour, primarily through wage deductions, is reaching its limits.

In principle, it is not a problem for welfare states to provide enough product for dignified ageing. The most important issue is not the pension system, either. The basic systems have been developed and some modifications, which are often very difficult, are needed. Individual elements of the solution are generally known and their combination is sufficient to enable us to take control of the situation.

The real problem is how to provide social services to an increasing number of partially dependent people. In most, even well-developed welfare states there is to a large extent a lack of social

services, which will require increasing numbers of workers. We estimate that a person over 80 years will need the equivalent of two average workers in order to provide them with sufficient support. With 20 million people over 80 years, which is a realistic figure for the EU around the year 2050, we will need the equivalent of 40 million full-time jobs, which is broadly equivalent to the workforce of Germany.

What we lack and what will be the main problem of intergeneration solidarity is not the pension systems but organisation of supporting social services to support life in old age.

Another very complex issue is transformation of our medicine. We will have to develop geriatrics much more carefully in all its complexity to achieve a delicate balance between individual freedom, individual experience and technical intervention.

In this brief overview, I have tried to suggest that intergeneration solidarity is not an isolated problem, it is a question of cultural coherence in society, is related to the solidarity of society as such and will require a response in virtually all the subsystems.

Ladies and Gentlemen,

I have examined some issues that I think are important in relation to our theme. I have tried to capture its complexity and inconsistency, but, regardless of the analytical and technical description, I am convinced that this approach is not sufficient. In any consideration of ageing and our approach to it we must again and again refer to ethics, which is newly seeking a balance between complexity and contradictions of our individual lives and the culture in which we live. Just as at the beginning of his historical existence man was confronted with incomprehensible nature in which he projected his anxieties and ideas and responded to it in ways that from our modern perspective were not rational, modern man finds himself in a complicated and incomprehensible culture lasting and radical change habits and again in the context of responding in ways that were often consider from a distance as irrational. It was the line of the struggle with the incomprehensible, which reached its peak in the Age of Enlightenment, put into the centre of our actions sense, the ability to analyse and usurp the environment by understanding it, not by living it. Rational understanding began to acquire greater weight than experience. What we are in fact looking for is a new ethical paradigm for the new modernity, a paradigm for the world, which again becomes unintelligible, and society, which is becoming extremist. In this context, extremism certainly cannot be understood as a concept or policy with an ethical connotation. It is a plain and obvious fact. Our fates are drifting apart. Our individual experiences are becoming more difficult to communicate because we have been given more time to live than our ancestors. More and more people are getting into situations that are incomparable with the situations of others. Our rationalist ethics, classical modernity, pragmatic ethics, which says what is expedient is good, is confronted with a deeper ethic that is stored within us and is not directly derived from the rational approach. It is an ethic that refuses to regard man as a type of useful animal that when he runs out of narrowly defined strength is impaired, and all we have to do is kill it humanely. This deeper ethic is a prerequisite for our living together, in a society which is individualised to an extent that it prefers to live side by side but not together, is a prerequisite for overcoming the existential paradox that we are individualised beings who are not able to survive by themselves.

We are beings who have their originality but this does not stop at the boundary of the skin and the outside world but enters and penetrates into the complicated network of external relations, as original as our genetic code.

The problem of approach to ageing is actually a problem of higher feelings, not a problem of production and sufficient resources in a purely technical sense, it is a question of solidarity, acceptance of the problem that everyone is valued, and in its purest form it is a matter of love. Pragmatism pure and simple, this is not enough for society to live together, in order to survive, and we with

it. Approach to age and ageing is part of the game, which is probably a struggle for the survival of humanity's efforts to overcome the reaction of our Palaeolithic brain which is naturally able to handle tribes up to 150 individuals, in a world that is infinite. It is a struggle against the tendency to expand and control the world, which is probably in us as in other species, such as lemmings, regulated by the mechanism that leads to the destruction of the environment, reduction of the population and hence starting a new cycle, again ending in disaster.

What is before us and what must be included in our approach to old age is the need to overcome through culture our tendency of an environmental R-strategist with its destructive behaviour and change to the conduct of a K-strategist to surpass our nature.

Our approach to old age cannot be limited to medical, technical and economic progress. If we moved in that direction, the end result would be cold aseptic survival, using the same means we can build a hell or a country of people. Everything depends on our attitude. Nothing is predetermined, least of all our future.

As Erich Fromm once said, »The future of the human race depends on its heart.«

Stárnutí je neobyčejně komplexní fenomén. Pro naši epochu je charakteristické, že na rozdíl od předchozích epoch se snaží nalézt komplexní odpověď kombinací organizace společnosti a složitých technických prostředků. Na rozdíl od našich předků, kteří stárlí a umírali v malých přehledných skupinách se naše stárnutí odehrává ve společnosti propojené daleko šířejí a daleko odcizenější, než tomu bylo dříve. Historické stárnutí bylo po výtce individualizované uvnitř zcela konkrétní rodiny a relativně malé obce. Bylo spojeno se s mezigenerační solidaritou mezi příbuznými, o které si ovšem nemůžeme dělat příliš velké iluze. Stáčí prostudovat některé dokumenty, jako jsou třeba výměnkářské smlouvy a přečíst historické texty. Ano někdo měl šestí a vztahy v rodině mu zajistily důstojné stáří, jiný to šestí neměl. V chudých rodinách a těch byla naprostá většina bylo stáří velmi kruté. Dalším charakteristickým prvkem naší epochy je, že se v porovnání s našimi předky nacházíme v dostatku. Produktivita práce vzrostla násobně. Za poslední století v moderních zemích tak 30 x 40. Počet starých lidí takovýmto tempem nenarostl. Tato čísla nás usvědčují z toho, že ono darwinistické tvrzení, že nebudou zdroje na zabezpečení ve stáří není pravdivé. Jsme společností, která v zásadě v tomto smyslu nemá technické meze. A vzdor tomu jsme plni úzkosti.

Dalším prvkem o kterém musíme přemýšlet je populační stárnutí spojené s celkovou transformací globální společnosti. Populační stárnutí zasahuje s výjimkou několika menších územích prakticky všechny regiony světa. Naše odpověď se musí i z tohoto důvodu diferencovat. Je zřejmé, že demografický přechod je zvláště rychlý v rozvojových zemích, přitom institucionální reakce na tento situaci je právě zde nejtěžší. V tomto smyslu, můžeme rozdělit společnost na skupinu sociálních států, které rozvinuly důsledný systém institucionální solidarity a společnosti, kde tento koncept není rozvinutý vůbec, nebo jen částečně. Pozice stárnoucích lidí je v těchto dvou skupinách společností odlišná. Soustředíme se nyní na otázku sociálního státu jako konceptu. Z čeho je třeba vycházet při formulování politik v jeho rámci? Je zřejmé, že demografické stárnutí je faktem a že se v následujících dvou generacích nezastaví. Myslím, že z hlediska naší analytické schopnosti nemá smysl se pokoušet o analýzu časového úseku delšího než 2 generace a i tady jsme po mému soudu takřka za hranicí naší kapacity. Čas ve světě oněch následných generací bude zcela nesouměřitelný s naším, tak jako je nás čas nesouměřitelný s časem našich prapředků. Jeden údaj pro ilustraci. Dětská a novorozenec úmrtnost kolísala v českých zemích podle správních okresů mezi 250 až 750 promile. Nyní je nižší než 4 %. Co tedy je charakteristické pro naši situaci? Stárnutí pokračuje a je z hlediska jednotlivce vysoce individualizovaným procesem. Ne každý stárne stejně rychle a to

jak biologickém tak i sociálním smyslu. Důvody pro tyto rozdíly jsou velmi komplexní, počínaje individuálním zdravím, pokračuje způsobem života, ať už byl zvolen nebo vnučeni nějakými širšími událostmi jako jsou třeba války. To znamená, že ve své reakci musíme velmi důsledně individualizovat. Tento fakt znamená, že nelze na lidi starší 65 let podle konvenčního dělení nahlížet jako na jednotnou ve společenském smyslu více méně pasivní skupinu. Je třeba si uvědomit, že značná část z nich se je schopna se velmi aktivně podílet na životě společnosti jak ve formálním tak i nefornálním sektoru. Pro mezigenerační solidaritu je velmi potřebné podporovat a udržet schopnost starších lidí na životě společnosti ještě ve starším věku. To znamená maximálně omezovat fragmentaci společnosti z důvodu věku. Hlavním důvodem pro tuto fragmentaci je jistě individuální zdravotní stav ale také ve velké míře to, že kultivace člověka se odehrává v hlavní fázi v jeho mladším věku. A v určité situaci se může zastavit. Člověk pak ztrácí kontakt se společností v širokém slova smyslu např. v pracovní kariéře, v porozumění mladší generaci.

Individualizace stárnutí je i individualizací pracovních karier i příjmových poměrů. Podstatně ovlivňuje to, do jaké míry si člověk člověk dokáže udržet solidní úroveň života ještě ve stáří. V zásadě se dá konstatovat, že bez institucionalizované solidarity to pro jednotlivého člověka není možné. Je až příliš mnoho jedinců, jejichž kariera to prostě neumožňuje a je tedy na nás se rozhodnout, zda je necháme jejich vlastnímu osudu, nebo zda budeme reagovat na úrovni společenství a jakou podobu bude mít naše intervenci. Dalším podstatným problémem pro intergenerační solidaritu je obecně otázka solidarity ve společnosti. Protože pokud naše společnost bude kulturně a sociálně fragmentovaná, lze jen těžko předpokládat, že v takové společnosti bude silná tendence pro intergenerační solidarity. Dalším charakteristickým rysem naší společnosti je to, že je společností trvalé změny. Původní kvalifikace, kterou získal člověk ve 13 st. V zásadě dostačovala po několika generacemi. Kultivace a vzdělání průmyslového věku stačila na jednu generaci. I když o něco kratší než je generace naše. V současné době jsme vytaveni situaci průběžné kultivace. To znamená, že s dostaváme do situace, když ani naše osobnosti se nás neprovází životem stále jako mořský útes ve vlnách života. Můžeme jen těžko předpokládat, že požadavek zásadních změn profesionálního neovlivňuje naši individuální osobnost. Osobní asistent, který byl dříve tesařem, jistě není tou samou osobností. Pravě reakce změn, která je trvalá a hluboká určí, zda se intergenerační solidarita zachová.

Problémem naší intergenerační solidarity je ovšem i otázka pracovního trhu. Stále zůstává silná myšlenka, že práci pro mladé bychom vytvořily tím, že bychom vzali práci starším. Je to sice chybný koncept protože vychází z představy, že práce je cosi co je předem daného a jednotliví lidé jsou chápani jako jedličí u stejného koláče nikoliv jako kuchaři, kteří spolu tento koláč pečou. Můžeme také více uvažovat o tom, že pracovní trh se výrazně změní a to především proto, že produkce přestává být vázána na přímou práci lidí, jak svého času řekl Karel Marx, práce živá je nahrazována prací mrtvou. A my velmi rychle směřujeme do společnosti, kde k produkci výrobků a služeb lidé nebudou potřeba. Jedna z významných charakteristik bude zánik rutinní intelektuální práce, té kterou máme tak rádi a kterou tak rádi vykonávají zejména starší lidé, kteří se dobře zapracovali v nějakém složitém oboru. Stačí jít na kterékoli mezinárodní letiště a u elektronického stroje si vyřídit palubní vstupenku. To se odehrává v milionech případu. Miliony pracovních hodin se přesunuly do neosobního mrtvého prostoru. Je to čistý zánik stovek a tisíců pracovních míst. A mohlo bych pokračovat. Tento odklon od živé práce otevírá zásadní otázku financování sociálních služeb. Zdá se, že dosavadní způsob odvodů z práce, především prostřednictvím odvodů z mezd narází na své meze.

Pro sociální státy není v principu problém zajistit dostatek produktu pro důstojné stáří. Nejdůležitějším problémem není a ni důchodový systém. Jeho zásadní systémy jsme už vyvinuly a teď

jsou potřeba jen mnohdy velmi nelehké modifikace. Jednotlivé prvky řešení jsou v zásadě známy a jejich kombinace stačí k tomu, abychom situaci zvládli.

Skutečným problémem je jakým způsobem poskytnout sociální služby stále většímu počtu částečně závislých lidí. Ve většině i dobře rozvinutých sociálních států do velké míry chybí příslušné sociální služby, které budou potřebovat stále více pracovních sil. Můžeme odhadnout si, že pro člověka nad 80 let bude průměrně potřeba ekvivalent dvou pracovních sil k tomu, aby se mu poskytla dostatečná podpora. Při 20 milionech lidí nad 80 let což je realistické číslo pro EU kolem roku 2050 budeme tedy potřebovat ekvivalent 40 milionů pracovních sil na plný úvazek, což odpovídá přibližně pracovní síle SNR.

To co nám tedy chybí a co bude hlavním problémem intergenerační solidarity nejsou duchovní systémy nýbrž organizace podpůrných sociálních služeb pro podporu života ve stáří.

Druhou velmi složitou otázkou je transformace naší medicíny. Budeme muset daleko pečlivěji rozvinout geriatrii v celé její komplikovanosti citlivé rovnováhy mezi individuální svobodou a individuálním prožitkem a technické intervencí.

V tomto krátkém přehledu jsem se snazší naznačit, že mezigenerační solidarita není izolovaným problémem, že je otázkou kulturní koherence společnosti, souvisí se solidaritou společnosti jako takovou a bude vyžadovat reakci prakticky ve všech subsystémech. su

Dámy a pánoré

Načrtl jsem některé otázky, které považuji za důležité ve vztahu k našemu tematu. Pokusil jsem se postihnout jeho složitost a rozpornost, ale bez ohledu na analytický a technický popis jsem přesvědčen o tom, že tento přístup není dostatečný a, že

Při veškerém uvažování o stárnutí a našem přístupu k němu se znova a znova musíme vydat na půdu etiky, která nově hledá rovnováhu mezi komplikovaností a rozporuplností našeho jednotlivého života a mezi kulturou ve které žijeme. Tak jako na počátku své historické existence byl člověk konfrontován a nesrozumitelnou přírodou do, které vkládal svoje úzkosti a představy, na kterou reagoval způsoby, které z našeho moderního hlediska nebyly racionální, se moderní člověk se ocítá v komplikované a nesrozumitelné kultuře trvalé a radikální změny zvyklostí a opět v jejím kontextu reaguje způsoby, které mnohdy s odstupem posoudíme jako iracionální. A právě ona linie zápasu s nesrozumitelným, která dosáhla svého jistého vrcholu v osvícenství, postavila do centra našeho konání rozum, tedy schopnost analyzovat a zmocňovat se svého prostředí tím, že mu porozumí, nikoliv tím že jej prožije. Racionální porozumění začalo nabývat vyšší váhy než prožitek. A vlastně to co hledáme je nové etické paradigma pro novou modernitu. Paradigma pro svět, který se opět stává nesrozumitelným a pro společnost, která se svým způsobem extremizuje. Extremismus v této souvislosti jistě nemůže chápat jako pojem s etickou nebo politikou konotací. Je to jednoduchý a pouhoupouhý fakt. Naše osudy se od sebe vzdalují. Naše individuální prožitky už tím, že nám bylo dáno více času života, než našim předkům jsou stále obtížnější sdělitelné. A stále větší množství lidí se dostává do situací, které jsou nesrovnatelné se situacemi těch druhých. Naše racionalistická etika, klasické modernity, pragmatická etika, která říká, co je účelné je dobré, je konfrontována s hlubší etikou, která je v nás uložena a není přímo odvozena od rozumového přístupu. Je to etika, která odmítá pohlížet na člověku jako na jistý typ užitečného zvířete, které v okamžiku, kdy mu dojdou jisté, úzce definované sily je znehodnoceno a jediné co musíme udělat je jej humánně utratit. Tato hlubší etika je podmínkou pro to abychom i nyní dokázali žít spolu, ve společnosti do té míry individualizované, že dává přednost tomu žít vedle sebe nikoliv spolu, je podmínkou

k překonání existencionálního paradoxu, toho že jsme individualizovanými bytostmi, které však nejsou schopny přežít samy.

Jsme bytostmi, které mají svojí originalitu, ale tato jejich originalita nekončí na rozhraní kůže a vnějšího světa ale vstupuje a proniká do komplikované vnější sítě vztahů, stejně originální jako naš genetický kód.

Problém přístupu, ke stáří je vlastně problémem vyšších citů, nikoliv problémem produkce a dostatku zdrojů v čistě technickém slova smyslu, je otázkou solidarity, problémem přijetí toho, že všichni jsou cenní, a ve své nejčistší podobě je otázkou lásky. Pouhopouhý pragmatismus, je málo k tomu, aby společnost mohla žít pohromadě, aby přežila a my s ní. Vztah ke stáří a stárnutí je součástí zápasu, který je pravděpodobně i zápasem o přežití lidstva je to úsilí o překonání reakcí našeho paleolitického mozku, schopného přirozeně zvládat tlupy tak do 150 jedinců, ve světě, který je nekonečný. Je to zápas ke zvládnutí tendenze k expanzi a zmocňování se světa, která je u nás pravděpodobně jako u jiných druhů jako třeba lumičků regulována mechanismem, který vede k destrukci prostředí a tím k redukci populace a tím k zahájení nového cyklu, končícího opět katastrofou.

To co je před námi a co musí být i součástí přístupu ke stáří je nutnost překonat prostřednictvím kultury naší tendenci ekologického R strategicky s jeho destruktivní expansivitou a přejít k chování K strategisty, a tak překonat svou přirozenost.

Náš přístup ke stáří se nemůže omezit pouze na medicínský a technický a ekonomický pokrok. Kdybychom se vydali tímto směrem, konečným výsledkem by bylo chladné aseptické přežívání,

Použitím stejných prostředků můžeme postavit peklo, nebo zemi lidí. Záleží na našem přístupu Nic není předem daného, nejméně ze všeho naše budoucnost

Jak řekl Erich Fromm. "Budoucnost lidstva závisí na jeho srdci."

Author:

His rich professional career encompasses different fields, i.e. from physical to highly qualified work, holding important political functions as First Czech Deputy Prime Minister and Minister of Labour and Social Affairs in the government, being Czech Prime Minister, and for short time also President. In Europe he is well known by being European Commissioner for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. In Slovenia, we especially became familiar with his high-profile work in the EU Commission while working on Green Paper titled Confronting demographic change: a new solidarity between the generations. The Green Paper, which we still refer to, was promoted in his presence at the end of April 2008, during Slovenian EU presidency, at the EU conference on intergenerational solidarity and long-term care in Brdo.

Teresa Almeida Pinto¹

Intergenerational Projects and Programmes: waking up to new challenges

The purpose of this paper, and the accompanying presentation, is to present some thoughts and practical examples on why and how the intergenerational projects should be extended to all fields of life and involve more than young and older generations. I also would like to put forward the challenging idea, that the intergenerational learning should be promoted to an academic discipline.

It's usually accepted the existence of three different sorts of "generational units": **a**) those that can be arranged based on human biology, i.e. individuals are grouped according to their age and the fact that they were born within a certain period of time (young, old, adult); **b**) units composed of individuals who may be grouped according to a relative position in a family (father, mother, grandmother, and alike), which also involves an element of age; and **c**) individuals associated with a landmark or specific socio-cultural event, that influenced their values, created a culture and a common consciousness, with people who experienced the same event.

These different perspectives on what is a generation is introduced and studied by different sciences: demographers count the generations from the mathematics of age, genealogists are focused on the history and evolution of the family, and sociologists are more interested in understanding the similarities and contracts between private groups that were influenced by events that occur in the same geographic region.

Currently, both the definition and the practice of intergenerational projects, are mainly focused on the linkage of young and older generations, discarding the different generations under a family (exception made to grandparents/grandchild's projects), and most of all discarding the specificities of different historical/cultural generations (which overlaps the intercultural dialogue). I believe this is due to the fact that Intergenerational practices aroused as a form of answer to the continuous geographic isolation and social separation of young and old. In fact, although longevity allows the hypothetical contact between three, four or even five generations, in reality such generational contact between relatives tended to disappear. Besides demographic ageing and longevity, a set of societal problems also contributes to this situation, e.g.: the migration phenomena (within a country or between countries and continents), the emerging models of new families (more divorce, single parent and reconstituted families, fewer children, etc.), the growing number of women join the paid labor force, the later retirement age and, the reconfiguration of spaces where socializing used to happen naturally.

These are global problems and there are an ever growing number of intergenerational projects and programs addressing them. However professionals involved in all range of intergenerational practices, don't have common standards regarding the intergenerational learning, and themselves have very different academic backgrounds, the methods, strategies and tools used in the development of learning scenarios, can be very diversified.

In fact, usually professionals involved in intergerenerational practices have an academic degree as kindergarten or school teachers, adult educators, social careers and alike. In most situations, they have been educated to address a specific age group and not to act into intergenerational context. A step forward to reinforce intergenerational relations and solidarity can be supported by education and all professionals involved in the educational systems, which in my opinion, are still

very fragmented by age and by other divisions. It's the time to take full advantage of the current paradigm that values lifelong learning. So we need to improve Intergenerational learning methods and curricula, and eventually promote intergenerational learning as an academic discipline. Here are some steps towards this idea:

- Definition of a specific profile of competences for the intergenerational professional / facilitator / animator. This may help social recognition and skills validation of those already working in the field;
- Development of a "training for trainers" curriculum;
- Incorporation of training modules in to university curricula, of students undertake all sort of academic paths: social care, psychology, medicine, architecture, teaching, design, law, etc.;
- Provide additional learning possibilities to professionals already in the labour market, working with young or elders, but who feel the need for extra skills and capacities to start an Intergenerational Project;
- Provide non-formal and informal learning possibilities to specific groups in society, such as mass media professionals, politicians at local and national level, those responsible for planning and building cities or other open spaces, marketing and advertisement professionals, etc.;

There's a collective conscience that we need a constant learning through life; there's also a collective conscience that we need a meaningful understanding, and solidarity between generations. So, it's up to each one of us individually and all as a community can contribute to this idealistic quest, where all generations can live, learn and evolve together.

Further reading regarding this subject

- Pinto, T.A. et al (2010) Guide of Ideas for Planning and Implementing Intergenerational Projects. (available in Slovenian) www.matesproject.eu
 Pinto, T.A. (2010). Why we need to foster Intergenerational learning?. Communication presented at the Public Conference "New Trends on Adult Education", 16 November, European Parliament: Brussels, organized by Association VIDA.
 Pinto, T.A.(2011) Why Intergenerational Learning is not an Academic Discipline yet? Journal of Intergenerational Relationships, 9:1-3, 2011. ISSN: 1535-0770.
 Pinto, T.A. (2011). Generationlogy: A New Interdiscipline to Accurate Intergenerational Learning. Intergenerational learning European Magazine. Issue 1, September, 2011. P. 5-13
 Pinto, T.A. (2011) Intergenerational Learning. Communication presented at the Final conference on implementing the Action Plan on Adult Learning "It is always a good time to learn", under the Hungarian Presidency of the EU (Budapest, Hungary) – 7-9 March 2011 Budapest. organized by European Commission - Education and Culture DG
 Pinto, T.A.(2012) No entrepreneurial skills for old men: a call for Intergenerational Learning. (Communication presented at the Conference "Learning later in life - uncovering the potential of investing in an ageing workforce". Jointly organised by Cedefop and the European Commission in March 2012.

Author:

Dr. Maria Teresa Almeida Pinto is a president of Intergenerational Valorisation and Active Development Association (VIDA), its main aim is the promotion of cultural and educational activities in innovative fields such as: ICT and Ageing (the only Portuguese Portal targeting older people since 1999), Intergenerational Activities and Senior Entrepreneurship. VIDA represents Portugal at the Council of Administration of AGE. Dr. Pinto is also a co-ordinator of the EU project MATES Mainstreaming Intergenerational Solidarity and co-author of its main product, i.e. Guide of Ideas for Planning and Implementing Intergenerational Projects. It presents 37 examples of projects, a brief road map to implement Intergenerational Practices and an extensive list of recommendations and ideas on how to move forward and insert the intergenerational solidarity concept, in all fields of life.

¹ Association VIDA. Intergenerational Valorization and Active Development] email: teresa@viver.org

Asghar Zaidi

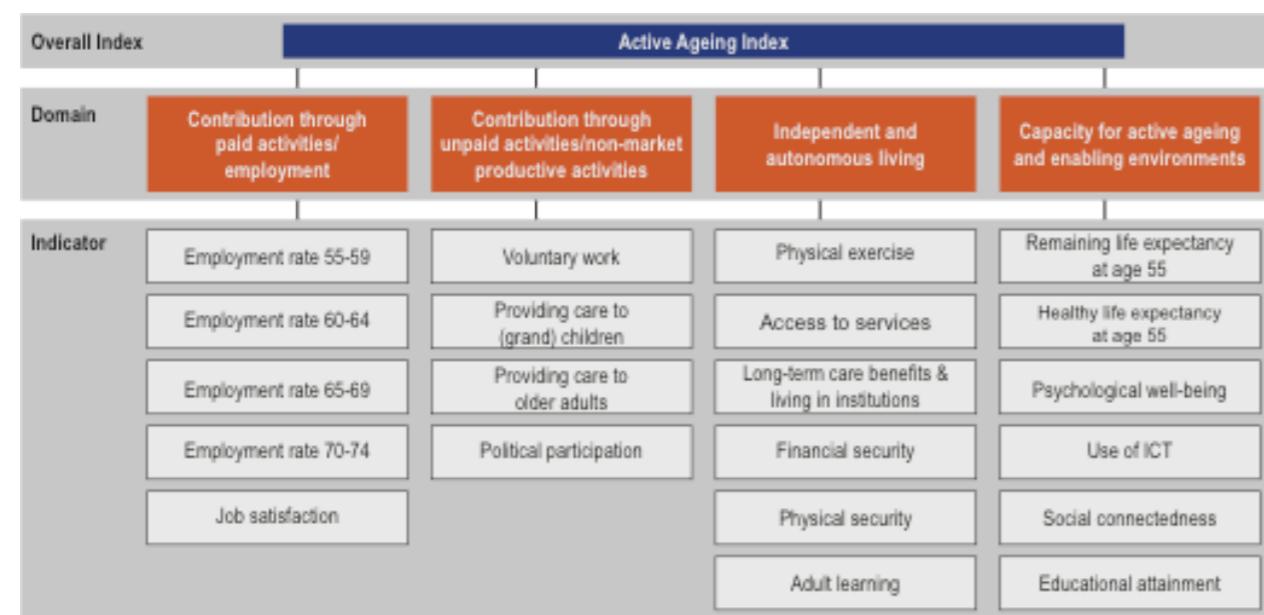
Towards an Active Ageing Index

Concept, Methodology and First Results

Developed by the Research Team at European Centre Vienna, in collaboration with the UNECE and the European Commission

Within the framework of the 10th anniversary of the 2nd World Assembly on Ageing, the 2nd cycle of review and appraisal of the implementation of MIPAA/RIS and the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations the European Commission's DG for Employment, Social Affairs and Inclusion together with the UNECE, and the European Centre Vienna have been undertaking a jointly-managed research project: the 'Active Ageing Index'. This project aims to provide policymakers with a tool (the Active Ageing Index, AAI) that will highlight various areas for policy interventions across countries in relation to promoting active and healthy ageing in all its multifaceted ways.

The AAI would be a tool to measure active and healthy ageing across European and other UNECE countries. In addition to numerical outcomes, it will also point to untapped potential in ensuring quality of life for older people, at the country level and with a breakdown -by men and women. As shown in Figure below, the AAI makes use of a dashboard of indicators, organised under four different domains. It shows the extent to which older people have and can realise their potential with respect to employment, health, independent and autonomous living and other unpaid family, social and cultural contributions to the society.

To undertake this project in the most rigorous manner, the UNECE and the European Commission have put together a team of advisors, who are distinguished international experts in active ageing and intergenerational relationships. from UNECE, European Commission, OECD and academia as well as from EUROSTAT and the national statistical agencies, and representatives of policymaking bodies of national governments and civil society. The Expert Group and the three project partners have sought to obtain transparent numerical results for 27 EU countries and other UNECE member States by the end of 2012. Also, in the future, with progress in data availability and further

improvements in concept and methodology, the AAI will aim to continue to make improvements in its scope and country coverage.

The work reported at the side event of the UNECE Ministerial Conference includes the first set of results for 27 EU member States on individual active ageing indicators, which have been aggregated into a gender-specific index.. The presentation will also describe the research methodology used and the essential insights drawn from the discussions on conceptual considerations. Most notably, the results reported at this stage remain work-in-progress, and we seek comments for further improvements from experts and stakeholders, such as members of national policymaking bodies, academic colleagues and the civil society representatives, present at the Ministerial Conference. Thus, during the rest of 2012, this early work will continue to be revised and expanded in the light of comments from the UNECE, the European Commission and the Expert Group as well as from discussions of the preliminary AAI results at various events, such as the WDA Forum and the 2012 UNECE Ministerial Conference on Ageing in Vienna.

For more detailed analysis, see
Towards an Active Ageing Index
Concept, Methodology and First Results

By

Asghar Zaidi, Katrin Gasior, Maria M. Hofmarcher, Orsolya Lelkes, Bernd Marin,
Ricardo Rodrigues, Andrea Schmidt, Pieter Vanhuysse and Eszter Zolyomi

(Draft version, results subject to change)

European Centre Vienna

July 2012

Author:

Dr. Asghar Zaidi is Professor of International Social Policy at the Centre for Research on Ageing/ESRC Centre for Population Change, School of Social Sciences at the University of Southampton, ex-Research director at the European Centre for Social Welfare Policy and Research in Vienna and Senior Research Fellow in Centre for Analysis of Social Exclusion in London School of Economics in United Kingdom. With his expertise he takes part as a researcher, consultant, lecturer, and project manager and has other functions in many institutions Europe wide, dealing with population ageing and its economic consequences: pension policy, poverty and social exclusion among the elderly, dynamic modelling for micro simulation etc. As an expert he is also involved in the project Active Ageing Index, financed by European Commission for the activities under the European Year 2012 of Active Ageing and Solidarity between Generations.

ROUNDTABLE DISCUSSION

The Survey on The needs, potentials and standpoints of people, aged 50 years and more in Slovenia

The standpoints, needs and potentials of Slovenian people aged 50+

Representative field research

N = 1047

Principal investigators: Jože Ramovš in Božidar Voljč

International conference on INTERGENERATIONAL SOLIDARITY AND AGEING
Congress Center Brdo, 5th November 2012

Scientific and political interest in ageing and intergenerational solidarity

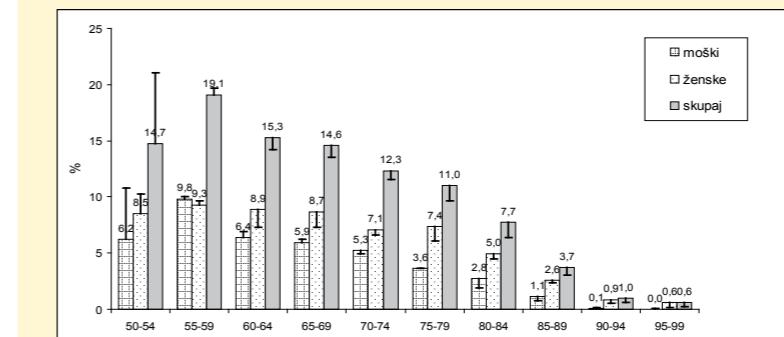
- The demographic crisis in the light of other crisis that appears today
- The political response since 1999
- Researches on ageing and solidarity (GO, SHARE, EUFAMCARE, AAI)

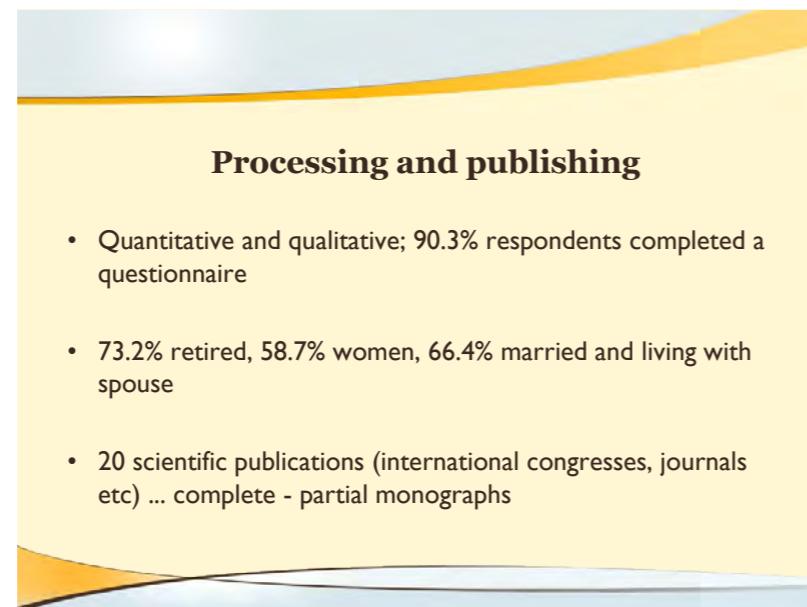
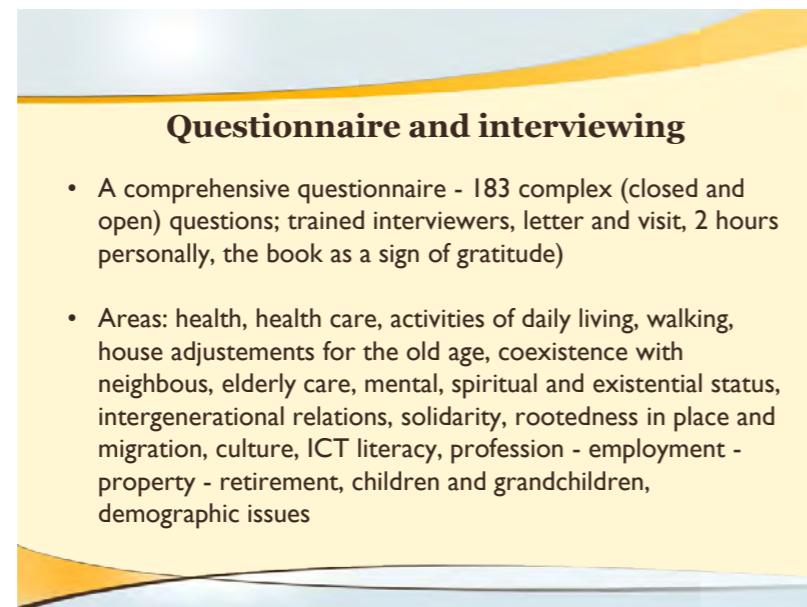
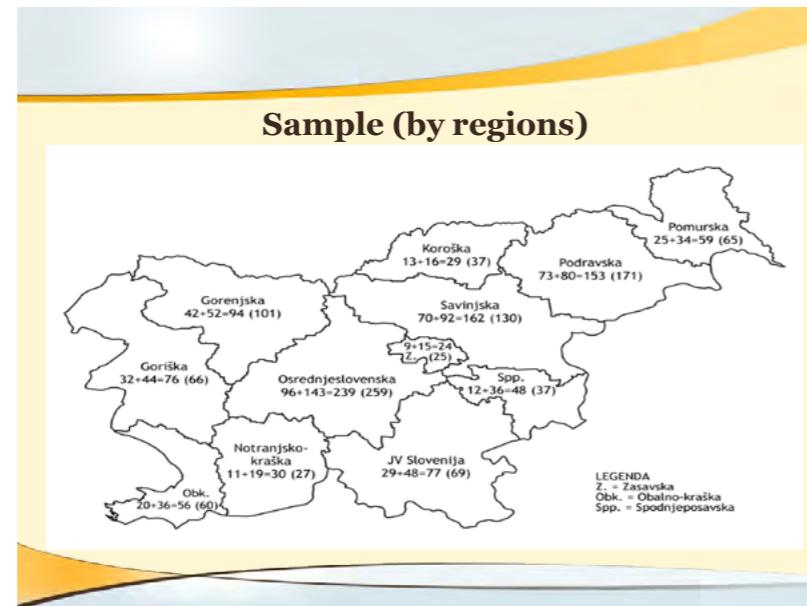
Background, concepts, objectives, research method

- Real conditions for political, professional and civil action
- Needs, abilities, attitudes, 50 +
- processing, publishing

Sample (by gender)

Sample SORS: N = 1800, final research sample N = 1047 (58,2 %)

Health care part of the research

- 55 questions
- How citizens of Slovenia 50+ assess:
 - Their own health
 - Services of doctors and health staff
 - Accessibility to health services
 - Satisfaction with health system

Q50: What do you suggest for the improvement of health care system?

- 1047 respondents
- 451 or 43% do not know, nothing
- 596 or 57% give 669 suggestions

The structure of the most frequent suggestions

- Waiting 34%:** ↓, waiting rooms↓, ordering↑, referrals, recipies separately
- Health system 26%:** participations↓, rights↑, health budget↑, separate private↓from public↑, common health insurance + 14 other topics of suggestions
- Relationship 19%:** friendliness↑, equality↑, ethics↑, attention to frails↑
- Staff 11%:** doctors↑, earnings of doctors↓, education of doctors↑, paying by work↑, quarrels↓, friendly nurses↑ + 4 other topics of suggestions
- Organization of work 10%:** order discipline↑, controll↑, professional plus organizational responsibility↑, internet↑ + 4 other topics of suggestions

Independence and elderly care

(Maja Rant, dr. Jože Ramovš, Tina Lipar, Marta Ramovš)

- Slovenia does not keep in step with other EU countries

↓

up-to-date and comprehensive system for longterm care

- care of the infirm and sick people as "school" to strengthen personal and community solidarity

Activities of daily living

- Inability to perform activities of daily living → help and assistance
- Basic activities of daily living
- Instrumental activities of daily living

Independance and assistance in performing activities of daily living

- In performing activities of daily living people are independent until the age of 79, afterwards they need help more frequently
- In performing instrumental activities of daily living elderly people need assistance even sooner. In performing some of them soon after reaching 75 years of age.

Care receivers

	Men (%)	Women (%)	Total (%)
Yes	9,5	16,3	13,5
No, there was no need	87,0	81,3	83,6
No, but I needed help	0	0,9	0,6
No answer	3,5	1,5	2,3
Total	100	100	100

Age Group (Starost)	I needed help (%)	I did not need help (%)	No answer (%)
50-54	13,5	95,4	0,1
55-59	16,3	84,5	0,2
60-64	13,5	87,0	1,5
65-69	10,3	89,3	0,4
70-74	8,1	88,1	3,8
75-79	7,3	84,2	18,5
80-84	27,8	69	1,3
85-89	41,1	58,3	0,6

Care givers

- 19.3 % people, older than 50 years (145,000 persons)
- Two third of them are women
- Some of them provide care to more than one elderly person

Long term care programmes

Options	%
Nursing homes	37,6
Home care (public)	21,3
Home care (private)	17,8
Sheltered housing	12,1
Day care	3,4
Foster family for elderly care	0,6

Care receivers' and are givers' experiences

- Pleasant memories of care receivers on care giving: good quality of care, help within a family, kindness and patience
- Care receivers' difficulties in receiving care: loss of independence, burden to others, accepting help and assistance was difficult for me
- Pleasant memories of care givers on care giving: gratitude, good feelings because I helped, did something nice
- Care givers' difficulties in care giving: transferring elderly people, immobility of the elderly, personal hygiene, care receiver being difficult

Intergenerational solidarity and co-existence

Violence against the elderly

(Ksenija Ramovš)

Word **solidarity** is a foreign word (in Latin solidus – solid), widely used, it means reciprocity, mutual assistance, consent, sociality, a sense of shared responsibility and benefit (Verbinc, 1997)

Solidarity is a fundamental natural social immune impulse and essential human ability. Specifically, it reflects in each human in each situation in a different form, but even more differs (in appearance in different organizational forms of solidarity) in different cultures and societies (Ramovš J, 2003:385)

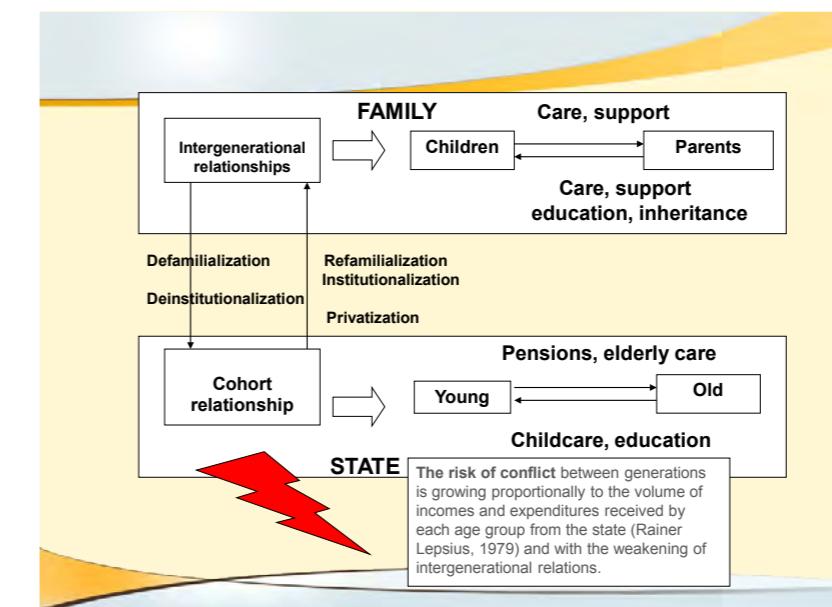
Intergenerational solidarity (Szydlik M, 2000: 38):

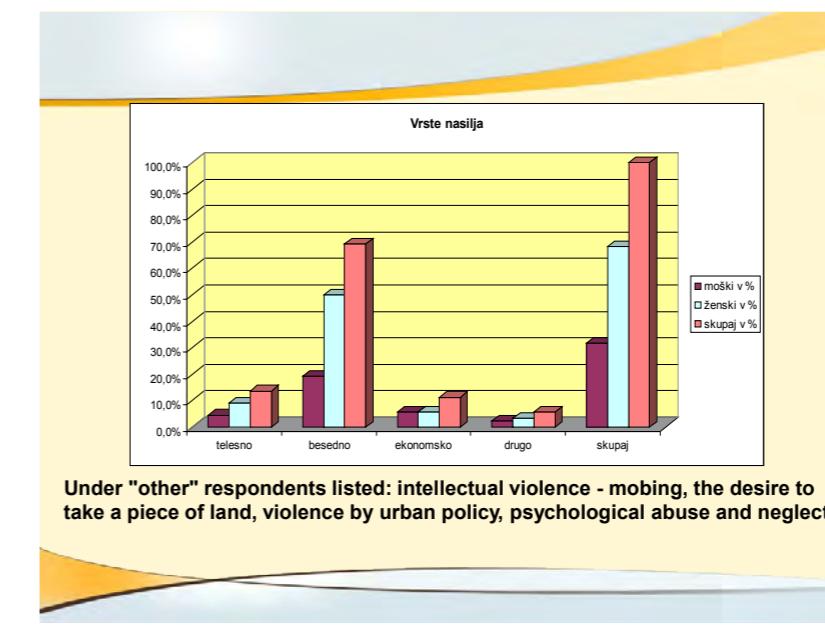
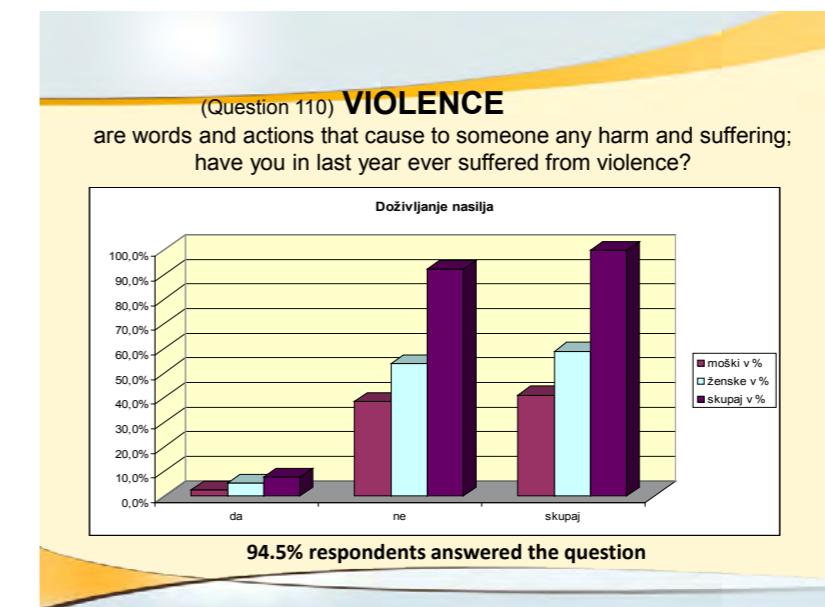
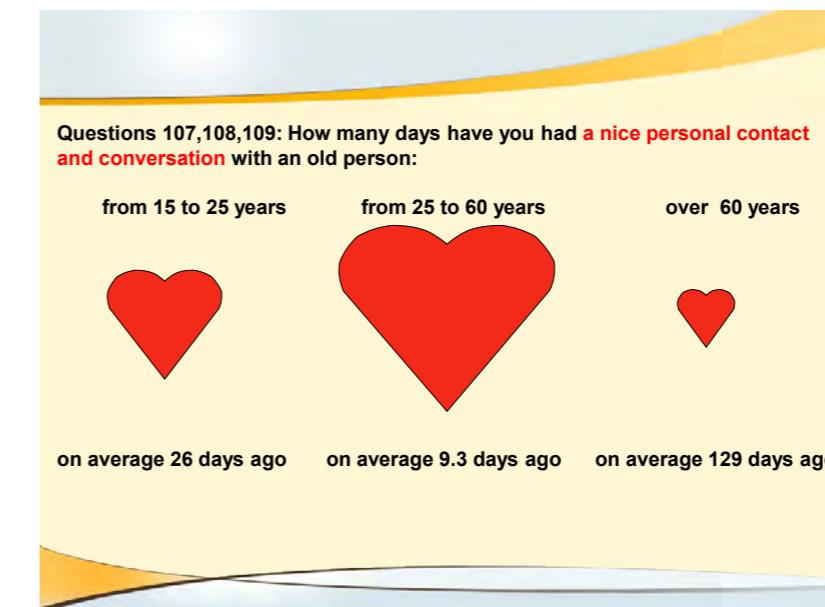
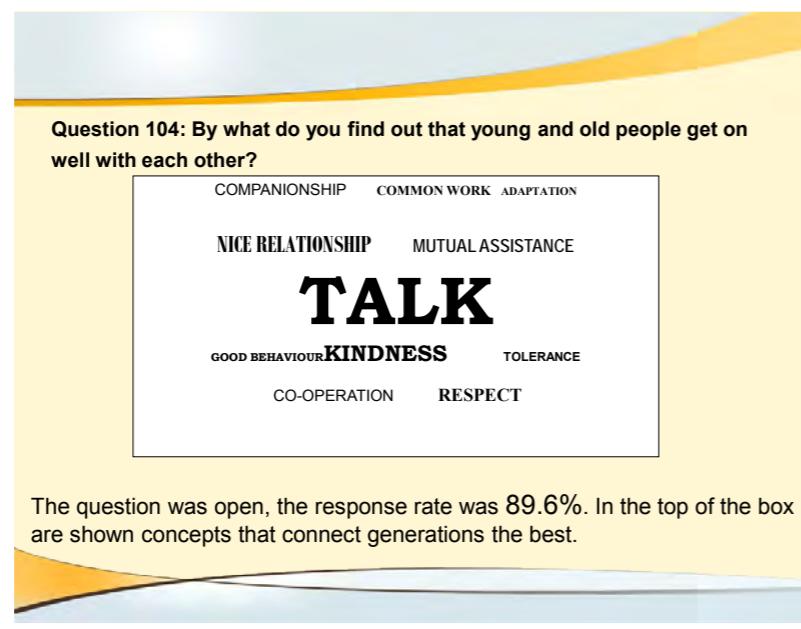
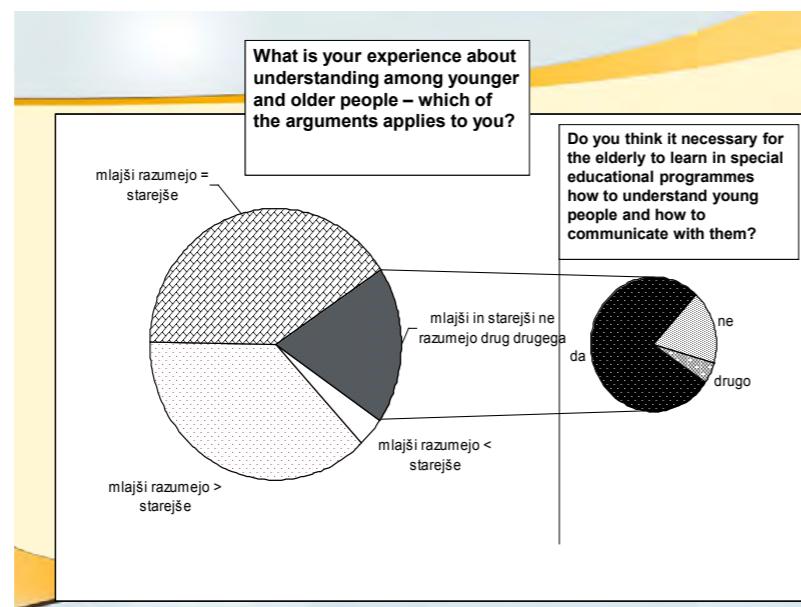
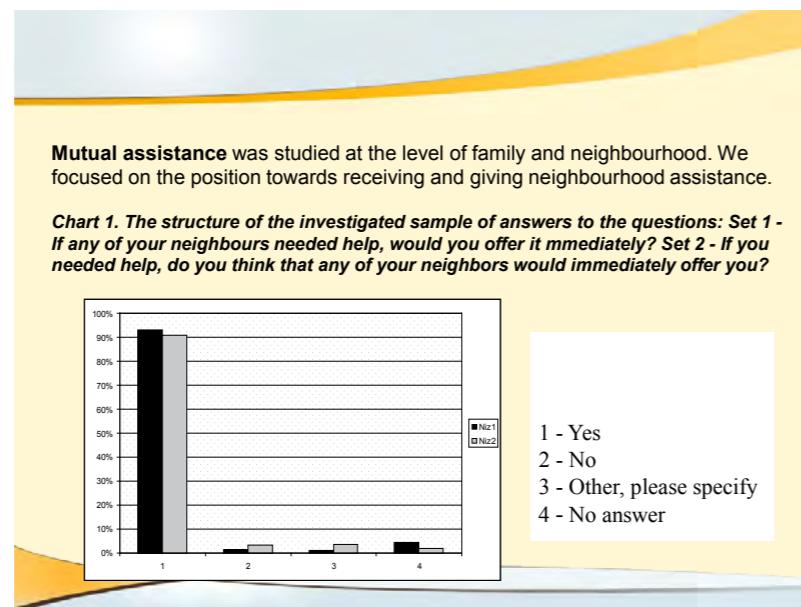
- Functional solidarity (material and instrumental support).
- Affective solidarity (binds of affection and feeling of belonging).
- Associative solidarity (degree of contact and common activities).

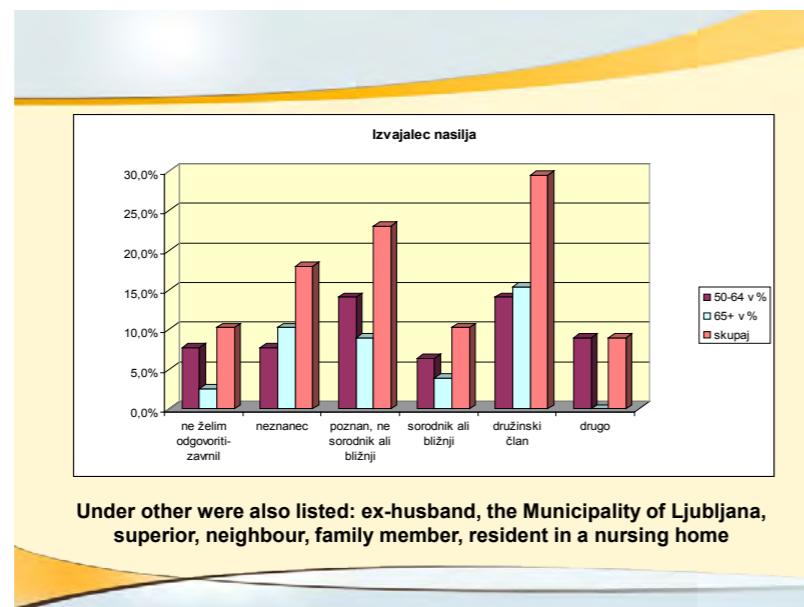
The concept of solidarity is now used to describe the relationship between age groups and intergenerational relationships within families. It may be measured by the amount and type of exchanges in the family, age groups and in the country. Kohli (1985) lists three main types of exchanges:

- Compensations and benefits given by state to younger and older generation
- Direct support between parents and children
- The support ratio within families and government incentives to families (financial, legal, etc.).

The chart below shows the relationship between the generations and age groups and solidarity exchange between them.

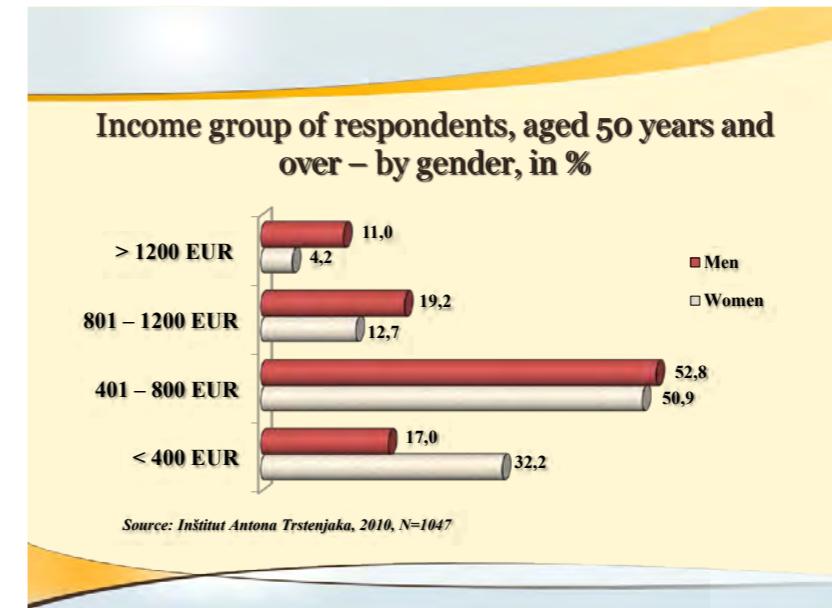
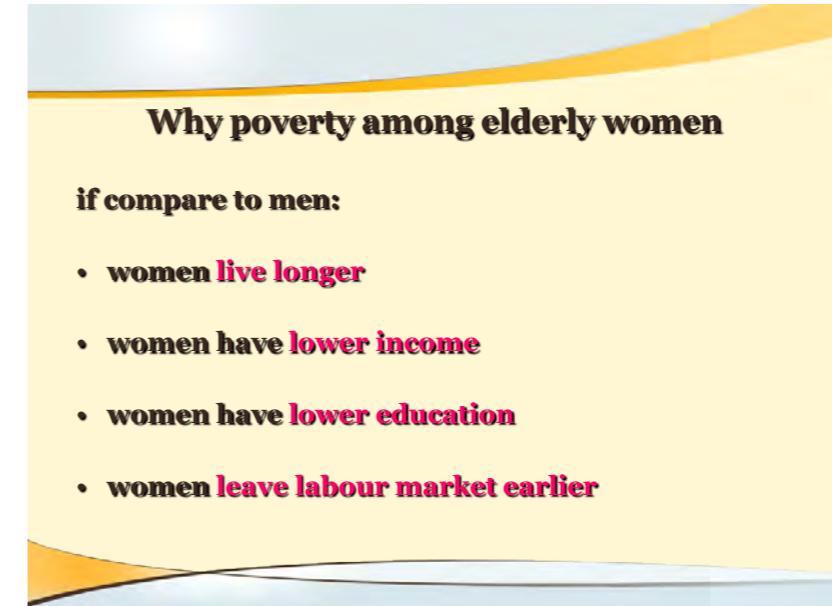
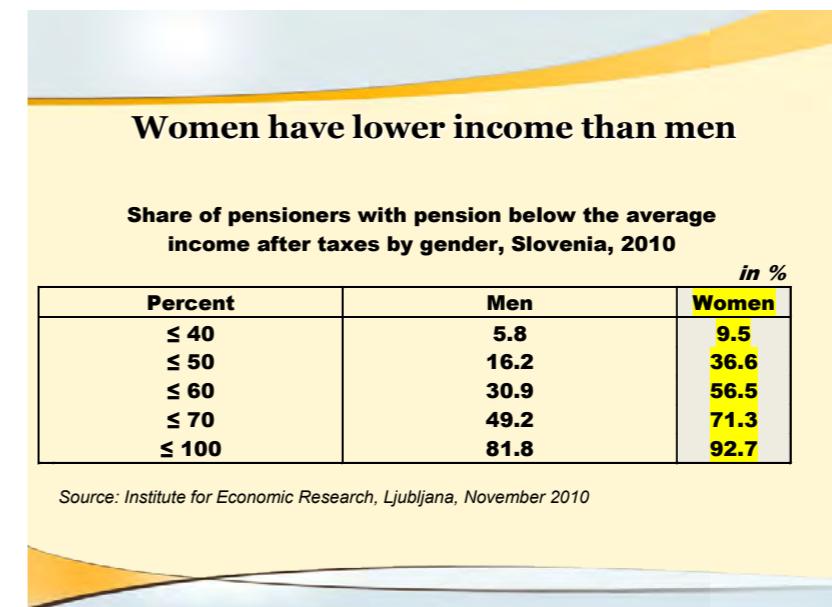
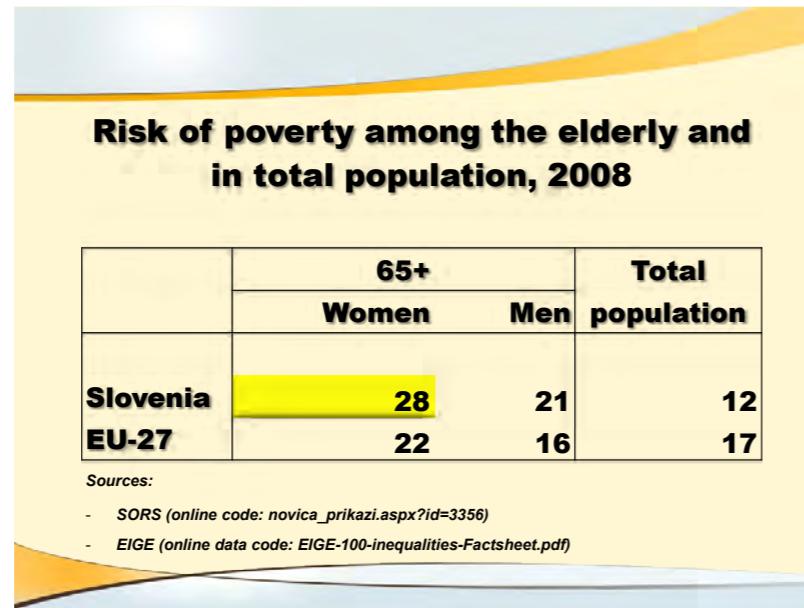

- The risk of poverty among elderly women in Slovenia
- Socioeconomic status of the elderly
- Early retirement

(Ksenija Saražin Klemenčič, Jože Ramovš)

Early retirement

Generally happy with the retirement, but for as many as

- **34 % of early and**
- **33 % of all retirees it means**

escape from intolerable situation at workplace

which shows unfriendly work environment, forcing people to leave labour market earlier

N=675 (119)

Happiness

(Martina Starc)

Elderly people are generally:

- neither happy nor unhappy (44.5%)
- quite happy (37.7%)
- very happy (13.8%)
- very unhappy (4%)

When comparing to younger generations, the experience of transmitting one's own experiences to other people, make older people happier.

Pozna srednja leta	Zgodnja starost	Srednja starost	Pozna starost
pozna srednja leta	zgodnja starost	srednja starost	pozna starost
40 (7.8)	271 (53.1)	199 (39)	40 (10)
26 (55.6)	145 (34.5)	90 (18.6)	26 (10)
30 (53.1)	85 (28.1)	45 (18.6)	30 (10)
3 (9.4)	23 (71.9)	6 (18.8)	3 (9.4)

The more the older man fulfills the meaning of his life the happier he is

pozna srednja leta	zgodnja starost	srednja starost	pozna starost
pozna srednja leta	zgodnja starost	srednja starost	pozna starost
26 (5)	321 (62.3)	168 (32.6)	321 (62.3)
17 (6.5)	158 (60.3)	87 (33.2)	17 (6.5)
23 (14.6)	81 (51.3)	54 (34.2)	23 (14.6)
2 (6.3)	22 (68.8)	8 (25)	2 (6.3)

What makes them happy?

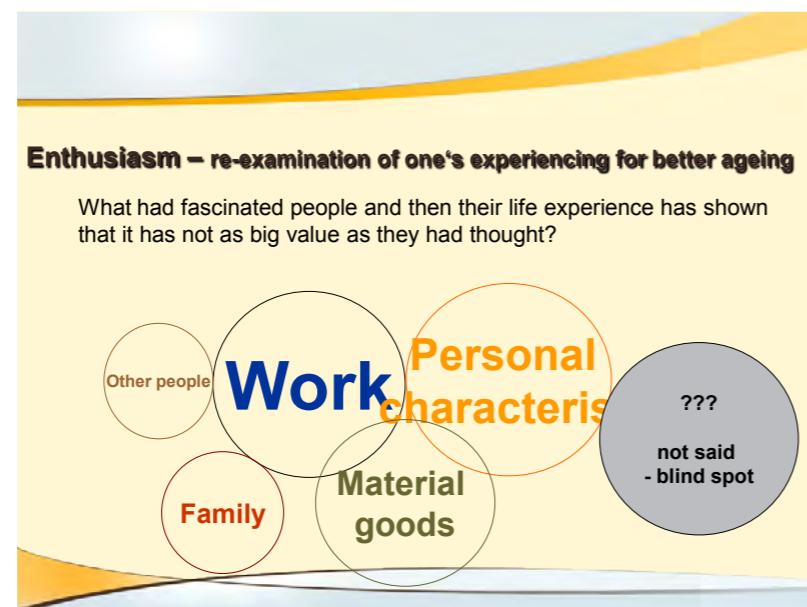
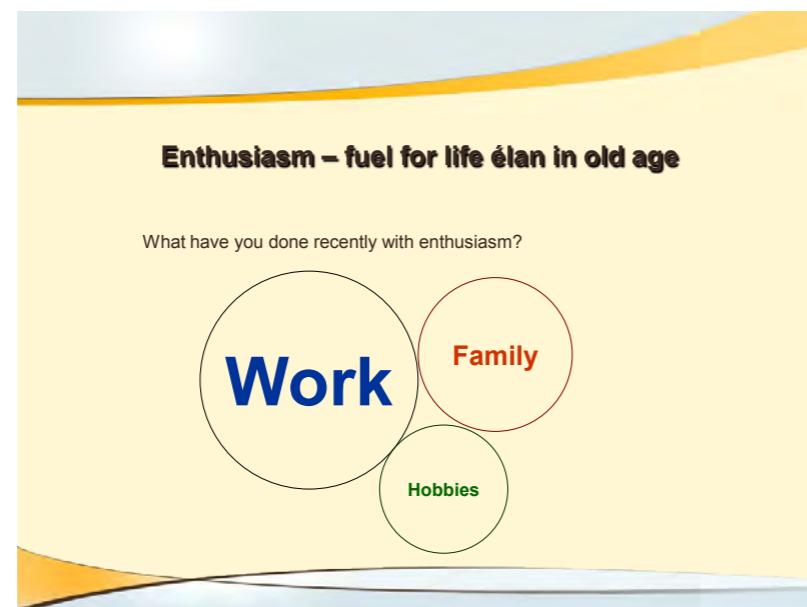
Family
Health
Children and grandchildren
Understanding
Work
Friends
Life, capabilities, husband

Enthusiam – the soul of quality ageing

Enthusiasm is mental or integrated experiential occurring in human consciousness

-The notion of **soul** indicates the human personal core, similar to the word heart;
-Importance of enthusiasm in thinkers and pedagogues in history;
-Place of enthusiasm in contemporary neuroscience

Mojca Slana, Blaž Švab, Jože Ramovš

Enthusiasm

- Ability of being enthusiastic is relevant to human for his overall development and interpersonal harmony also in the third age
- Enthusiasm in old age is an important protective factor against experiential pathology, old age discouragement, misfortune and the soulless activism of seemingly vital older people
- Enthusiastic and curious man remains youthful, healthy active until the end of his life and pleasant to himself and to the others

Religiousness
(Vinko Potočnik)

Religious belonging:

- Roman Catholic 75.8%
- Protestant 0.2%
- Orthodox 1.4%
- Other religions 2.2%
- I'm not religious 18.8%

Participation in religious ceremonies declines with higher educational level, but occasional participation increases

The size of the region, where they live affects the participation in the same way

 Anton Trstenjak Institute
of gerontology and intergenerational relations

Question for discussion in groups:

In your opinion, which feature of today's population is very important for strengthening intergenerational solidarity?

Think about strengthening of everyday intergenerational solidarity among people, professional knowledge development and policy planning for this strengthening

OVERVIEW OF THE ACTIVITIES OF THE EUROPEAN YEAR FOR ACTIVE AGEING AND SOLIDARITY BETWEEN GENERATIONS 2012 IN SLOVENIA

Basic information about the European Year 2012

The European Parliament and the European Council on 14th September 2011 adopted a Decision No 940/2011/EU on the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations (2012). In Slovenia, we are particularly committed to implement the activities within this year. Part of the merits for the title has also Slovenia, since, in Slovenia was in 2008 held an international conference on Intergenerational Solidarity for Cohesive and Sustainable Societies, where was raised the proposal about integrating an intergenerational aspect into the theme of anticipated Year of Active Aging.

On 11th March 2011 the Government of the Republic of Slovenia authorized the Ministry of Labour, Family and Social Affairs to implement the activities of the celebration of the European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations 2012 (hereafter referred to as the European Year 2012). With the authorization of the Government the Minister of Labour, Family and Social Affairs established a national committee, executive committee, appointed the ambassadors of the European Year 2012 and the national coordinator.

The National Committee has been established and it consists of broad circle of stakeholders concerned by demographic change. Its members are the representatives of all generations, representatives of government departments, social partners and non-governmental organizations.

The minister appointed 7 ambassadors of the European Year 2012, namely Ivo Daneu, Peter Florjančič, Mateja Kožuh Novak, Vlasta Nussdorfer, Rok Terkaj, Mito Trefalt and Neža Maurer. These ambassadors are representatives of different generations. They are active in numerous fields, having positive attitudes towards other generations, live a healthy lifestyle and are examples of active aging for the whole society.

Active ageing is a lifelong process, it strives for improvement of the health state, active participation in the society and greater social security of all people. The aim of the European Year 2012 is creating age friendly European Union until 2020. The areas of particular concern are, as follows:

- promotion of active ageing and employment for those who have not yet and for those who are already retired;
- promotion of active ageing at local level through enhancing social inclusion, volunteering and appropriate care;

- promotion of healthy ageing and independent living;
- promotion of solidarity between generations as well as identification of values and identity of older people and recognition of their contribution to society.

Activities in the European Year 2012

National Committee at its first meeting in January 2012 approved the draft Programme of the European Year 2012. Its final version was then adopted at the opening event of the European Year, hosted by National Council on 16th February 2012.

Celebration of the European Year should be going on in accordance with the three orientations of the European Commission, arising from the standpoint that the European Year 2012 should not be regarded as an activity that starts and ends in 2012.

The European Year should represent:

- the period in which the widest range of public and other interested people become familiar with the pressing need of responding to demographic change and with the ideas of active ageing and intergenerational solidarity;
- the year, dedicated to the dissemination of examples of good practice from Slovenia and other countries;
- the period, devoted to ensuring the maintenance of the activities of the European Year also in the future.

A special web page of the European Year 2012 was opened in February 2012 on the website of the Ministry of Labour, Family and Social Affairs. It presents the purpose, programme, activities and initiatives of the European Year. The web page is regularly updated with the information about the European Year at national, international level and examples of good practice.

Programme of the European Year 2012 consists of events that are common to all countries of the European Union. These events are opening ceremony, the main and the closing event, as well as the celebration of the European Day of Solidarity between Generations and intergenerational events in Slovenian schools.

Slovenian National Council organized a well-attended **opening event** on 16th February 2012, where participated President of the National Council Blaž Kavčič, MA Minister of Labour, Family and Social Affairs Andrej Vizjak, MA, ambassadors of the European Year 2012 and many others. In schools two major events were carried out in May. The events were devoted to the European Day of Intergenerational Solidarity and were attended by Minister of Labour, Family and Social Affairs, Andrej Vizjak, MA and two national ambassadors Rok Terkaj and Ivo Daneu.

In Ljubljana was held the traditional Festival of the Third Age in the first three days of October. The Festival among other represented the main event of the European year 2012. The October festival of the Third Age was entirely devoted to the European Year 2012. Various events, roundtables and conferences, with numerous aspects, related to active ageing and intergenerational solidarity were highlighted. At the end of the festival round table was organised, where ambassadors of the European Year 2012 participated. Other activities being in the context of the domain of individual EU Member State were in Slovenia divided in two parts:

- events and initiatives at national level and
- events and initiatives at local level.

In March and April 2012 could be highlighted two events, organized by the Ministry of Labour, Family and Social Affairs, and were devoted to intergenerational aspects of employment and solidarity between generations. In the context of responding to demographic changes and the crisis

the Ministry was very active in preparing the new pension and labour law reforms. At national level many other events, dedicated to active and healthy aging and cooperation between generations have been organized. Here are listed some organizers of the event: Collaborative Centre of the World Health Organization in Slovenia, Ministry of Health, Slovenian Consumers' Association, Federation of Pensioners of Slovenia, Ministry of Education, Science, Culture and Sport, Anton Trstenjak Institute, Andragogy Centre, Slovenian Association of Friends of Youth, Golden age, The Third Age University of Slovenia, Public Fund for cultural activities, Slovenian Philanthropy, social partners, Caritas, Red Cross, and many others. At local level, the most common organizers were schools, nursing homes and many non-governmental organizations.

Till the beginning of October 2012 National Coordinator and his assistant visited or participated in nearly 40 events across Slovenia, where they presented the mission of the European Year 2012. They have specifically emphasized the importance of lifelong approach to healthy aging, pointing out the dimension of this area (health, employment, social inclusion, volunteering ...) and stressed the importance of intergenerational relationship. A lot of attention has been paid to the importance of equal treatment of all generations, including medium, still working generation.

Before us remains **the final event of the European 2012**. Due to very limited state budget in this year we have consequently decided for a little innovative approach and in this occasion combined the celebration of the 20th anniversary of Anton Trstenjak Institute, the conference in the framework of CE Ageing Platform (project of the Central European countries or regions for joint ageing strategy) and the final conference of the European Year 2012.

Due to the fact, that the content of the event it suggests that this joint conference is the final event of the European Year 2012, it should be stressed that it does not mean the end of the activities, planned within the European Year 2012. On the contrary, the conference will otherwise offer an overview of current activities and will primarily serve as a stimulus for future activities in Slovenia in the field of active ageing and intergenerational solidarity. In particular, to areas and topics, which have so far not been sufficiently emphasized, or were not given the deserved attention due to specificities of our country in terms of active aging and intergenerational solidarity, must be given an appropriate role by the end of this or in the next year.

Through the conference we would like to achieve that all stakeholders in Slovenia, affected by demographic changes, commit themselves to respect the principles of Active Ageing and Intergenerational Solidarity also in the future. European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations 2012 is formally closing. Throughout this year we have tried to become familiar with the importance of active aging and intergenerational solidarity to the widest possible circle of stakeholders. The members of the National Committee have been an important factor in realization of the activities of the European Year 2012.

What did we learn in this year?

- The future challenge presents the interweaving of potentials of all ages, even in the form of social innovations and creative ideas.
- Active aging and solidarity between generations provide an added value to the society, especially in current times of crisis.
- Solidarity, harmony and cooperation between generations are often hidden link between generations. For this reason we have to learn and respect the diversity between generations. It is necessary to cross the invisible border that separates the generations.

- The state has to identify and promote the importance of initiatives and activities, based on the elements of active ageing and solidarity between generations. Relevant results can be achieved with the cooperation of the state, non-governmental organizations, social partners, profession, science and other stakeholders.
- Efforts should be put in promotion of active aging and intergenerational solidarity and cooperation between generations in general public.

Aleš Kenda
National coordinator

Magda Zupančič
National coordinator assistant

PROJECT CENTRAL EUROPEAN AGEING PLATFORM

Planning of ageing strategies in Central Europe “Central European Ageing strategy” – A holistic approach for upcoming demographic challenges

Objectives of the “Central European (CE) Knowledge Platform for an Ageing Society”

Over the next 20 years, Central Europe will face different demographic challenges such as a greater life expectancy, ageing regions, a decreased fertility and enhanced migration. This will lead to changes and effects on social life. Due to this demographic challenge, the EU has set itself the target of increasing the employment rate of older people towards more sustainable economic and social development. These targets require a successful and effective co-operation of governments, social partners and organizations at national and international level. On the one hand, the employability of older people while addressing motivation and working capacity has to be maintained, on the other hand working conditions have to be adapted to an age-diverse workforce.

The CE-Ageing Platform project contributes to developing and finding solutions for the challenges of ageing society: increasing the societal inclusion of elderly and creating regional strategies for an ageing population.

The CE-Ageing Strategy

The CE-Ageing Strategy is a core output of the Central European Knowledge Platform for an Ageing Society (CE-Ageing Platform²), a project co-funded by the CENTRAL EUROPE Programme. The Strategy is developed with and for CE-countries/regions in a participatory process involving not only experts from the field such as Non governmental organisations (NGOs) and Small and medium sized enterprises (SME's), but also intermediate bodies of the private and the public sector (e.g. regional development organisations), researchers and public authorities (e.g. ministries). Naturally, the members of the project consortium are strongly involved in the development of the joint/transnational CE-Ageing Strategy. This unique composition of public and private partners and the linkage of selected regions with different backgrounds, levels and different best/worse practices provide a solid basis for identifying further innovative approaches for other countries/regions. The innovative actions implemented at the regional/local levels include the development of four Regional Age Platforms with which two Regional Ageing Strategies and

two Regional Training Concepts (“Age-Partnership Actions”) and five regional pilots implemented in cooperation with SMEs (“Age-SME Interventions”).

Anette Scopetta
Center for Social Innovation (ZSI)

Power of Generations

Age Diversity and Intergenerational Cooperation at Workplace

Most companies today have a rich mix of generations within their workforce. With each emerging generation come new attitudes, work ethic, life experiences and set of goals. Managing a workplace with the generational diversity that we are seeing today presents opportunity as well as challenge: opportunity to involve a group of people that are bringing in unique experiences and knowledge and the challenge of managing generational differences defining them. Also the risk of losing skills and knowledge with early retirement is present, which can negatively affect economy, business and younger generation. Many company strategies for employee development and retirement insufficiently recognise value and exploit human capital. As a result, older workers are often seen as ready for retirement rather than resourceful people within the company. At the same time tacit knowledge tends to be lost for the company, younger workers do not benefit from such skills for their career development, and the motivational and productive benefits of intergenerational learning in organisations are not exploited, which is detrimental to the development of individuals, organisations and the economy.

The need to effectively manage an intergenerational workplace should not be looked at in a negative light however. Having a variety of workers who bring differing perspectives and skills allows your company to grow and diversify. However, to get the most out of employees, managers must understand each of these generations, what brings out the best in them, what each generation requires in the workplace to perform at their highest levels, what their expectations are, and establish mutual cooperation.

Generations, which are now on the labour market, are known as veterans, baby boomers, generation X and Y. Together they represent a large pool of talents and skills, which are the main source for company. Understanding and appreciating factors that characterize each generation, i.e. all generations, can support all processes of employment and employee development. It also helps to recognise their strengths and involvement in activities where their potentials can be fully used. And since financial operations of each organisation are strongly linked with the degree of employee involvement, a lot is at stake and the award is significant.

Management of age diversity in the workplace instead of building age segregation through targeted policies and actions that reinforce stereotypes can support knowledge transfer in both directions, mutual recognition and trust, and ultimately social cohesion.

Employers should be aware of changes associated with age-diverse workforce, and create a working environment in which they can identify and meet the unique needs and abilities of all employees so that they stay active and motivated. It is important that employers are able to create space, time, opportunity and motivation for learning from each other or together.

Mateja Karničnik
Economic Institut Maribor, Human Resource Development Centre

² See <http://www.ce-ageing.eu>

Cross-generational competence management as long-term HRD strategy in Styrian companies

Project description

How can companies succeed in sharing and conserving knowledge in their company? Cross generational competence management enables Styrian companies with up to 250 employees to benefit from a tailor made consulting process free of charge. Companies are able to cover their demand for qualified employees by using targeted and long-term human resource development. This also allows them to remain competitive. In Styria our experts consult 15 to 20 small and medium sized enterprises in 3 Styrian regions (Upper Styria East, Southeast Styria and Voitsberg) on how to master the challenges of demographic change. The Styrian Employment Pact (STEBEP) acts as a strategic partner.

Duration

- Consultation in Styria: August 2011 to December 2012
- Overall duration: January 2011 to December 2013

Our offer – the steps

Besides tailor-made individual consultation, BAB Management Consulting Ltd. provides companies with the opportunity to participate in a platform dealing with transnational information on the subject of ‚cross generational competence management‘. The company has the opportunity to benefit from a tailor-made consulting process. Besides key persons, also young and elderly employees will be actively involved in the process. Based on an informational interview and a needs analysis, we will work out the most important topics and challenges and develop possible solutions in line with the company’s demands. Within this process, each company is supported by different instruments. By working out long-term strategies we prepare the company for the future.

Benefit for the company

- Age structure analysis and forecast for the company.
- Transfer of knowledge and knowledge management – How do companies succeed in sharing and conserving knowledge in their company?
- Empowerment of cross generational team work.
- Development of tailor-made measures and sustainable anchorage.

- Participation in a regional network allowing the exchange with entrepreneurs from the region and access to knowledge and know-how in a transnational context.

For further information please refer to:

www.bab.at
www.ceageing.eu

Melitta Scherounigg

WE REMEMBER

20th anniversary of Anton Trstenjak Institute of gerontology and intergenerational relations

Foundation and mission

Anton Trstenjak Institute was founded in 1992 as the first private scientific and research, developmental and educational institution in independent Slovenia. The founders, supporters of the ideas of Anton Trstenjak, Viktor Frankl and other thinkers of this orientation from Slovenian and abroad, wished to foster humanistic anthropological thought and to develop programmes to promote social, mental, spiritual and physical health of individuals, groups and communities. At its establishment the Institute was called the Institute of Psychology, Logotherapy and Anthropohygiene. Its main fields of activity were ageing (gerontology) and intergenerational relations, family, meaning, methodology in the field of prevention, intoxication and addiction, and holistic anthropology as a basis and connecting red thread of all Institute's scientific, developmental and pedagogical work.

Just after its establishment, the mission of the Institute was supported by Slovenian Academy of Sciences and Arts as a co-founder. In 2004, in its need for scientific and research institutions in the field of ageing and coexistence, also the Government of the Republic of Slovenia became Institute's immaterial co-founder. At that time the Institute changed its name to the present. In two decades of its operation, also under the influence of geriatric and gerontological tradition of dr. Bojan Accetto, Anton Trstenjak Institute developed in the sole Slovenian research and developmentally gerontological and intergenerational institution.

The Institute works in all areas, which it was established for: psychology, logotherapy and anthropohygiene, intoxication and addiction, gerontology and intergenerational relations, which is the largest in terms of volume of work. Present functioning of Institute is heavily influenced by the tasks in the field of gerontology and intergenerational relations, mandated for by the Government of the Republic of Slovenia through the Co-founding Act. These tasks refer to collecting and disseminating up-to-date knowledge on ageing and intergenerational solidarity and research in these areas, which are becoming increasingly topical. In parallel, the Institute develops and introduces original national programmes and programmes from abroad, adjusted to Slovenian situation, responding to the pressing needs of ageing and intergenerational relations.

From its beginning the Institute is interdisciplinary oriented. In its foundation it is built inseparable link between practical work with people in the field and research and teaching, respecting the principle that theory derives from the practice and that its findings are focused on the improvement of practice. This link-up is reflected through its developing and introducing of programmes and its publishing. In line with European strategic guidelines it links interdisciplinary health, social, spatial-infrastructure and educational areas in terms of ageing and intergenerational relations.

As demographic, gerontological and intergenerational issues require also intersectoral cooperation of government departments, the Institute cooperates with government and municipal agencies of all abovementioned areas in rational task implementation. All the time Institute closely cooperates with the civil sector of non-governmental organizations - particularly in developing, training and organizing of volunteer work.

Personnel and working conditions

Institute has up to 10 regularly employed experts from the field of social work, health and economy, with the participation of tens of external consultants from Slovenia and from abroad. Academician, professor dr. Anton Trstenjak was the head of Institute until his death in 1996 and since then professor dr. Jože Ramovš. Director of the Institute from its beginning is Ksenija Ramovš, MA and the head of medical gerontology is dr. Božidar Voljč, MD.

Anton Trstenjak Institute, while carrying out tasks for the Government of the Republic of Slovenia, cooperates with the Ministry of Labour, Family and Social Affairs and the Ministry of Health. It also actively co-operates with several faculties of the University of Maribor and Ljubljana and with some new faculties, institutes, senior citizens' organizations, inter-generational associations, Caritas and the Red Cross, and with tens of Slovenian municipalities and homes for the elderly. Anton Trstenjak Institute's partners from international organizations are: AGE Platform Europe, the World Health Organization and the European Commission. The Institute is in all areas of its work open to participation at national and international level.

A member of the Institute Council as a representative of Slovenian Academy of Sciences and Art is from its establishment on academician professor dr. France Bernik. Member of the Expert Council of the Institute was until his death pedagogue dr. Franc Pediček and psychologist dr. Maks Tušak. An important broader Institute's advisory body, Institute Council of gerontology and intergenerational relations, which president is each time the respective president of Slovenian Academy of Sciences and Arts - its members are distinguished experts in the field.

The Institute's headquarter is at Resljeva 7, Ljubljana, where professor Anton Trstenjak lived for 50 years as a tenant. At the beginning Institute had its working premises hired from Municipality of Ljubljana at Resljeva 14, and since 1996 it is located in the premises at Resljeva 11.

Activities and achievements

The following are some activities and achievements of the Institute in its 20-year history:

1. Gerontology and intergenerational relations

Some programmes, projects and events

1992 - 1999

Self-help groups of the elderly. We have developed and expanded our program for better social inclusion of lonely old people. By training volunteer groups' leaders we have until 1999 trained about 500 leaders, associating in the Association of Social Gerontology and Gerontagogic.

From 2000 -

Network of intergenerational programs for quality ageing. We have developed and expanded our 25 programmes for quality ageing and intergenerational relations in Slovenian territory. They are divided into four sections: **1. raising awareness of the population, leadership consulting and project planning for communities and institutions.** Purpose: helping local communities and institutions with carrying out actions in the field of ageing and co-existence of generations **2. Training of individuals and multipliers.** Purpose: acquiring knowledge to manage everyday life with the method of social learning and intergenerational integration **3. Intergenerational volunteering for long-lasting personal relationship.** Purpose: being regularly intergenerationally connected on a personal, human level **4. Management for the sustainability of individual programmes and their network.** Purpose: ensuring sustainability of programmes and maintaining good condition of volunteers. **Last three years are the most topical following programmes:** Intergenerational companionship while learning to use the computer, Multipliers' groups for quality ageing, Courses for family carers serving disabled relatives, Refreshing courses for volunteers, who have been working for several years, Fall prevention programme and other multiplier's programmes. The costs of falls in old age are one of the largest public health expenditures and one of major social distress after injuries of the elderly. Therefore, we have developed a fall prevention programme, conducting by volunteer multipliers. Last school year we trained 125 volunteers, carried out 83 fall prevention courses in 43 localities in Slovenia, with altogether 750 participants. In last ten years several thousand volunteers have been actively included in all programmes. All programmes of this innovative social network are designed to mobilize the ability of older people to participate in community service in the field of active and healthy ageing and to strengthen intergenerational solidarity in their local environment.

From 2002 -

The concept and model of intergenerational centres and their development in practice. The aim of the programme is to provide all public care for quality ageing and solidarity between generations with synergic link of public, civil and private resources in community.

From 2007 -

»**Being safe, being strong**«. International EU Daphne Project for the prevention of violence against older women began with a pilot study and continued with practical courses for self-defence of older women. Modified courses are performed regularly.

From 2008 -

Age-Friendly Cities and Communities. A World Health Organization programme, which is one of the most promising to meet the demographic problems of ageing. We are coordinating Slovenian network of age-friendly cities and municipalities and its link with the global network.

In 2009

visited us dr. Beard, director of division for Ageing and life course at the WHO.

From 2009 -

Relais plus – partnership with international EU program Leonardo da Vinci. The project was aimed at creating a single European curriculum for the training of social workers to work effectively with abandoned children, adolescents and the elderly.

In 2008

2008

during the Slovenian Presidency of the EU, we helped the Government with the preparation and accomplishment of high-profile EU conference on intergenerational solidarity and long-term care National Consensus Conference for the Implementation of the Strategy of Care for Elderly till 2010.

Some researches

2002

Vital and quasi vital elderly (head of research Ksenija Ramovš; scientific paper in Good quality of old age).

2006

Quality ageing and intergenerational relations in Komenda (head of research Jože Ramovš; book, scientific articles in Good quality of old age and popular articles in local newspaper).

From 2006 — 2007

Family carers (head of research Simona Hvalič Touzery; PhD thesis, scientific articles in Good quality of old age).

2008

Age-Friendly Ljubljana (head of research Božidar Voljč; scientific monograph)

From 2010 — 2011

The needs, attitudes and abilities of people aged 50 and over – large national representative survey, which data are comparable to European and global research in this area (heads of research Jože Ramovš and Božidar Voljč; scientific articles in Good quality of old age, paper presentations at international congresses).

From 2010 — 2012

SoGrap – EU international pilot action research project to design a model for the potential of the social gradient in management of chronic high blood pressure in old age (head of research Božidar Voljč; report for the EU Commission, publication in Slovene language in progress)

2012

Healthy ageing and quality coexistence - the attitudes, needs and abilities of the adult population in the municipality of Ivančna Gorica (head of research Jože Ramovš; report for Municipality, scientific publication in progress)

Publications

From 1998 —

Good quality of old age (Kakovostna starost). Journal of gerontology and intergenerational relations. It is the only Slovenian scientific and technical journal in the field. The first two years of its publishing was financially supported by Soros Foundation grant. In 15 years have issued 58 publications, i.e. total 3,700 pages.

2001

Living with ageing and death (Ingrid Russi Zagožen).

2003

Good quality of old age. Social gerontology in gerontagogy (Jože Ramovš) – co-publisher Slovenian Academy of Sciences and Arts. 584-page monograph with the contemporary gerontological and intergenerational knowledge grounded in a holistic anthropology.

2004

Companionship diary in volunteer way of connecting generations for quality ageing.

2006	Quality ageing and good intergenerational co-existance in Komenda (Jože Ramovš) – co-publisher the municipality of Komenda. Popular science monograph with results of research on senior citizens.	From 1992 —
2006	Between patients and doctors. The last work of Slovenian pioneer in gerontology Bojan Accetto with a brief history of gerontology in Slovenia.	
2007	Volunteer's diary for personal work with people and learning of good interpersonal relations (Jože Ramovš).	
2009	Family carers of elderly people – state of the art and possibilities in Slovenia (Simona Hvalič Touzery).	
2009	Age-friendly city – vademeum. Handbook for honourable senior members and other colleagues from age-friendly cities (Božidar Voljč, Jože Ramovš).	
2009	For quality ageing and nicer intergenerational co-existence (Jože Ramovš). Second and third revised edition 2012.	
2010	Age-Friendly Ljubljana. Research results 2008—2010 (Božidar Voljč).	From 1992 —
2010	(more editions in the coming years) Course for family carers, taking care of the older person. Handbook for course participants.	
2010	Let us Reduce Falls in Old Age. Handbook for multipliers (Božidar Voljč).	
2011	(also second extended edition) Falls Prevention in Old Age. Handbook for group members. (Božidar Voljč, Ksenija Ramovš, Jože Ramovš, Klemen Jeřinc, Maja Rant, Martina Starc, Mojca Slana, Blaž Švab, Slavica Valenčak).	
2011	Geriatry and Health Gerontology in Slovenia. Proceedings from the topical conference (together with the Ministry of Health).	In 1992
2011	Intergenerational centre Zgornja Šiška in Ljubljana. Urban design and conceptual plan –co-publisher Faculty of Architecture (Gašper Kociper).	
2011	Diary for Healthy and Active Life with Hypertension. Handbook for participants of learning groups.	
2012	Family care of the elderly person. Handbook for the course for family carers (Jože Ramovš, Ksenija Ramovš).	
2012	Let us getting older reasonably. Handbook for members of groups for quality ageing (Ksenija Ramovš, Jože Ramovš).	From 1992 —

2. Psychology, logotherapy and antropohygiene

Some programmes, projects and events

From 1992 —	we have been preparing together with academician professor dr. Anton Trstenjak his selected works, especially those not yet released. The Institute preserves and develops his spiritual heritage.
From 1992 —	we have been developing antropohygiene as our original theory and methodology of comprehensive prevention and on it based prevention programmes of social learning for quality of life and harmony in marriage and family; between generations and in the community; and to participate in the work. The results were reported in journals, books and in conferences in Slovenia and abroad.

From 1992 —	we have been transferring in Slovenia, preserving and developing Frankl's humanistic psychology and logotherapy . Together with Mohorjeva družba and other publishers we have been preparing translations of logotherapy's books into English, for their publishing have agreed at personal visit of Frankl in Vienna Jože Ramovš and Janko Jeromen, the latter being headmaster of Mohorjeva družba; so far it has been published 7 books and 1 video of Viktor E. Frankl and 5 books of Elisabeth Lukas; Institute has produced Glossary of Slovene logotherapeutic terminology, added to some Frankl's books. We participated in the training of Slovenian logotherapists (in Munich at dr. Lukas; besides Jože Ramovš, who was the first in Eastern and South-eastern Europe, that finished 4-year logotherapeutic specialization, another 3 logotherapists and one in Rome at dr. Fizzotti). Ingrid Russi Zagoden in addition to specialization in logotherapy took her doctorate degree in psychology with logotherapeutic content.
From 1992 —	Explore and research of social immune system of self-help and solidarity (Jože Ramovš). Findings were published in books and articles, embedded in prevention programmes, developed by the Institute and at the College, we designed and implemented the subject of <i>Charity and self-help</i> , on this issue we held lectures at several faculties in Ljubljana and Maribor University, and at the University of Sigmund Freud in Vienna.
In 1992	The Institute organized Frankl's first visit in Slovenia with seminar on logotherapy and meaning , In Union Hall in Ljubljana the event attended more than 1000 participants, Frankl was welcomed by two ministers of the first Slovenian Government (Minister for Science), in addition to Frankl's lectures also held lectures Anton Trstenjak and Jože Ramovš. Then, the Institute cooperated with the University of Slovenia in granting an honorary doctorate to Viktor E. Frankl. During Frankl's visit a short documentary movie about him has been shot by TV Slovenia and Mr Čolnik had a feature interview with him.
From 1992 —	on logotherapy courses (one year, then less than on year for teachers, social workers and others; altogether attended around 500 people). Lecturers were from Slovenia (Jože Ramovš), distinguished logotherapists from European countries (Elisabeth Lukas, Eugenio Fizzotti).
In 1994	The main national event in the International Year of the Family , was held from 25th to 26th October in Cankarjev dom. In central event, which was attended by about 2,000 people, and in professional symposium lectured 22 experts from Slovenia and abroad, in the cultural program Boris Kralj told Cankar's <i>Cup of coffee</i> , which was breath-taking for two thousand listeners, and the choir Slovenski oktet was singing. On this occasion was released first Trstenjak's book of selected works About Family, and later followed proceedings.
From 1997 — 2004	Courses for relaxation and calming children in kindergarten and elementary school. Led by an excellent team of pedagogues by leadership of Anica Uranjek, where the participation of educators and teachers was very high.
From 1998 —,	When Jože Ramovš and Anica Uranjek started 3-year specialization at the Institute for family communication in Munich , we are developing

programmes to learn better communication between spouses and family (UPS). In Slovenia have been transferred UPS and other related courses for learning partnership communication, and translated all necessary training material. For primary health care of Gorenjska we have developed and introduced **learning unit about communication between parents as the most important factor for healthy development of a child**; in some of the courses, like course preparation for marriage and family, this unit has been introduced.

Research in the area of psychology, logotherapy and antropohygiene

After the establishment of the Institute we submitted at the Ministry of Science of Slovenia the project proposal **Transfer of Frankl's humanistic psychology and logotherapy in Slovenian professional area**; Anton Trstenjak, principal investigator, who had been over half a century doing research in number of psychological, anthropological, cultural, ethnic and other areas, and received the highest national research medal (Ambassador of Science of the Republic of Slovenia), with this project for the first time received any financial support for his research - all of his life's work and research he financed by himself.

We conducted a representative research in the frame of national public opinion survey **about values**. We have been continuously researching both, social immune impulses of self-help and solidarity; in this context we have conducted several researches on self-help groups.

Publications

From 1994 — 1994	participation in publishing of logotherapeutic books in Slovene language. Love and sexuality. Videotape with a lecture by Viktor Frankl.
From 1994 — 1999	Selected works of Anton Trstenjak: About family, History of philosophy, Philosophical essays I and II, Psychology of colours. Double-cassette issue of Ando Skalerasa's audio interviews with Anton Trstenjak Twentieth century and view beyond.
1995	Slovene fairness. Last Anton Trstenjak's research monograph (2 editions).
1995	Family. Proceedings from the core professional events in Slovenia in the year of the family.
1995	The origin of a man. Scientific monograph of Jože Hlebš about the origin and evolution of a man.
1995	Slovenian social area between yesterday and tomorrow. Second expanded edition of monograph by Jože Ramovš on Slovene social area in the transitional period, which was for many years a basic textbook for social workers.
1996	Professional ethics in work with people. Proceedings of the symposium on the professional ethics of work with people (co-publisher the University of Maribor).
1997	From the group to the community. Monograph by Jože Bajzek, Slovene sociologist, well-known abroad.
1998	Celebration. Booklet on antropohygiene by Ksenija and Jože Ramovš.

2000	Groups, their dynamics and psychodrama. A selection from the works of Jacob Levy Moreno and Zerke Toeman Moreno; selection made by world distinguished classical psychodramatist Angelika Groteraths. This book is the first translation into Slovene language of any well-known pioneer of psychodrama, sociometry and group dynamics.
2005	How do you talk to me? Good and bad partners' communication. Translation from German. Authors Joachim Engl and Franz Thurmaier are managers of the Institute for Partners' Communication in Munich.

3. Intoxication and addiction

The characteristics of the Institute on the specific area of intoxicants and addiction are that its research, educational, preventive and therapeutic work is comprehensive and multidisciplinary, resulting from the entire 6-dimensional comprehension of a man.

Some programmes, projects and events

From 1992 — 1995	Transfer of the Project Man from the European area (Ce.IS organization in Rome) and its implementation in Slovenia (the co-operation with the Social Forum for addiction and intoxication).
From 1992 —	The Institute has participated in the establishment of the Social Forum for addiction and intoxication , and then it was all the time involved in regular counselling to alcoholics and their relatives, families, conducting therapeutic groups for recovering alcoholics, and organizing events.
From 1992 —	We have been developing and conducting original model of friendship groups for recovering alcoholics and their families .
In the 90 years	Cooperation with counselling providers in the area of eating disorders .
From 1992 —	Cooperation with the Faculty of Social Work (formerly College) in developing a curriculum and textbooks for teaching the subject Addiction ; holding regular lectures, seminars, tutorials and exams, as well as mentoring diplomas and postgraduate courses for regular and part-time students.
From 1992 —	Deployment and management of a model Young people groups for healthy life : training young people in groups and volunteers (students) to work in this field.
In the 90 years	Conducted together with volunteers a one-day workshop titled It's nice to live in elementary schools for 8 (last) grades, with the aim to prevent intoxication and addiction.
From 2007 —	Implementation of the programme for the prevention of intoxication among young people in some elementary schools in Ljubljana.
From 2008 — 2010	Producing a model It's nice to live – 5-level model of preventing addiction and intoxication disruption of natural needs in elementary school ; co-financed by European Social Fund.
From 2011 —	Development and implementation of a preventive multiplier's programme Let us getting older reasonably , for groups of older people.

From 1992 —

Active participation with papers in conferences in the field of alcohol addiction and intoxication, in Slovenia and abroad.

Some researches

From 2003 — 2005

Alcohol misuse among young people (Head of Research Jože Ramovš, Central Population Register for the Ministry of Health, published in scientific monograph).

From 2008 — 2010

Protective factors of youth drinking (head Jože Ramovš, Central Population Register for the Ministry of Health, the results presented in the report, at congress in Slovenia and abroad).

2009

The impact of alcoholism on the quality of life of older people (head Ksenija Ramovš, MA; results presented at the World Congress of Gerontology IAGG in Paris in 2009).

Publications

1997

Second and third enlarged edition in 1999 and 2001. **Glossary of social alcohol terminology** (Jože Ramovš).

2007

Youth drinking. Scientific monograph with the results of extensive qualitative research. (Jože Ramovš and Ksenija Ramovš).

2011

Vademecum for treated alcoholics and their families. Handbook for treated alcoholics and their families (Ksenija Ramovš).

2012

Let us getting older reasonably. Handbook for members of groups for quality ageing (Ksenija Ramovš, Jože Ramovš).

In memoriam of Marija Gregorčič Kržič

On 29th January 2011, at the great age of 92, fulfilled the days of life of Marija Gregorčič Kržič. With the conference on intergenerational solidarity and ageing we remember of her fruitful life and her efforts for appropriate valorisation by the society of all life stages, childhood, family life and the old age.

Marija was born on 26th January 1919 in Ljubljana. Her father France Kržič from Rakitna was a wood trader. Her mother Jožefa Gregorič was born in Lokev na Krasu. Later in her life, Marija was fond of referring to her karst origins and she also assumed her mother's maiden name Gregorčič. She spent her childhood in Velike Lašče and from 1930 on, she was growing up in Ljubljana, where she attended grammar school and graduated in 1937. As early as in these college years she was active in various youth associations. Her first two years of study she spent in Vienna, attending hotel school. There she experienced an enthusiastic welcome to Hitler after connecting Austria to the Reich. After, she enrolled at Ljubljana University to study law. Turbulent years of war, fratricidal war, revolution and the communist takeover of power she experienced in Ljubljana, where she graduated. Just after the war she moved to Trieste, where she actively joined the efforts of Slovenian minority in Zone A. At the beginning she made a living by teaching languages, while she was proficient in English, French, German and Italian. Soon she began to cooperate with Slovenian Radio in Trieste and published papers in the press of Slovenian cross-border minority. Later on, to enable her freedom of thought, she established herself the economic basis with the management of camp in Sistiana.

Gradually, from this context, interests and topics developed, which she tackled either in publicist way through magazines or broadcasting on the radio. Her range of topics is wide, while she wrote about social and economic situation in Zone A, tourism and small business development, she was field editor of Women's corner in Mladika, thinking about the education of adolescent youth, and the relationship between boys and girls, and she also published moments from cruises in Eastern Mediterranean. But in the course of time her leading topics crystallized: women's issue, parenting (especially the role of a father), child, society and family, with special emphasis on combining work and family life of both parents. Around these topics she was developing contacts with Christian women's organizations in Italy, Austria and Germany. From there, the topics automatically spread to general demographic issues and to the question of Slovenian entity. In mature years she was dealing with the issues of age, ageing society and multi-generational coexistence. These, in parallel with her interests, evolving in different periods of life, somehow logically concluded with considerations on establishing of an intergenerational centre with an emphasis on the elderly.

In 1989, with political changes, opened new possibilities for her activities. In her seventies, she actively involved herself in political developments of the new state, working initiatively in civil society incentives and in establishing associations. She was a co-founder of Slovenian Christian Democrats Party and at the beginning the member of its council. In 1990 she gave an incentive for the establishment of Slovenian Women's Union. She engaged herself in National Committee for UNICEF and in National Council for Family Affairs in Government of the Republic of Slovenia. From the very beginning she participated in the World Slovenian Congress, chairing for many years

the Section for demographic, family and women issues and the issues of the elderly. She was a co-founder of the Association of University Educated Slovenian Women and its first, long-standing president.

While taking an active part in political and civil society institutions she also created an appropriate basis for a variety of incentives. The most visible and successful was an amendment to the Resolution on the fundamentals of family policy development, regulating the issues of sick leave, care of the old parents and home care for children until they are three years old, alternating between father and mother. The amendment to the Resolution was adopted on 5th July 1993. In this area she remained active till her great age. Last known documents of her lobbying for the appropriate regulation of family law dated back to the year of 2007.

In this short review of her long career, Marija Gregorčič Kržič is seen as an activist, who decisively and actively strived to put into force in the society her views and beliefs. She was following traditional values of family and intergenerational mutuality, adapting them to new challenges of present time. At the occasion of the conference on intergenerational solidarity and ageing we also remember her contribution to these topics.

Tomáš Valena

ZAPISI – NOTES

INSTITUT ANTONA TRSTENJAKA
ZA GERONTOLOGIJO IN MEDGENERACIJSKO SOŽITJE
ANTON TRSTENJAK INSTITUTE
FOR GERONTOLOGY AND GOOD INTERGENERATIONAL RELATIONS
DELOVNA ENOTA IN NASLOV ZA DOPISOVANJE:
RESLJEVA 11, P.P. 4443, 1001 LJUBLJANA, SLOVENIJA
TEL./FAX: + 386 1 433 93 01
www.inst-antonatrstenjaka.si
e-pošta:info@inst-antonatrstenjaka.si